Оссолінські колекції.

CD – диск виконано в рамах угоди укладеної з квітня 2004 р. між Львівською науковою бібліотекою НАН України у Львові і Національним Закладом ім. Оссолінських у Вроцлаві.

Lwowska Naukowa Biblioteka im. W. Stefanyka NAN Ukrainy. Oddział Rękopisów.
Zespół (fond) 4.
Zbiór rękopisów Biblioteki Baworowskich

Dział (opys) 1

414. Laudentis Orphei Echo resonans. 1702.

STRONY NIEZAPISANE NIE ZOSTAŁY ZDIGITALIZOWANE

49.

Ludentis Orphei
Echo resonans.
a. 1702.

Nr. 414. VIII A 78

ZYGMUNT I.

Drzeworyty tu użyte, są z wieku XVI., z dzieł J. L. Deciusza przy Miechowicie z r. 1521., i J. Bielskiego r. 1597.

1

LUDENTIS

In bicipiti Parnassi jugo

ORPHEI

AD PALATINOS COSTOMIIJ MONTES

ECHO RESONANS

Anno quo ad Clamatis vocem

AETERNUM VERBUM

Insonuit

1702

Jacobi
Antonij
Kamicki

Auditoris [illegible]

BIBLIOTEKA FUNDACYI HR. BAWOROWSKICH

Proœmium ad Candidatos Poësis Sandomiriensis

Non invideo Thracum jugis Orpheum etiam ad Palatinos Gostenij montes Polonus canit Orpheus. Thrax ille dulcedine cantus feras saxa nemora et ipsos in obsequium sui trahit inferos, hic Sarmaticus utinam pari felicitate ita sibi vestros conciliet animos et affectus ut in illum toto pectore studio incumbatis. Canet ille primo remotius, et ferme Echo duntaxat absentes delectabit aures missa per literas. Accedet propius ubi e sublimi descendens clivo in Oratoria facultatis campum aliquantum deflexerit et quadam Rhetorica consona occinet. Tandem Heliconis potitus Parnassi multiplici carminum cantu vestrum mulcebit animum; aures igitur arrigite & animos.

A. M. D. G. V. sine labe Conceptæ Honorem Sanctorum Sanctarumque cultum et Venerationem.

Pars prima In qua per literas canit absentibus Orpheus

Quoniam Orpheo nostro primam de Epistolis canere instructionem placuit. Ideo, cum fructum et delectatione audiendum his proponam. Scilicet monebo primo quæ natura genus et character Epistolarum. 2do qui earum sint scribendarum modi et artificia quæ in praxi simul ostendam, 3tio monebo quæ et quales cuiusque Epistolæ debent dari inscriptiones.

Primus. De Natura, Genere et Charactere Epistolarum.

Naturam Epistolarum vel Epistolæ tum ipsius vocis Ethimon, tum exacta ipsius rei descriptio, satis luculenter indicat. Epistola enim dicitur à verbo Græco epistello, quod latine significat mitto, eo quod Epistola ad absentes potissimum mittatur, definitio igitur est talis. Epistola est Sermo absentis ad absentem vel quasi absentem, ex qua definitione finis ad quem inventa sit Epistola facile colligi potest, licet ut sensus nostros et conceptus internos, quos interea oretenus ponere vel facultas deest vel non expedit, explicet vel exprimat, hinc etiam Epistola vitria dicitur sermonis.

Genus epistolarum non differet à genere Orationum, sicut enim orationum ita epistolarum 3 sunt genera, scilicet Demonstrativum, seu exornativum Deliberativum & Judiciale. Ad genus demonstrativum revocantur epistolæ, laudatoria, Officiosa, Gratulatoria, Salutatoria Gratiarum actoria, Dedicatoria Jocosa Nuntiatoria Comendatoria etc. et ad has Responsoria. Ad genus deliberativum referuntur epistolæ Suasoria, Dissuasoria et omnes illæ quæcunque cadunt sub deliberatione. Ad genus Judiciale referuntur epistolæ, Accusatoria, Deffensoria, Reprehensoria, Deprecatoria etc.

Alij cum Lipsio præter nominatam divisionem, adstruunt aliam à nobis acceptandam, scilicet dividunt epistolam in Seria, seu grave doctam et familiarem. Seria epistola quæ à (ic: appellatur gravis) est illa quæ publica tractare solet. Docta continet ea, quæ ad sapientiam scientiamque spectet. Familiaris, quæ tractet res nostras et circa nos in actionibus vitæ et gestis positas.

Posset huic divisioni epistolarum superaddi epistola media, quæ materiam in duobus generibus contentam tractat, scilicet, de Rebus publicis et familiaribus vel de rebus ad scientiam spectantibus et necessarijs vel de rebus familiaribus et simul de alijs in prima & 2da divisione contentis.

Character seu stylus epistolarum, prout & orationum vel ut alij vocant dicendi genus 3plex statuitur

2 Imò ad 2dum

Humile seu Atticum, 2dum mediocre seu temperatum, 3tiu sublime prius probat, posterius delectat postremum movet. Ad genus anu deducuntur epistolæ familiares, Commendatoriæ, Gratulatoriæ, Petitoriæ etc.
In sublimi versantur epistolæ illæ, quæ res momenti alicujus publicas vel privatas tractant in quibus sententiarum pondus ornatus et horum similia adhibet.
Sublimis enim styli epistolam praeim hinc interea adfero Magnatis cujusdam Poloni, qui nomine omnium Procerum ad Imperatorem Romanu[m] de suppetiis contra hostem ferendis scripserat.

Augustissime Imperator Dne Dne Clementissime.

Venit ad Cæsaream Majestatem Vestram supplex Polonia coacta suppetias quærere extra Regnum cum in Regno solas prope modu[m] ruinas non sine gemitu spectet, et intacta hostili manu ara focisq[ue] lacrymis cogatur extinguere serpit in dies receptum semel Regni visceribus malum nec tantum ignea Svetici belli moles imminet verum et Moschus in ultimam Regni armat se perniciem, ut omittã quod et meridie (ne qua Polonia sit pars quæ ab hostili manu vacet) Transilvaniæ Princeps arma iam nobis inferat et Urbium propugnacula demoliatur non est unde præsentibus malis quæratur remedium nisi à Cæsareæ Majestatis Vestræ suppetiis accisæ Regni vires amissiq[ue] opportune opportune auxiliis firmentur.
Novimus quantum Austriacæ domui Christiana res cordi sit, ut quantum auctiori affinitatis vinculo Polonia Regibus astricta, flagitare proinde pius pium Principem amor, et nostra in urgentem Patriam jubet pietas, spora autem Cæsareæ Majestatis Vestræ in affine Regnum sibi propensio, neq[ue] unum meum est votum sed omnium Regni Procerum, quibus et Patria salus in[...] bis et innata Austriacæ Majestati pietas n[on] ignota quorum vota et meas supplices literas sic ex voto apud Cæsaream M. V. ... æternum nos sibi tanto beneficio abstrictos habebit cum humillimis semper obsequiis et ... comm[...] Mars ferat cum promptissimis semper auxiliis adfuturos. Quæres quod sentiam de stylo epistolari præsenti sæculo accomodato. Re[sp.]
Certum est quod nostrum sæculu[m] hoc eruditu[m] ruditatem styli ... ejus et angue detestatur verborum autem Lenocinia et sermonis elegantiam sectatur magnopere. Imo jus styli sæculi nec omnis sit elaboratus (affectione enim videtur spirare) quod et semper omnibus n[on] leviter vapulat) nec nimis agrestis et trivialis, nec nimis sublimis, nec nimis dejectus fugiendus est in epistolis præcipue familiaribus, stylus nimis humilis, tamen sublimis vel floridus omnino sectandus qui potius ad Majestatem orationis accedat. Qui igitur sitte genio præsentis sæculi accomodare voluerit inter utrumq[ue] volens medio tutissimus ibis. Stylus hic pro ratione personarum et rerum varietate efferendus aut deprimendus est et cum opportuerit in utrumq[ue] temperandus, alter enim ad Principes proceres et Magnates ad Comitia Comitiolos Judicia Tribunalia, Terrestria, Castrensia et horum similia scribendæ sunt literæ ad plebejos. Rerum quoq[ue] ratio non minor habenda est sic de gravi Controversia et in dubium vocata scribas stylus est eo tempore sublimior ... gis eligendus. In Universum aute[m] doctos et æquales stylo potest esse pressus concisus, uti quidam bene recentior docet. Item magis intendide inspexo ...

rum integris et truncatis ac etiam aliter variis nec non inspersa eruditione latinitas est miscenda sed ubi illius major erit necessitas et elegantia.

De partibus & modo scribēdarū epistolarū

Natura genere et charactere epistolari examinatis, restat agendum de partibus et de modo scribendarum epistolarum.

Dico itaq inprimis duplices sunt partes epistolarum aliae necessariae et omnibus epistolis propriae aliae non necessariae et omnibus epistolis propriae aliae non necessariae et omnibus epistolis communes quibusvis orationibus partes omnino non necessariae epistolis sunt.

Salutatio valedictio et superscriptio. Salutatio seu cujusvis epistolae vestibulum quo in ipso ingressu absenti salutem annuntiamus. V.g. Cnme Wielce cnei Panie Bracie

2da pars epistolae necessaria est valedictio seu claudens epistolam quod olim apud veteres fiebat varie. Claudebat enim epistola vel illo verbo vale vel adjuncto adverbio bene vale. Nostrum saeculum exposuit ejusmodi valedictionem in quorum locum has vel similes subsistuit Zacie się zatym y M. Pana Brata Wmm Pana miasto onego słowa vale vel usługi moie zatym Braterskie Wmm Panu y Bratu zapisuię vel Gotowy requizycyą powolność moię do przystugi Wmm zapisuię vel swiadczę y teraz się oddaię y dalonemu ku mnie affektowi pilnie zalecam y upraszam v. ji ad inquilinatem aut Mecenatem scribas zatym się zalecę Wmm Pana podaiąc z powolną ochotą rozkazu skinienia Wmm Pana oczekuię.

Nota hic elegantiorem epistolam futuram si ejus contextum ita formes et disponas ut commode affluat subscriptio omissis praeductibus sensibus subscriptio sequitur hoc omnia quae ignota fere fuerat antiquis solet autem esse haec y similis Wmm P. życzliwy Brat y nisski sługa. Tamen his omnibus addi nomen cognomen, officium si aliquod habet in Rpca praecipuum ad latus debet notari locus in quo dies et mensis quibus scribit epistola communiter dicitur data. Harum omnium epistolarum iuxta scholasticum morem scribendarum traduntur sequentes modi. modo scribenda epistola et per 4 partes, scilicet, exordium, narrationem confirmationem et conclusionem Exordii est 1ma pars epistolae debet diligenter capta ut ex illa 2da pars scilicet narratio emanet bene. Narratio est expositio rei de qua scribitur confirmatio probat rem deductis rationibus ab honesto utili et jucundo, Conclusio, clausula harum omnium quae scripta sunt in epistola. Epistola sit disvasoria & reputatoria sex habebit partes, Exordium, Narrationem Propositionem, Confirmationem, Confutationem et Conclusionem. Nota quod scilicet alii styli hunc modum immediate traditum modum non approbent stylantes praefatum nimis clare Ciceronem sed num recte id faciam, iudica tu ipse ex hac epistola quam modo hic scriptam adfero. Amg

Wiem ia dawno dobrze, quantum accedit pretium z osoby Wmm P. publicis et gravibus momentis, ktore y powagą swoią y przezorny uspieraść tak. Stysiątem raz ze Wmm Pan nie ... na zacysty iuse stanie się Seym, w ktorym ... tey Rzeczypospolitey idzie) chibalem nemini kto w swiecie co ... Spieszne Wmm Panu w dawney naszey poufałosci moie w tym punkcie donoszę ... Exordium Narratio Propositio

Wielka ztąd ujma Rzeczypospolitemu wyniknie, gdy bytności swojej tak ia:
kos postanowił że chcesz subtrahere daley, zostającey w takich okolicznos:
ciach Oyczyźnie. Wiadomo iest WMMPanu iako, interessa owszem cała ta

Confirmatio — potrzebnego Seymu series za niebytnością WMMPana tamować się będzia.
Wrodzona zas powadze WMMPana ta iest łatwość że excitos tumultus, nie:
zgodnych dotąd Braci sopire możesz. Zwykły podobno WMMP. paroxysm

Confutatio — Surgentius oteraz potrzebne nam zdrowie Accessit wszakże nie nowina to W:
MMPanu semilanguente lingua wotować y skołatane publicas vires, immo:
lare Całości Rzptey. Więc y teraz znaydzie tyle respektu publica necessitas,
że się iey na czas krotki nieprzymowisz. Ja non diffidendo wrodzoney WM:

Conclusio. — MPana ku dobru pospolitemu propensyey czekam z ochoty w Warszawie,
zachowując sobie do prywatney kommunikacyey remedia, ktorymby zabie:
żeć się mogło timendo malo, teraz o dalszey konfidencyey konserwacyą proszę
zostaiąc WMMP.

2dus modus scribendarum Epistolarum.

Est per Prothasim et Apodosim, Prothasis est discursus quidam universa:
lis qui factus est in Prothasim ad materiam de qua scribit, potest autem
fieri Prothasi vel eruditione, vel à sententia, vel à Symbolo.

3tius modus est per Entimema quod est Syllogismus
constans ex duabus propositionibus quarum 1ma vocatur Antecedens 2da
consequens. ut patet in hoc Entimemate, Thesaurum invenit quisquis ami:
cum invenit, ergo Thesaurum inveni, cum te amicum agnoscam.

4tus modus non multum à priore differens est per Syl:
logismum. Est autem Syllogismus constans tribus propositionibus 1ma à
Philosophis vocatur major, à Rhetoribus Propositio, 2da à Philosophis
vocatur minor, à Rhetoribus assumptio dicitur, 3tia à Philosophis vocatur
Conclusio, seu illatio à Rhetoribus complexio, seu conclusio.

5tus modus solet esse per puncta hic maxime tenetur
in epistolis nunciatoriis et Responsoriis.

§ 3tius

Exempla aliquot Epistolarum in diversa materia et impetus.

Epistola in qua Studiosus petit à Parente ut interim à scho
lis abstractus ad Comitia cum illo proficiscatur.

Exordium — Indicta per naturam Filio in Patrem confidentia, facit, ut aeque plenus
spei ac certus gratiae instantibus votis, Paternum pulsare animum audeam.

Narratio — Incessit cupido mentem et nisi mens fallit Appollo. Polona indole non in:
digna, ut in scholis insudo scientiae experientiam pulchro foedere jungen:
di. Detestor illam quam ab exteris mendicare plane non erubescunt caeteri illa
placet et est apud me in pretio, quam Patria ipsa subministrat, aperitur ejus:
modi experientiae amplissime colligendae campus in proxime futuris comitiis
ad hoc

ad haec ut mihi tecum proficisci liceat ad plantas carissimi Genitoris mei pron: Refutatio
duus enixe apprecor. Sumptus in scholam impensi, et usum inde patientur detrimentum, redux enim aucta diligentia, compensabo omissa ac promptiore animo, non desinam assequi quae alij attigerunt. Hoc ut me iussit Paternus amor, ita se: Conclusio
curum esse imperat, quod meis votis annues. Expecto proinde gratissima Genitoris mei ad comitia me evocantis imperia, Paterno confisus affectui, cui me impensissime commendo.

Epistola. In qua Frater commorans domi arguit negligentiae et morum viciosorum fratrem i[n] scholis manentem. Exordium

Graviter aures et animum fraternum feriunt immanius utrum in dilectissimo Genitore nostro sauciabunt, si sparsi de te rumores quos iam vix silentio premimus in lucem et notitiam erumpent. Insusurrat domui nostrae fama; quasi tu in schola hospes, propinarum inquilinus plus de mellifluo quam de Castalino fonte. Poeta hauriat, promptiusque faucibus calicibus quam calamum intingas atramento, continuo per urbe vagari et perniciosis iuvenibus indulgere. ohio solemnissima tua [illegible] occupatio absentiamque a schola indifferibilem quorundam a Genitore commissorum executionem solemnissime detorques cum mihi perspectum sit, nulla eiusmodi tibi tradi, ab illo munia. Non desunt utique famuli, qui hoc munere, ut possunt ita debent recte fungi. Pecuniam quam ad honestos scholae usus Genitor studii tui providet. Genitor male iacta in lusu chartis foliorum alea mulctam solvit, sic ubi tua delinquit nequitia sumptus Paterni vapulant. Libri ad discendum coempti sine usu pulvere obruti, forte merore, terrium tu peccas in pulvere agunt paenitentiam libri aliqui divenditi in pretium turpis ignorantiae et longi paenitere absumpti sunt. In schola rarius studio mixtus es quaesitus ne verbum quidem profari nosti, quod si ad calculum domus cauponariae recensendae essent nullus te promptior, nullus exactior arithmeticus, nupernam tuam a schola absentiam, in praesentiam meam Sandomiriae detorsisti, rarum me abhinc salutabis hospitem absentiae tuae rationem. Haec omnia quae sparguntur, fabula sint ad nos quod etiam haesenus per veri partem habeant, Itaque sinceram serio imprimenda memoriae, haec fraterno stylo exarata ac eiusmodi rumorum fundamenta occasionesque quam totius amovendas; metuo enim ne si haec fama ad Genitorem provehenti festinus hospes Sandomiriae acriori stylo monita, hactenus imprimat pergameno vale et cura ut laetitiora de te post hac audiam tui frater amantissimus.

Epistola in qua frater miles, fratri studioso suadet ut desertis studiis, miles fiat.

Mości Panie Bracie

Exordium — Braterski affekt y życzliwe chęci po żołnierskim naszym stylem, to iest
krotko ramotą zapisany przy powolności usług moich oddaię, życząc sobie
Confirmatio — upragnionego abym iako się mam względem od Natury Bratem tak od Fortu:
ny miał w Obozie wespół Towarzyszem. Czasby dla Boga od rodowitego
Minerwy herbu Sowy pod zwycięskie woiennego Marsa pospieszyć Orły.
Pókiż samymi tylko Meantha ogniami, bez senne nocy dzierżąc iakiś za-
miano na dzień nicować nieprzestaniesz, gdyż znamienitsze światło od
zamroczonego dobytych szabel blasku rzucone, dzień y prawdziwszy y świet-
nieyszy zapalić może. Niewysoko wzniesiesz się ku nieśmiertelney wrzawie sła-
wie, gdy zgostrzonym piórkiem utarczki nasze y boie, na papierze tylko wy-
słać potrafisz, czerstwym twardszym że żelaznym stylem na nieprzyiaciel skim
pergaminie tegoż samego odrysować niezdołasz. Powiedzą o tobie żeś się
w kupinkowdzey Sybarytanów krzep: schował gdy przydzieszczaine do
w drugorney Appollina lutni samego nszy wrzaskliwego ucho woienych kotłow
hałasów zcierpieć nieumiesz. Niewielkiey przyznam się rzeczy dokażesz z
bacznego twego odetniasz Pegaza, y ten czas się Alexandrem rzekł gdy
odważnie woiennego dosiędziesz Bucefała. Jeżeli życia twego przedłużenia
chwalebnego u świata imienia dożyć pragniesz, czego proszę za gorącej
wiekopomney sławy pragnienie, ktore pieczonym wod Kastalskich zdroie
usmierzyć się dostatecznie może, ado chciwości nieprzyiacielskiey posoki nie
Refutatio — ugasić. Podobno z tego sobie nieśmiertelny rokuiesz sławy, że ci nie dawno
ubiono na wysłużony głowę Poetycki laur włożono, raczey tobyś miał u-
ważyć że piekny zdobi ztrwałego dębu wiany od Marsa w nagrodę wie-
niec. Przekładasz podobno nad Marsa Apollina, a czemusz y tego bez tako
y straty mieć niechcesz znać że y on mnie by się zalecił światu bez in-
strumentow woiennych, spodziewam się tedy że poprzedzonych bez kilku
na szkolnym placu biegu do Marsowego zawody torze dziewiesz pola
gdzie cię miłego gościa iako uprzeymie pragnę tak tesknie wyglądam.
Ut autem ad Simplex genus Epistolarum aliquod habeas compendium
hoc interim accipe. Amus demonstratur modo
Wiadomo iest WMM Panu żiałem zawsze usilnowaw o przyiacielską powolność
y miłość braterską staraniem, gdy wszystko moie dotąd kierowałem ażby to tera-
nia abym affekt WMM Pana sobie skłonił etc.
Zdg — Wielką część szczęśliwey fortuny poczytam że mi się dostało być iednym z życz-
liwych WMM Pana, tego tylko sobie życzę abym godnie przyiaźni WMM Pana
mógł tym zaiemnie dać dokumentow z przysługi moiey z ktorey się na zawsze o-
swiadczam

Odebrawszy oppigneratum animum WMM. Pana tak szczęśliwey 3tius
okaziey, w ktorey bym wzaiemnie WMM. Pana mogł demulcere chcąc, przydzie serce:
rze ochoty moiey do usług WMM. Pana. etc.
Zawszem ia sobie tego życzył szczęścia, abym był wpisany Regestr obo: 4tus
wiązanych Affectow WMM. Pana. ... in concurrentia wszystkich, y dla mnie
znaydziesz mieysce etc.
Zem niesłużony tylko przyiaciel, tyle mam za sobą dowodow, ile okazyi 5tus
sporządziło szczęście singulari studio wielkie WMM. Pana piastowac imię, y zna:
mienite w Koronie naszey czynięte.

Ad Responsorias in hac materia epistolas hos inter: dum habe impetus

Wiele mnie nieuprzedził w nastudzie WMM. Pana, ktory za specimen życzliwo: 1mus
ści moiey przy pierwszych obowiązkach przyiazni świadczytem. Domy:
śliłem się zawsze in parte WMM. Pana conferre studia Przyiacielskie etc. 2dus
Ofiarowane sobie od WMM. Pana łaski tyle wazę, ile zasługuie powaga WMM.
Pana y cena przyiazni. Utinam respondeam ... powolnosią Braterskiey W-
MM. Pana powinności &c.
Juzem słyszał y skąd inąd iakoś mi WMM. Pan świadczył życzliwość na tym 3tius
placu, gdzie de honesto domu mego agebatur. Za co przynależyte oddawszy dzię:
ki, życzę sobie, aby mi wzaiemney usługi sortem szczęśliwa sporządziła okazya.

Ad Epistolas Gratulatorias Honoris hos accepit ipety

Juz bespiecznie wnoszę sobie że bene meritorum sors słuszny ma podział 1mus
w Oyczyznie naszey, kiedy wielkie prerogatywy wypłaca, ktorey WMM. Pan ani:
mitus winszuię dostoyności.
Uczyniłaby krzywdę praemiatrix wszelkich zasług Oyczyzna Indoli WMM. Pana, 2dus
gdyby była nieznaiąc ad aequalitatem czynow conferre honoru do ktorego dawno ta:
kiże był sposobił. etc.
Odebrały teraz efficax solatium chęci moie, ktorem zawsze formował ad dignan: 3tius
dam personam WMM. Pana, czegom abym y teraz wieczny dał dokument, z Przyiacielski 4tus
spiesz applauzem otrzymanego honoru winszuię.
Nie zwiodły mnie te omina, ktorem od pierwszey znaiomości osoby WMM. Pana domi 5tus
foris głosił, y dla tego chętnie winszuię wakansu, ktory in recompensam zasług by:
czyn nadoferowie. etc.
Aliebym tak miał przy odebraniu honoru aklamacyami ... moia zycli:
wość ma activitatis spherę, plausu plausibus addo y dostoyności obowiązuię przy: 6tus
chylność moię, ktorą bym in omni foro mogł assistere munia WMM. Pana. &c.
Nie mogł się lepszey dostać ten honor iako kiedy in ornamentu zasług WMM.
dany

dany iest, czego że ia sensu tangor amico, swiadczy to apprekacya moia życzyc aby innata habilitas WMMP. do dalszych praeminencyi wtym honorze dodobrała przywiley. &c.

Ad Gratulatorias Festorum habe impetus

Natalis Christi.

Com miał exequi notną apprekacyą, temu listownie czynię dosyc, y uroczystego affektu mego thesaurum in auguria swięt przeszłonych przyjąłem uprzejmie, życzę aby te wielkie Natales renascantur in longam seriem successorum WMMP. &c.

S. Stephani

Do komunnatu wczorayszey uroczystosci szczególny dies imieniowy WMMP. przydaie życzliwosc. Jam iest szczero uprzeymym Nominis WMMP. Orator, te życzliwemu Niebu proponuię vota, aby correspondeant godnosci Stefana, ktory piastuiesz.

S. Joannis.

Mogę się żywą szczycić szczycić pamięcią, Ociec moy ku WMM Panu, ktory do mnie ... y którysmy ... WMM Pana ... y te ktorą mam z ... mi kolligaye tak uprzeymim swego affektem iako życzliwosc ... cętka ... Życzę aby te ... tylo WMM Pana sprowadzili fortun ile wielki ... ma inkorporowanych w sobie Przywileiow.

Novi Anni

Dozwolisz WMMP. w domu swoim wieczny tłumaczyc affekt, przy pierwiastkach Nowego Roku niemogę rzetelniey chęci moiey wytłumaczyc iako kiedy annos Christi to iest fortunne we wszystkich miar czasy zapiszę WMM.

Ad Gratiarum actorias

1mus Ubiegałem się praeoccupare rozkaz WMMP. zasługą moią y szczerą ochotą, ale praeventus WMMP. łaską zawstydzić się musze, y ledwie na wolnem ... odpowie się dzięki lubo affektowi WMM Pana niedostarczę, za iedpak łaskę, na ktorą się niedolność moia zdobyc może, wykładam fortunnie ... abym wzaiemnym odwdzięczeniem mogł respondere łasce WMMP.

2dus Wyswiadczonej łasce, abym rowną usługą mogł nadgrodzic sposobu nie znayduię, chiba że mi go rozkaz WMMP. intimabit, y na kratelsky ... usługę niepowstydzę się z ochotą moią, y skutecznie adimplebo intencyą WMM.

3tius Mam tak wiele dowodow życzliwosci WMM Pana ku sobie a osobliwie niedawno zodebraney łaski, wtym mocy uwloczy habilitati żem nie iest par należytey wdzięcznosci, chiba że mię samego WMMP. łasky poddaie.

[illegible]

9

[...]litas, y na takie narazi okazie, w ktorych się sposobnym do usług WMMP. okazać moze. 4tus

Nie pierwszy to iuzci WMMP. umnie experiment dość skuteczny domo przy: życzliwości y niedawno odebrałem, niech Bog płaci że mnie pierwszego w: życzliwey chowasz pamięci, czekam z wielką ochotą naymnieyszego WMMPana skinienia, abym godnie studium w retompensę tak odebranych oświadczył.

Ad Epistolas condolentes servient Impetus. 1mus

Uznany w tak wielu okazyach moy affekt może mi w tym punkcie łatwo zie: dnać wiarę że mię ciężko calamitas domu WMMP. umierzała, ktora tak znacz: na iest, że nietylko na przyiaznych ale też y na nieżyczliwych oczu obfite łzy wycisnąć może. Spieszę przeto z Braterską kompassyą et in partem do: loris wprawiam się WMMPdźia, Boskim iednak wyrokom poddaię wolę y ten ktory rozrzewił, serce pociechami uleczy pociechami. etc. 2dus

Wiedząc dobrze że mitescit divisus per plura dolor spieszę się z kondolencyą do WMMP. dosyć, iakom zasłyszał ciężko boleiącego wielki to wprawdzie na sercu uciski, ale coż czynić cedendum fatorum necessitati, abym czasem nadzieią pociech ab alto rozrzewnioną zalem tutic powiekę etc. 3tius

Gdyby można do serca zaywrzeć mego obaczyłby WMMP. iakim iest scisniony żalem, ktory ta niespodziewana fortuna na WMMP. zwaliła mnie many ia iednak, że ta przyiacielska kompassya moia, z ktorą umyslnie do WMMP. wysyłam wlay cokolwiek afflicto animo. Oco y ia po braterska proszę abyś duro necessitati condescendendo gorzkość żalu, przyiacielską słodził kondolencyą. 4tus

Przynieciony ad ardua WMMP. umysł, niewątpię że y tę klęskę bez uskarżania ponosi wszakże niedołuci rozumienie amicabilem medelam z ktorą do WMMP. spieszę. Trudno umknąć się z celu praedestinationis quod neminem praeterierunt, a że na WMMPana przypadły, za to mnimatto powszechney vicissitudinis oddać musisz.

Ad Responsorias Compatienti 1mus

Prawda że z człowieka wyzuć by się musiał, gdybym niszczęścia y klęski mocy ucierpieć niemiał, wszakże kiedy solamentum doloris od WMMPana odbieram, czuć się niedam malorum ictum, uniżenie tedy dziękuię WMMPanu za przyiacielską kondolencyą w wesołych okazyach gotow odsługiwać 2dus

Odbieram przyiacielskie lenimentum obciążonemu niespodziewaną żalem sercu. Niechnie da ci Niebo, tyle pociesanych godzin abym mogł ad aequalitatem uprzeymości WMMPana dać respons. 3tius

Mogę się bezpiecznie tym szczycić fortuną że iako in prosperis tak in adversis mam życzliwych sobie przyiaciol, z ktorych WMMP. primatum przyznaię

kiedy braterską pociechę rozmnożone moie tulisz serce.

4tus Widzę iako WMMP. potensin animos y niedziwuię się że sobie zmie- wasz od tak wiela życzliwych, kiedy strasczonemu sercu roskazuiesz nieiako parere życzliwości swoiey, iże nieudolność ludzka zniesie, podług u- mysł moy cieszyciemu WMM Pana Effektowi.

Ad invitatorias pro nuptiis hoc puncto accipe. 1mo debet esse iste sensus, et si pulchro verborum calamistro adornatus: Erunt nuptiae domi meae (si Pater scribit) vel in domo XX si sponsus. 2dum puncto hoc debet esse, invito te pro die XX et loco XX. 3tiu puncto conclusio.

Ad Epistolas ejusmodi hos habe impetus.

1mus Ex Epistola Palatini Belzensis ad Episcopum Cracoviensem.

Uczyniłbym wielką krzywdę y moiey przeciwko WMMP. obserwancyey, y tey też ktorą zawsze przeciwko sobie znałem łasky, gdybym z pociechą moią, ktorą mi Boskie sporządziły wyroki odzywać się miał a WMMP. Iakto dziwnie natura sporządziła że wszystkie prospera radzibyśmy spolnie mieli z tymi ktorych naybardziey kochamy, albo o ktorych łasce rozumiemy, tak y WMM Pana szczęścia mojego uczestnikiem mieć pragnę y to donoszę, iem corkę moię za dozwoleniem tmego Przyiaciela JMści P. XX. przyobiecał, ktora obietnica wykonana będzie w domu moim XX. dnia XX. w ten akt abyś przezacney osoby swoiey y dom gospodarza przyozdobić raczył uniżenie proszę.

2dus Rowna domu mego pociecha takie incrementum stawy patrzyc iako y nas niezstanie posteritatem. Więc że obojga tego rozchody terminu w dożywotni dając lięż corkę moię J.P. XX. upraszam WMMP. abyś in partem solatii do tego [illegible] odprawować się będzie na dzień XX. przybyć raczył.

3tius Oszczęścego domu moim fortuny JMści P. XX. w dożywotnią przyiaźń siostry moiey przyobiecawszy braterskim mnie witać sercem y WMMP. na ten krotki czas proszę abyś mi hospitalitatem w XX. dnia XX. dopomoc raczył.

Sponsus ipse sic ordiretur.

1mo Oboiętne chęci moie tandem od wiecznych wyrokow Boskich swoią do- bierają determinacyą, gdy za szczęśliwą nieba y fortuny łaską dożywotniego Przyiaciela w domu J. P. XX. znayduię. Tę intencyą do skutku przywieść postanowiłem w XX. dnia XX. Wzięcie WMMP. łaską wiele mi w tey mierze osoby przyczynić może, upraszam abyś mi się nie raczył w tym wymawiać.

2do Niewymowisz rozumiem WMM. z tey funkcyi ona ktorą WMMP. uprosić myślę, to iest abyś do mnie przybyć raczył na dzień XX. ktorego ia obranego Caelitus

Caelitus vitae socium odbierać mam z domu Wmci [illegible] przy tym dnie W. Wmm Panu więcey życzliwych, ktorych ia affekty y wdzięczność zabieram na odsługę po: kazaney mi łaski. Si te venturum non promitteres sic scribere posses. Sameniy mi [illegible] na importunitatem temporis że nie będę mogł augere solatia Wmm Panu, ktorych z serca winnuię y życzę fortunatum exitum, sama mię wymowi Wmm Pana circumspekcya na legalitates moie, ale opatrzy czas, ktorego officia, tę przy: iacielską krzywdę Wmm Panu nadgrodzą.

Ad Epistolas funebrales haec puncta accipe 1. exprimes dolorem ex morte X.X. 2. destinabis locum et diem funeris 3. invitabis vel pro christianitate, vel pro sanguinis, vel pro amicitia officio 4. promittes re: gratificationem in causa meliore et ocasione laetiore.

Ad Epistolas Funebrales hos habe impetus

Pro funere Patris Filius

Dopierom doznał iak się srogi stos na synowskie serce utracić Oyca, a ieszcze takiego, ktory swoię ku mnie miłość ostatnim zapieczętował Duchem. Gdyby mi powszechna necessitas folga była lugenti wiedzieć że y mnie przyszło pole grobie, wstępuię iednak nakazom Boskim a Wmm do X.X. na dzień X.X. upraszam abys ziemię ziemi oddać dopomogł.

Frater pro funere Fratris.

Gdyby mi na obeyg fata dały mieć abo żadnego nie mieć Brata wolałbym solitarie wychowić się, aniżeli na żałosną Braterskiego życia ruinę patrzyć, gdy sercu to iest na przeruczone, do ściślych cordis insult, na tego patrzyć cladem, w ktorym od Natury samey poprzysiężone foedera rozrywać przychodzi.

Dobrzeto sobie od Pana wszechwiedzy wyiednała natura, że iako w dwyie ogni: wa złotey tańcuch tak in gratam seriem Braterskie łączy serca, w tym iednak niecowsiem poradziła sobie, że niewymowiła tego, aby się perpetius nexibus cieszyć mogła. Czuię ia tey niedoli skutek żałosny rozbrat z Rodzonym moim ktorego żalu inaczey sobie ulżyć niemogę, tylko osobliwym od Wmm Pana lenimentem, ktorego proszę do X.X. na dzień X.X.

Pro funere viri praesertim militis uxor

Iam się spodziewała że wszystkim laurze powracaiącego się z Marsowey Kampanyi powitam S. pamięci Małżonka mego iako inni dostało się tey po: ciechy. Otoć woienny los tego niepozwolił szczęścia, na żałosną Małżonkowi me: mu patrzyć przegraną, y gdzie inne pożądany między śmiałe oczy się gaszą, iu Izami obłewam śmiertelny widok.

Pater pro Funere Filij in bello occisi.

12 Przyjaciela i innym mnie nieprzyiaznym Mars na tego woyney stawił się kompanij;
kiedy mi Syna, ktoregom mu wyprawił kawallerem, do domu odesłał trupem, kto=
remu abym się y po śmierci Oycem pokazał, ostatnią pod grobowy kamień wypra=
wę na dzień XX. złożyłem WMMPana proszę abyś mi życzliwą pomógł kam=
panią.

Pro Funere Senatoris

Jak trzymam że y WMMPana tangit ta calamitas, ktora całą Oyczyznę dosyć roz=
żaliła. Umarł Senator, ktory jeżeli tesz łzy niewyciśnie, przynamniey do żalu zmięk=
czy serce etc.

Pro Funere Episcopi

Patrzymy na fatalny wyrok tego Pasterza ktory animam suam pro ovibus
suis ponere był gotów, byle tylko owczarnia Pańska nieszwankowała. Patrzymy na
kochaiącego Oyczyznę Senatora, a on libertatis iacturam ponioszszy niemym ię=
zykiem w nas należytą nad sobą wmawia kompassyę. Więc y WMMP. winnego
pomożesz żalu gdy powszechnego zmarłemu actu obchodu ktory w XX. na dzień
XX. złożyliśmy.

Pro Funere Praelati

Znać że albo nierozumie albo złośliwie rozumieć niechce mieré owego wyroku
nolite tangere Christos meos, kiedy na inunctum Domini świętokradzką podniosszy rękę nie=
zbożny śmiał się, w śmiertelny grob wtrącić XXdza pias lacrymas nakłoniwszy,
chociaby mię irregularem ozdobił, na żaden medela interiekt owszem na nas włożył
Obligacyą abyśmy od niey zaczęte dzieło daley wykonywaiąc pod grobowy kamień magnum fa=
cerdotem złożyli. Dopomożesz mi niewątpię y WMMP. tey ostatniey Ciału usługi w XX.
o dnia XX.

Epistolis invitatoriis ad funus ut debite respondeas haec pun=
cta servabis. 1mo compatieris 2do promittes te venturum vel excusabis
te. Sive te excusaveris, sive non laudes tamen occasiones malo tibi arridere po=
tuisse oblatas.

1mo Widzę że WMMPan doznaiesz communi necessitati pati w domu swoim, nad co
y ia niemniey uboleiam, ochotnie życzyłbym sobie wielu Obligom moim do=
syć uczynić iusta persolvere gdybym nie znaidne słabienia WMMPana nadwe=
rężone zdrowie do tego nieprzeszkadzało. XXor dessum iednak WMMP. u ołtarza Pań=
skiego iak naylepszego ab alto życzę, ofiaruię w wszelkiey okazyey na ochotny
usługę WMMPanu

2do Ciężka to na dom WMMPana ale daleko cięższa na serca klęska, ktorą z listu WM
MP. wyrozumiewam pięknie y wespół z WMMP. czuię co to iest utracić Przyiaciela, z
ktorym iuż nieżałowałem przynamniey długo życ onegdaj. Dopomogę WMMPanu o=
statniey usługi, y na dzień naznaczony [illegible]. Tego sobie życzę abym w wesel=
szych okolicznościach usługę moię oświadczył.

Ad Epistolas Generis Deliberativi spectant ut superius
innui: suasoriae, dissuasoriae, etc. hic nota quod sive suadere sive dissuadere
[illegible]

voles, debebis rationem dare utriusq[ue].

Ad Epistolas Generis Deliberativi hos habe im[itanda]

Co mi pobudzieńek z wszystkiey moiey ku WMM Panu obserwancyi, respectu y dyktamentu zacz[ą]wszy kore, o tym te kilka do WMM Pana wyprawuię. Zasłyszałem że WMM wy:sl[a]c[h]sz, y wyprawić syna swego do cudzych kraiow, tey intencyi nicht contradicere nie może, ktora zgodny do wielkich y bycznych munera indolem experiency bardzo go sposobić myśli. Ktobym ia pro consulta WMM Pana sententia w tym wałył się, [illegible] trawienie gdyby obliczności cudzoziemskiey non urgerent. Dasz mieysce konfidencyi moiey, abym rzekł nie cale, tedy przynamni na czas pogodnieyszy roześłałby WMM to intentum, ktorego exekucyey y same tak oczywiste y liczne niebezpieczeństwa rozradzaią. Zostawuię ia iednak integrum WMM w tey mierze sensu, sam się zwinny oświadczaiąc uprzeymości zostaię.

Persvaderes profectum in Comitia sic

Zdam się tym być obowiązanym ku WMM prawem, abym nie tylko imminet honorowi WMM Pana incrementum iako wszelkie praecipiam okazyą, ktorekolwiek w tey mierze mogłyby temu przeszkodzić, zaczym wnoszę instancyą życzliwości moiey, abyś odmienił intencyą ktorey publicznym obradom obecności swoiey służyć postanowiłeś, tak albowiem rozumiem, żeby to y indoli wielkiemu imieniu WMM wielkie było iniuria.

Persvaderes Complationem

Tak tuszę że nie będę importunem magno WMM consilio, ktorego decyzyi postanowiłeś do Trybunału sprawy z adwersarzem swoim wytoczyć, moim zdaniem satius e[st] mikoraj foro rozstrzygnąć iey, albowiem ta sprawa iest periculosa plenum opus alea.

Peteres sublevationem [illegible] (indigentia

Niemogłem się odważyć na to, abym oretenus indigencyą moie WMM Panu przełożył, więc poruczam tę funkcyą tacitae paginae. Wiesz WMM iako na usługach WMM zostaiąc znaczny fortuny moiey poniosłem uszczerbek, w ięc raz sama moia życzliwość, ktorym wremie roszkanom WMM Pa[n] posiriscat, czym mi pewną o respekcie WMM nadzieię.

Peteres a Senatore, ut interposita auctoritate sua evincat pago tuo liberationem ab oneribus.

Znaioma mi iest activitas WMM Pana tak in publicis quam in privatis dowodząc, że y na teraznieyszym seymiku interesse nieomieszkasz, uniżenie upraszam za sprawę moię, ktorey WMM Pan dość dobrze świadom iesteś, abyś powagę swoię interponere, a calamitatem wioski moiey przełożywszy liberacyą od podatkow wyiednać mogł. etc.

Intercedendo pro alio sic scribes.

Gdybym nie wiedział że konfidenter w obec postępować każesz nie śmiałbym narażać się w tey okazyi ktora mi extimulat oddzielonego od łaski do oney zepowrocić prawie desperatus łaskawie wymogł się na mnie intercesyi znać WMM [illegible]

in tot negotiis sobie zycliwego, więc za małą nieostrożnością swoią nabyte tot impensis usługi swoich WMMPana żeby miał całe utracić wrodzona WMMP łaskawość tego na sobie tak rozumiem nigdy nie przeniesie do czego y ia intercessyą swoią dopomoc pragnę.

Zatto Rozumiem że iakaszkolwiek interpellacya moia znaydzie meysce u WMMPana, kiedy ex iure et publico munio elekcyą zagaiać będziesz, więc stawam lub absens przy WMMPanu z tym którego sama cnota y dzielne dotes candidatem czynią, za nim WMMP proszę o respekt y że który WMMP. wiele u Krali ważysz, pod moią intercessyą uznasz WMMP habilitatem do usług Rzpltey y swoich. Za każdym tytułem życzliwości moiey, przyznawszy tego y siebie, zawszy łasce WMMPana oddaię zaś.

De Epistola in Genere Judiciali

Hoc genus continet epistolas accusatorias, defensorias, excusatorias, expostulatorias etc. ut accuses res suggeret materiam, deo impetu non indiget, defenderes vero vel refutando obiecta, vel adducendo in laudem eius quem defendis argumenta sic quidem in Polonia Magnas accusatus de perfidia in Regem se defendit.

Dostało mi się iuż kilka listów WMMPana do różnych pisanych na które zadziwić mi się przyszło, gdy WMMPan tak wysoki Senator sine forma iudicii Pana y Dwór condemnas iakoby w ocie praktik y fakcyi, a dla Boga a za y on y bene meritos o Rzpltą y siebie do usług ley niezatuiący y ley poczciwość kochaiący, konsyliarze regii merentur hanc censuram parte inaudita? Trzeba było do WMMP iako do starego Rzpltey iaccela recurrere, y prosić o wiadomość y pewność tych płonnych Rumorów, które in vulgo wiatrem, ale z ust Senatorów piorunami.

Defenderes aliquem detractionis sic.

Widziem ia że sława, a zwłaszcza wielkimi nabyta dziełami, iest civilis [illegible] zrzenicą, y dlatego mnie się dziwuię, że WMMP bolieie na to kiedy słyszysz że [illegible] intaminatum WMMP honorem bolesno lasit, wszakże tego ferre omogą sine dolo ris sensu że tak cirkumspektem tego było wieka Fadolist. Więc tego sobie niewy persuaduy nigdy, żeby ten tak w mówieniu ostrożny a WMMPanu tak wiele winy zadawał, szczęśliwy miał słowem nieuważnym tangere pupillam WMMP, raczey tak sądzę, że w tym ani sen studuit, kiedy, zaczym sam WMMP day replikę u siebie niesłusznym na było u wieku tego potwarcom.

Excusares aliquem, justo impetu ex Oratore -

Niechciey WMMP ex eventu omoiey dla sobie sądzić chęci zem nietylko się z WMMP nie pożegnał, ale też za takowe chęci y łaski którymi przyiacielsko się zawdzięczył nie podziękował, byłem ia w prawdzie na tym, lecz temporis iniuria do wykonania tey intencyi drogę mi zagrodziła.

Excusaveste n. posse ad esse Festis, ad quid es invitatus

Niechciey WMMP

Niechciy WMMPk w tym moich contemnere chęci, dlady się uznaię zem, wiele winięn życzliwey WMMPa ku mnie propensyey, y tyle wzianym łaskom, iednak WMMP immune na ten czas czędzisz że nie będę mógł augere solatia bytnością swoią u WMMPa Pana in stante legatitalem na Seym teraznieyszy, gdzie mie negotia evocant, więc o chocię moy do usług, naypogodnieyszy chowam okazyi, ktorey teskliwie prosiłem WMMPa wygląda.

Expostulares apud aliquem iniusta offensam 1mo

Zawszem ia oczywiste argumenta chęci WMMPana ku sobie uznawał, y byłem tey opiniey że intaminato affectu WMMPa cieszyć się będę, ponieważ troskliwie tadlch obronię się okazyi, ktore mnie na niełaski narazić mogą, teraz iednak nie wiem, czy dowierzać że WMMPa styl odmieniwszy, miał się wydać że iakąś urazę na mnie, więc y samego WMMPa oto expostulo abyś mi arcanum vatnus wytłumaczył. 2do

Uważając stateczne wielkie ku sobie WMMPa łaski długom się na to namowić nie dał abym mógł cokolwiek suspicari o awersyey WMMPa ku sobie, ale że mię manifesta convincunt consilia to z listow roznych, to z pogłosu pospolitego captor in obsequium Fidei. To mi przecz dziwna że długie czasy z żadnym ... sluchanium, nie mogę wynaleść okazy, w ktorey bym miał tadere osobę WMMPa.

Etiam arbitror sufficere tibi hos impetus alacri animo et calamo ad genium mentis tua scribas Epistolas. Pluribus enim (si ut facile possum) darem forte manus tua gravaretur.

§ 4tus

De Epistolarum inscriptione et ejus legibus.

Inscriptio, seu subscriptio, seu vulgo titulus eo diligentius fieri debet quod et primam legentis incurrat oculos et omnium proponantur pale ante conspectus itaq inscriptiones particulares, cuilibet particulari debitas placuit proponere, primum locum igitur teneat inscriptio

Ad Summum Pontificem

Sanctissimo ac Beatissimo Patri ac Dno Dno Clementi Divina providentia Papa XI Sacra Romana Ecclesia Catholica Pontifici maximo Dno Clementissimo.

Salutatio

Sanctissime ac Beatissime Pater Domine Domine Clementissime

Compellatio. Sanctitas Vestra.

Valedictio

Osculer interim Beatissimos pedes Sanctitatis vestrae

Stephanus Rex suas ad Sanctissimum literas, ita conducebat.

Quod reliquum & primum est Clementia Sanctissima vestra, me et

Regnum Universum, quam diutissime commendo et dignissime devoveo, venerorq[ue] osculo Apostolicos Sanctitatis Vestræ pedes.

Ad Imperatorem Romanum

Augustissimo ac Potentissimo Principi ac Dno Dno XX electo Romanorum Imperatori semper Augusto Regi Germaniæ Hungariæ, Bohemiæ Sclavoniæ, Archiduci Austriæ etc etc Dno Dno Clementissimo.

Salutatio

Serenissime ac Invictissime Imperator

Augustissime ac Potentissime Imperator

Compellatio Vestra Cæsarea Majestas vel Vestra Imperatoris Majestas, ante subscriptionem nominis proprii, ita addendum est Serenissimæ Potentissimæq[ue] M. V. Cæsareæ servus et amicus, vel ejusdem sacræ et Serenissimæ ac potentissimæ M. Vestræ etc

Ad Regem Poloniæ

Serenissimo et Invictissimo Principi ac Dno Dno Augusto secundo Divina gratia Regi Poloniæ, Magno Duci, Magni Ducatus Lit: Rus: Pru: Ma: Sa: Smo: Kii: Vola: Po: Seve: Podla: Czernie: etc etc Dno Dno Clementissimo

Salutatio

Serenissime et Invictissime Rex Domine, Domine Clementissime

Compellatio: Sacra Regia Majestas Vestra

NB Moderno Serenissimo Regi præter hos titulos, qui omnibus Regibus Poloniæ dantur ut hic expressos habes debere addi omnes illos titulos, quoscunq[ue] habet præterea quod Rex Poloniæ.

Polonicè Naiiaśnieyszemu y niezwyciężonemu Monarsze, Augustowi wtoremu łaski Bozy Krolowi Polskiemu, Wielkiemu Xiążęciu WXL Ruś: Prus: Mazowieckiego, Zmudzkiego, Inflantskiego, Smoleńskiego, Kiiowskiego, Wołyńskiego, Podolskiego, Siewierskiego, Podlaskiego Czerniechowskiego etc etc P. a M. M. M.

Compellatio Ad Reginam si scribantur literæ stylo latino, non V. S. R. M. sed sacra Reginalis Majestas compellatio dari debet

Aliis Regibus omnibus datur titulus Serenissimo Regi, tamen Hispaniæ additur titulus Catholicissimi, Regi Galliæ Christianissimi, Regi Angliæ, Fidei Deffensoris.

Titulus Serenissimi datur Principibus è Regio genere natis Archiducibus Austriæ Lotaringiæ item electoribus Sacri Romani Imperii tam Ecclesiastici status quam sæcularis ob amplitudinem status electoralis.

Ad Regē Hispaniæ

Ad Regem Hispaniæ

Serenissimo et Potentissimo Principi ac Dno Dno Philippo Sto Regi Catholicissimo Domino Domino Clementissimo.

Ad Regem Galliæ

Serenissimo ac Potentissimo Principi ac Domino Domino D. G. Ludovico XVI Regi Christianissimo Domino Domino Clementissimo

Ad Archiducem Austriæ

Serenissimo Principi Dno Dno NN Archiduci Austriæ Duci Burgundiæ Styriæ, Corinthiæ, Carniolæ, ac Vitembergæ, Comiti Tirolensi ac Domino Domino Colendissimo.

Ad Regem Daniæ a pari

Serenissimo Principi Dno Dno NN Dei Gratia, Daniæ, Norvegiæ Gottorum Vandalorumque Regi Schlevicensi, Holsatiæ, Sternariæ ac Ditmariæ Comiti in Oldemburg et Delmenhorst, cognato et vicino nostro charissimo Si autem impar sibi loci ipsius, Cognato et Vicino nostro Charissimo addet, seu dabit Domino Domino Clementissimo.

Ad Regem Sveciæ

Serenissimo Svecorum Gottorum, Vandalorumque Regi Magno Principi Philandiæ, Duci Estoniæ Caroliæ, Brehmæ Verdæ, Stetini Pomeraniæ, Cassubiæ et Vandaliæ, Principi Rugiæ Dno Angliæ, et Vitmariæ nec non Comiti Palatino Rheni Bavariæ Iuliaci, Clivii et montium Duci Dno Dno Clementissimo.

Ad Cardinalem

Eminentissimo et Reverendissimo Dno Dno NN Sacræ Regiæ et Romanæ ecclesiæ Cardinalis Presbytero tit. Sanctæ Praxedis Archiepiscopo Domino Domino Clementissimo

Eminentissime Cardinalis Domine Domine Clementissime. — Salutatio

Eminentia Vestra, vel Eminentissima Celsitudo Vestra. — Compellatio

Ad Nuntium Apostolicum

Illustrissimo ac Reverendissimo Dno Dno NN Sacræ Romanæ Ecclesiæ Episcopo NN Sanctissimi Dni Nostri Clementis XIIII Papæ Relato domestico ac ejusdem ad Augustissimum Serenissimum secundum Poloniæ Regem Nuntio Apostolico cum potestate legati de latere Domino Domino Clementissimo

Ad Archiepiscopum Gnesnensem

Illustrissimo Principi et Reverendissimo Dno Dno NN Episcopo NN Sanctissimi Sedis Archiepiscopo Gnesnensi legato nato Regni Poloniæ, Primati, primoque Principi Dno Dno Clementissimo

Illustrissima Celsitudo Vestra — Compellatio

Jaśnie Oświeconemu Xiążęciu y naÿprzewielebnieÿszemu JMci Xiędzu NN Arcybiskupowi Gnieźnieńskiemu, legato nato, Primasowi Korony Polskiej, y pierwszemu Xiążęciu Panu Panu Miłościwemu.

Wasza Xiążęcia Mość — Compellatio

Ad Archiepiscopum Leopoliensem

Illustrissimo ac Reverendissimo Domino Domino NN. Dei et Apostolicæ sedis gratiâ, Episcopo Leopoliensi perpetuo Administratori, Abbati Claræ Tumbæ Domino, Domino Clementissimo.

Polonicè

Jaśnie Wielmożnemu Jmći Xiędzu NN Arcybiskupowi Lwowskiemu Administratorowi Opactwa Claræ Tumbæ Panu memu Miłościwemu.

Ad Episcopum Cracoviensem

Illustrissimo ac Celsissimo Principi NN Episcopo Cracoviensi, Duci Severiæ, Domino Domino Clementissimo.

Ad Metropolitas

Reverendissimo Patri NN Metropolitæ, seu Episcopo V. G. luch orientalis ritus.

Polonicè

Przeswiętnemu y przewielebnemu w Chrystusie Oycu Jmći NN Metropolicie G. Luckiemu.

Vladicis

Przewielebnemu w Chrystusie Panu Oycu Episkopowi NN.

Ad Suffraganeos et Abbates

Perillustri et Reverendissimo Domino, Domino NN Suffraganeo NN Episcopo NN vel Abbati NN.

Generalibus Religiosorum Ordinum datur titulus ad extraneis, Reverendissimo additur, post nomen, et cognomen Ministro Generali Ordinis: Ad Generalem autem Soc. JESV non datur titulus Reverendissimi aut Ministro, sed scribitur Præposito Generali insistendo consuetudini Religionis istius.

Ad Moniales

Przewielebney w Chrystusie Pani Jmći Pannie NN.

Do Izby Poselskiey na Seym

Jaśnie Wielmożnemu Jmći P. NN Marszałkowi izby Poselskiey, Jaśnie oświeconym, Jaśnie Wielmożnym z Województw Ziemi y Powiatów na Seym walny Warszawski do Koła Rycerskiego Jmćiów P. Posłom z ziemskich zgromadzonych, a od stanów Koronnych y W. X. Lit. prowincyi do nich należących, Rycerstwu deputowanemu, Moim Wielce M. Panom y Braci

Na Seym Województwa którego

Jaśnie Wielmożnym Wielmożnym Wielmożnym Moim Wielce M. Panom y Braci. Jchmściów P. P. Dignitarzom, Urzędnikom, y wszystkim obywatelom Województwa NN zgromadzonym.

NB Si in Comitiis fuerint Principes vel Duces debere addi hos titulos à Principibus

Jaśnie Oświeconym

ad Magistratus Gedanensem

Ad Magistratum Gedanensem

Nobilibus et spectatilibus Consuli, proconsuli, totiq Magistratui Gedanensi.

Do Wszystkiego Miasta od Krola tytul taki.

Nobilibus spectatilibus et famatis, Proconsuli Consulibus, Pretori Scabinis, Centumviris Civitatis nostræ Gedanensis fideliter nobis dilectis.

Ad Magistratum Cracoviensem

Nobilibus spectabilibus, Proconsuli Consulibus, totiq Magistratui Civitatis Cracoviensis. Ad Leopoliensem similis datur Titulus. Ad primarium autem Civem, insignis alicuius Civitatis à statu inferiore datur titulus Magnifico Nobili clarissimo et Excellentissimo, Primario Civi N. datur etiam et famati, Polonice Slawetnemu Panu etc.

In universum autem

Notandum imo titulum Illustrissimi debere dari iis Ducibus, qui non sunt è Regio Genere nati. Polonice

Jasnie Oswieconemu Xiążęciu: addunt aliqui Illustrissimo et Excellentissimo, Compellantur vero Duces Celsitudo Vestra Polonice Wasza Xiążęca Mość. Qui vero Duces sunt è Regio Genere nati datur illis titulus Serenissimo Principi

2do

Titulus Illustrissimi datur Nuntiis Apostolicis, Archiepiscopis Episcopis addito titulo Reverendissimi, Archiepiscopo tamen Gnesnensi & Episcopo Cracoviensi datur Titulus Principis ob exemplum à Vladislao per Sbigneum Cardinalem et Episcopum Cracoviensem Ducatum Severiæ Episcopo Cracoviensi datur Titulus Sobor...

Item 3tio Notandum

Suffraganeis licet sint Episcopi externarum Gentium non semper dari titulum Illustrissimi neq Vladicis neq Metropolitis Græcorum, imo nec Archiepiscopis et Episcopis Armenorum & Episcopis Ruthenicis.

Notandum 3tio Perillustris tribuitur Castelanis Minoribus, Polonice Wielmożny at hac Capitaneis qui sunt Nobilitatis Judicis et ..., Palatinidis, ac Castellanidis. Item Suffraganeis Abbatibus addito Titulum Reverendissimi, Archidiaconis, Præpositis Infulatis, et Cathedralibus Decanis Canonicis Metropolitanarum et Cathedralium Ecclesiarum aliisq Ecclesiarum Officialibus addito titulo Reverendi Domini quamvis Externarum Gentium Canonicis præsertim in Germania, detur titulus Reverendissimi, quod etipsum et apud nos inolevit.

Notandum 4to In inscriptione, si par pari scribatur, ...itatam esse illam formam Mnu ... y Bratu Mnsci N. N. N. et hic ponitur nomen cognomen ac demum et officium si aliquod gerit, sin autem impar scribat loco Bratu scribatur Domino & Benefactori meo y Patrono ac Małnatij amplissimo Colendissimo, observandissimo, Nobiles autem scribunt ad viros ignobiles quidem sed alicuius Auctoritatis propter scientiam facultates aut officium, tunc loco istius y Bratu + Dobrodzieiowi ponunt, y Przyiacielowi.

Nota 5to

Notandum Pro

Titulos ti dispositos, ideo me tibi proposuisse, ut noveris qui nam titulus cuiq; iuxta suum placitum, proinde nec te omnino erraturum ordinarium cuiq; dari debeat, saeculum enim praesens sive majoris Politici, sive adulationis, ergo non servato hoc ordine et lege dat cuiq; titulos iuxta suum placitum, proinde nec te erraturum omnino puta, si forte cuipiam inferiore titulum merito dedaris altiorem, praesertim cum hac in parte sequeris aliena exempla non omnino saeculo nostro displicentia.

Unum adhuc circa scribendas literas scire te et servare velim, scilicet ut peregrina verba quantum poteris devites, lingua enim nostra non ita inops est, ut ad exprimendos conceptus internos, illa cum probo etiginino minia mendicare ab alijs debeat, praesertim cum plerumq; cum obscurant literas non adornant, tandem Macaronismos fuge, illic solum verba adhibe latina ubi Polonica, qua conceptum exprimant, desunt quidem caeterum tamen ni ita energice rem exponet ut latina.

Ut exempla habeas aliquod styli Macaronici insulsi, et verbis peregrinis deturbati quod et merito irrideas et ang[...] pejus propono Epistolam ad hunc finem compositam.

Ungrosowany sercu Mści Panie Bracie

Mokrawy w pozorze, bystrolotne w dozorze, skrytne w uporze kar: dle, a Swedziowki trupiastey kośnice wzięwszy wspory Margowinice na dystylowaney konduli przysłużowali się do piętnice. kiedy sobie wyinaszkowali Nobiswopium zacnego domostwa Swiętey Pamięci Jmści Pana Mortalickiego, na którego driały Rycerzy Brandebury wysokie czapa: rany y wszystkie vanitates zawieszwszy, to nie iest podobna, aby nie tylko naszi Monsierowie Bakałabowie, Palamentarze ale y sami Bogowie zesciałego świata tak Kasztelowatego kordata y Fortycznego Kawalera swoich załosztować nie mieli y Hypokondyczney czasu ale y ia niemniey utym się czaparałuię gdy widzę, że przy tey ukochaney Lidwie żałosna Heroictwa Lobadow naszych duma. Hypokondryczne z oczu dystyluię likwory bogatę nam Stambulskiey roboty brandery ke brocy. Widzę oraz y Kunelaszka w Atmislakarnym dywdyku. O iasno łocita dileto! O tyndurowana Atrops o nienawistna Lachesis o Makowata owsikowey barwy śmierci, czemuście tak marsowaciałemu Kawalerowi, nie tak iako on sobie na nadziewaięcym szyk wadle wybrykował koła w krwawey za Oyczyznę brocy, lecz gdy nie łoży zelamowały mu oczy. Patrza wszystka Korony Polskiey Wartkość na zacne iego wylaborowane merita widniemi iako godne porostawiat cyry swoiey precha, sam się z

gotbowię

grobowy deszczy wielmi Immenzowanszy: Przeto upraszam Wmmpana
abyś Roku tego w pewny miesiąc y dzień ktory pomrzeć na kolkach swoich, kie:
bo, ten zatosmy fuskokt zatu swojego zębami pokosztowac y pokłzskac raczył ta
ty ustugę w effimilowaney Wmmpana w sztuce od smakowac gotów, Wmmpanu wy
akordowany brat y pszlowiecki sługa

Sinimkus z Waryglowa Szymilebski

An hac Epistola si recte illam expendas 1mo contra omne artificium scri:
bendarum epistolarum 2do contra ipsum judicium errores plures commissos ad:
vertes, proinde umbram similium epistolarum fugies, ne ad pares errores vel
minime accessisse videaris.

Et hic Orpheus noster canere absentibus desinit in plaindre eloque:
tiae campum descensurus.

Pars 2da

In qua quaedam Rhetorica consona Orpheus noster nobis pcinet.
Canet 1mo de Periodis, 2do de fabulis, 3tio de Narrationibus, 4to de Chrya,
5to demum de aliquibus modis amplificationum, seu dilatationum cujusque
sententiae

§ 1mus

De periodis, et quomodo periodi ad se invicem junguntur.

Antequam ad definitionem et divisionem periodorum accedam instruam 1mo
quid sit incisum, seu comma, Oratorium, et quid colon seu membrum Oratio:
nis, et quot duplex.

Comma si Graecum nomen in latinum vertas idem significabit, quod incisum:
Nihil aliud est incisum seu Comma ut Causinus definit, pars 1ma membri una,
vel plurimis verbis constans, seu est pars orationis brevissima sensum aliquem
exhibens. dixi sensum aliquem, quia comma aliquando actu componit mem
brum seu periodum, et tunc exhibet sensum imperfectum, aliquando vero non
componit, sed in se constitit et tunc non exhibet sensum perfectum ut actum est.
Quimus Troes, duplicia autem sunt incisa seu commata alia dicuntur majora, a:
lia minora, majora incisa illa dicuntur, quae plurimis verbis constant ut nomi:
ne solo gentes terres, minora autem incisa, seu Commata, quae unico possunt con
stare verbo, ut i et abiit, excessit, erupit, evasit.

Hic nota quod Commata majora non possunt ascendere ultra 10 syllabas, mi:
nora vero possunt descendere ad unam.

Nota si solis commatibus constet periodus, dicitur periodus Commatica. Huius
periodi dedit exemplum Cicero Pro Archia Poeta ubi excurrit in laudem humanio
rum literarum ibi enim propositione hanc, Studia humaniora ubique prosunt, am
plificabit per commaticam periodum sic, Haec studia adolescentiam alunt, senec:
tutem

tutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium et solatium prebent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum peregrinantur rusticantur ubi vides plura commata pauciora membra.

Colon seu membrum est pars Orationis verbis brevibus absoluta, sensum aliquem exhibens, quia Colon dixi sine totius sententiæ demonstratione, dixi verbis absoluta quia debet habere verbum personale et cum illo partem Orationis dixi Sensum aliquem exhibens, quia Colon seu membrum sicuti superius dixi de Commate aliquando componit periodum, et tunc habet sensum imperfectum, aliquando vero non componit, et tunc exhibet sensum perfectum.

Colon seu membrum ascendit ad 20 syllabas, descendit vero ad decem ex quo claram habes differentiam, inter membrum seu Colon, et inter comma, et incisum.

Colon quando nimis est longum seu protensum vocatur Schynotenes, duplici autem modo protenditur Colon ut fiat Schynotenes, 1mo Hyperbato seu transiectione, verbi à principio ad finem per interpositionem membri intermedium v.g. Clulium Lelium non modo non segregandum, cum sit civis à numero Civium, verum etiamsi non est, potentis ad sistendum fuisse. 2do. Protenditur Colon ut fiat Schynotenes protenditur inquam per aggregata incisa, seu quando intra unam periodum plura interponuntur membra.

Periodus si nomen Græcum convertas in latinum, idem significabit circuitus, periodus igitur est circuitus, circulus, comprehensio, ambitus, Circumscriptio.

Periodus definitivè est Oratio cujus principium est finis in conspectu, et uno intuitu spectari facilè solet. Dixi Oratio quia periodus debet habere sensum. Dixi principium et finis &c quia omnis periodus debet constare duabus partibus, principio, scilicet et fine, principium, Periodi, vocatur Prothasis, finis autem Apodosis, Principium seu Prothasis periodi illa est pars quæ sententiam inhoat, atque propositum circumducit seu claudit, ut simul ac in eruditis doctæ Minervæ castris stipendia meruere, cursum in scholasticis muneris exegero, tunc aquisita per multum laborem scientiâ gaudebo et in pulchro otio vires restaurabo. In hac periodo principium seu Prothasis finitur illis verbis exegero, Apodosis incipit tunc aequisita &c. finiatur autem vires restaurabo.

Est ergo periodus quasi circulus qui in idem punctum à quo ortum reccurrit ut Etiam deest avaro quam habet quam quod non habet, finis hic non habet recurrit ad tam deest dixi in conspectu est quod sic intellige quia Prothasis seu principium periodi non potest perfecte intelligi nisi simul cum Apodosi.

Periodus spectato illius numero communiter statuitur, quadruplex, Monocolos, Dicolos, Tricolos, Tetracolos.

Monocolos

Monocolos ex Graeco ex Latino unimembris est illa periodus quae uno constat membro, differt tamen à simplici membro, flexu concinno circa finem V.G. Illud Boetij avaritia fervet alienorum opum violentus ereptor, en hic finis violentus ereptor facit in hoc membro flexum, reflectitur enim ad fervet tanquam ad principium, est etiam longitudo nam inter principium et finem particula alienarum opum tanquam intervallum aliquod interponuntur, si autem allatum Boetij exemplum sic efferas: violentus ereptor avaritia fervet erit iam simplex commune vel vulgare membrum, quia nec longitudo in illo apparet, nec flexus in fine.

Sunt etiam qui dicunt ad periodum unimembrem spectare, quando incisa convertuntur, et sibi correspondent V.G. Tam audax est Alexander quam ire impotens.

Hermogenes quoque ad unimembre referebat sententiam permistam, et quodammodo perturbatam, quae ad finem usque sic miscetur, ut intelligi non possit sine conclusione, V.G. Boni Viri turpitudine non casu delicto suo non aliorum iniuria moventur, in quo si finem auferas non intelligetur sententia.

2da periodus dicitur Dicolos ex Graeco, ex Latino bimembris, quae duobus membris absolvit sententiam quorum primum est Prothasis alterum vero Apodosis, quae tibi dignitas apud amicos magnam comparat gloriam, ea tibi apud inimicos parit maximum odium.

Nota hic comparentur membra inter se ratione longitudinis Periodus dicolos alia est Isocolon, alia Anisos. Periodus dicolos est Isocolon tunc quando utrumque membrum fere totidem seu pares habebit syllabas V.G. cui autem quaesitio opus sit (est unum membrum) qui scit quam vere dixerint hunc divitem (est 2dum membrum) in primo membro sunt 10 Syllabae in altero vero 12. Periodus Dicolos fiet Anisos, cum notabiliter unum membrum habebit pauciores syllabas quam aliud V.G. unum hoc mihi gratulor (est unum membrum habebit pauciores syllabas) at mihi apertum tuum scelus res quae facta est manifesta (posterius est membrum et multo longius quam primum)

Nota hic tamen si Periodus habuerit ultimum membrum nimis breviter vitiosa.

3tia periodus ex Graeco Tricolos, ex latino dicitur trimembris quando aut Prothasis est unimembris et Apodosis bimembris aut contra Prothasis erit bimembris et Apodosis unimembris V.G. si lectioni diligentissime attenderis sinumia scholastica exactius peregrini sine dubio facies gradum dignum ad Rhetoricam.

Aequalitas membrorum in hac quoque periodo non semper est uniformis, certo tamen in universum in omni periodo, plus esse venustatis decori et gravitatis, si Apodosis prolixior fiat Prothasi.

4ta periodus ex Graeco tetracolos, ex latino quadrimembris, quae constat

4

quatuor membris quorum duo Prothasim et Apodosim conficiunt V. G. si prælectiones Poëticas adamussim scivevis et stylum domesticum ornatissima scripseris, non solum ad Rhetoricam dignum facies gradum, sed etiam magnum nomen apud Condiscipulos tibi comparabit.

At non raro ut quadrimembris periodus varietatis gratiâ etiam hoc modo scilicet ponitur membrum primum seu Prothasis, et statim annectitur membrum secundum seu Apodosis iterum ponitur membrum tertium seu Prothasis et annectitur ei membrum quartum seu Apodosis.

Vltra hunc periodorum numerum, adhuc alia est periodus Schinotenica, de qua superius, alia est periodus Pneumatica et est illa periodus quæ nascitur ex membris Schinotenicis, quibusque ita extenditur ut spiritum perorantis expleat, unde etiam dicitur Pneumatica. Pneuma enim ex Græco, in latino Spiritum significat, proinde periodus talis est illa quæ ita est extensa, ut ei vix Spiritus, et latera dicentis sufficiant.

Nota insensa cum membris etiam cum periodica elocutione pulchre vicissim misceri, ut patebit in hoc exemplo, incredibile dictu est quantum cælestibus circulis potissimum præsidi temporum luminum parenti Primicerio Syderum soli cum est, de sanguinis, Spirituumque vitalium perenni seminario, primoque et ultimo viventi quæ insolubile similitudinis intervenit vinculum quam multiplex quotidie metamorphosis commmuno mitto Cælestium varietatem, influxuum quibus testitudineam segnitiem alii Pegaseam et Euris Notisque perniciore agilitatem hic calliditatem Vlissis indidem ille ingenuum simplicitatis candorem alter hilaré mentis genium tristem alter solitudinis amorem, curas, tædia anxietates refert, non pauci ad virtutem, plures ad vitia immisso desuper pondere impetu feruntur, denique in tantum ex Cæli conditione aër vel turbidus, vel placidus se ipsum in corpora Mortalium insinuat, ut ex eorum afflatu varios affectus mens accipiat, ideoque cum nebulis squalentes venti diem eripiunt, attonitus exedatur merore animus cum nebulis procellis, infesto sole Chorizon efulserit électus recreetur.

Notâ ad 3um esse certas periodos in quibus ita sunt permista verba ut ex duabus vel pluribus verbis unum evadat actu potentiâ autem sit 2plex vel 3plex v. g. itaque periodus talis actu erit paucorum membrorum potestate vero plurium V. G. multa mihi necessario promittenda sunt, ut possim aliquando de iis rebus quæ meæ fidei commissa sunt dicere, hæc periodus est actu bicolos, potestate vero tricolos quia tertium membrum illud quæ meæ fidei, ob trajecto verbo dicere includitur, in secundo proinde fiet actu tricolos sic: multa mihi necessario promittenda sunt (est unum membrum) ut possim aliquando de rebus iis dicere (est secundum membrum) quæ meæ fidei commissa sunt (est 3tiu membrum).

Periodica circumductio est similis periodo, non tamen habet conditiones requisitas

adesse periodi V. G. enituit aliquis # in bello sed obsoluit in pace alius toga sed non arma honestarunt, reverentiam ille terrore, alius amore humilitate captavit, ille quasitam domi gloriam in publico, hic in publico partam domi perdidit.
Junguntur vero membra adinvicem per particulas tantum, quantum V. G. tantum in schola Poëseos per annum proficies, quantum in illa ad ipsius praelectiones incubueris.
Junguntur item membra inter se per istas particulas, non solum, sed etiam, si, profecto, quandoquidem, igitur, tot, quot, qualis, talis, tametsi attamen, siquidem, ideo, tam, quam &c:
Quaeres unde cognoscendus sit membrorum numerus in periodo. R. cum singula in periodo membra constent propositione Dialectica, facile ex numero propositionum Dialecticarum deprehendes numerum membrorum. Ut vero ipsam propositionem dialecticam, absq. negotio invenire possis, hanc methodum tenebis, adverte diligenter quot erunt in periodo membra cum sua constructione, tot enim erunt propositiones Dialectica, adeoq. tot membra, et haec sufficient de periodis.

§ 2dus De Fabula

Fabula Graecè Mithos, traxit à Poetis originem quia Rhetores etiam communiter utuntur. Finis ad quem inventa sint fabulae, est iste: ut admoneant et erudiant homines ut amplectantur bonum et fugiant malum.
Fabula definitive est sermo falsus veritatem effingens, hoc est: falsa quidem narratio sed fabuloso verborum cortice veritatem proponit & utile monitum.
Fabula triplicem praecipue habet denominationem, alia enim dicitur Sybaritica quod nomen traxit à Sybaritis Graeciae populis, effeminatis ac mollibus, qui fabulosis parimq. pudicis sermonibus unice delectabantur, alia dicitur Cylix, quod nomen traxit à Cilibus Asiae populis, qui itidem ob corruptos mores, ita fabularum vanitate annilibusq. commentis, ita oblectabantur ut natum fuerit proverbium. Cylix facile verum dixit, alia fabula dicitur Cypria, eo quod apud Cyprios Insulae Cypri incolas fabulatores magno in loco essent et usus fabularum multum vigeret. Alia dicitur Aesopica, quod nomen traxit ab illo notissimo omnibus Aesopo, modo communissime fabulae dicuntur Aesopicae, quod Aesopus omnium optime fabulas scripserit. Fabula dividitur in Rationalem, Moralem, & Mixtam.
Fabula Rationalis est ista in qua fingimus quidpiam ab homine dictum, vel factum quod re vera neq. dictum neq. factum est.

Fabula Moralis est illa in qua carentia ratione animalia bruta, inducimus secum colloquentia.

Fabula Mixta est illa quae componitur ex Rationali & Morali, hoc est in qua homines cum belluis sermocinari finguntur.

Fabula habet duas partes Prothabulationem & Postfabulationem seu Affabulationem, profabulatio est ipsa fabula, Postfabulatio vero est ipsa Apodosis fabulae, fabulae enim fit ut plurimum per Prothasim et Apodosim.

Differt

BIBLIOTEKA

26

Differt fabula à mendacio, et per hoc quod mendacium nullam vim veritatis in se continet, fabula vero habet falsam orationem, sed veracem significationem.
Breviter fabulæ tradantur, si Narratione simplici proferuntur, fusius verò si personæ multæ sermocinantes inducuntur.
Utilitas fabularum est, quod delectent, doceant, et moveant delectant quia in quavis fabula inexpectatus eventus reperitur, docent quia instruunt, et informant, quomodo instituenda vita & mores temperandi, seu quod idem est erudiunt, quæ sint virtutes exercendæ, et vitia fugienda, movent quia post delectationem convictum animum facilè propellunt, quo volunt.
Qui in hoc genere scribendi stylum exercere volet, duo potissimum vitabit,
1mo Ne orationem nimis faciat omnino aridam, sed temporum, locorum, aliarumque circumstantiarum velut succo plenam reddat quæ circumstantiæ hoc versiculo continentur, quis, quid, ubi, quibus, auxiliis, cur, quomodo, quando, et
2do Alterum hoc vitat vitium in contrarium incurrat et immodico descriptionum ambitu fastidium pariat.
Principio igitur fabulæ delectabitur præfatio commendationis. Commendatur autem ...a Erasmi sententiam, tum Auctor ipsæ fabulæ. tum Apologorum genus, deinde si in fabula describantur animalia, rerum formis ac naturis, quæ inducuntur longius immorandum est. V. G. si describeret Aquilam, tunc natura describenda esset aquilæ, Quia Rex avium, Armigera Jovis, non ostenditur fulmine irretorta spectans palpebra, pernicissimo volatu ultra nubes effertur, post descriptionem fabulæ Apodosis est facienda, quæ vocatur postfabulatio, et nihil aliud est, nisi ut ostendatur quid sit amplectendum, seu est eructa doctrinæ verai ...nens hominem circa actiones vitæ et mores.
Exornatur fabula contrariis sententiis et aliis eruditionibus.
Fabula ab Apologo differt tanquam genus à specie quia fabulæ nomine appellantur omnes fabulæ sive Rationales sive Morales, sive Mixtæ, Apologi verò gaudent nomine fabularum Moralium

§ 3tius De Narratione.

Narratio nihil aliud est mi[?] expositio rei factæ vel tanquam factæ.
Dividitur Narratio in Poeticam, Historicam & Civilem. Poetica descriptio est quæ habet expositionem fictam. Historica est quæ continet verum rerum factarum expositionem, atque veterum gesta proponit. Civilis, qua in Conversiis utuntur Oratores.
Narrationis circumstantiæ, ex quibus illa conflatur, sunt contemptæ in illo versiculo. Quis, quid, ubi quibus auxiliis cur quomodo quando.
Narratio Poetica, per hoc differt à fabula, quod Narratio Poetica, proponit res tales, quæ fictæ sunt, et nunquam in re fuerint & præterea nunquam poterunt fieri.
Narrationis virtutes sunt 4. 1mo est claritas 2da brevitas, 3tia probabilitas verborum electorum, 4 proprietas.

§ 4tus

§ II Alius. De Chria

Chria est brevis commemoratio alicujus Personæ vel dictum, vel factum, vel utrumque apte referens, ex Græco Chria dicta est utilis.
Chria est 3plex Verbalis seu dicti, activa seu facti, mista scilicet utrumque hoc est et dictum et factum complectens.
Chria verbalis seu dicti est illa in qua laudatur alicujus dictum. Chria facti est illa, in qua laudatur alicujus factum, insigne. Mista est in qua laudatur alicujus dictum simul & factum.
Chria habet partes 8. Exordium, seu Elogium, Expositionem seu Periphrasin, Causam, Contrarium, simile exemplum, Testimonium, Epilogum seu Conclusionem.
In exordio debet laudari author dicti vel facti vel utriusque simul si ista digna sunt laude. Quod si vituperium potius quam Elogium mereantur, Author illorum vituperabitur.
In expositione seu Periphrasi, explicari debet et fusius tractari, quid dicto illo voluit Author commendare vel ad quid facto suo incitare.
Ubi nota in Chria facti seu activa in expositione debere fusius explicari et describi facta Herois illius qui est Author hujus facti, quod per Chriam dilatandum assumpsisti.
In causa debet ratio cur hoc dixerit vel fecerit Autor, in contrario proponenda sunt incommoda inconvenientia, aliaque quæ sequuntur si secus fiat, quam illud dictum, vel factum docet.
In simili adducitur aliqua similitudo quæ non confirmet factum et causam.
In exemplo debet illustrari et confirmari hoc idem, quod erat in expositione.
In testimonio idem factum vel dictum sententiis vel factis aliorum insignium hominum firmandum est.
In Epilogo fiet brevissima repetitio dictorum et adjicetur laus Authoris tum fiet adhortatio ad auditores ut doctrinam illius sequantur vel factum imitentur. Praxim formandorum Exordiorum suppeditabunt domesticæ exercitationes. Expositio sic potest inchoari, sunt quidem verbis ingeniosissime innuere voluit. Quodsi alicujus ingenio penetrare hoc effatum tanti viri placet sic accipiat O vocem eximiam, vocem sublimem, et viro sapiente dignam, vocem immortali libro aureoque insculpendam, vocem omni sæculorum memoria memorandam qua docemur. Vultis vobis hujus arcana sententiæ reserem, vultis profundo ingenio sensum vobis explanari, fiet votis satis, adeste modo animis Auditores. Ecce ... rat hic sapientissimus vir & expositio clauditur optime exclamatione. Ut O. voce eximiam, vocem singularem, dignam sane vocem, quæ auro cedroque notetur. 2do 3tio
Ad causam hæ transsitiones valere possunt, Hujus veritatem non solum Authoritas N.N. docet, sed etiam ipsa confirmat ratio. Cui enim & profecto assentiri cogimur

4

tua sapientia. Videmus enim &c sed quod emolumenti toto Orbe multi
ac reconditae eruditionis viri afferat, sententia ratione Judicioque considerem

Contrarium sic exordiri poteris. Imo consulite adversi rationem et tenebris so
lem opponite &c, sed miseram eorum sortem, qui ab hac virtutis et veritatis
via declinant &c Erigite aurem, hic si necdum victi verbum veritati p
rigitis, videte quantum malorum huic veritati contrarium indicat vitium.

Simile sic incipere poteris quemadmodum enim vel sicut enim, vel non sec
atque vel eo plane modo quo vel Sypheiis rei veritatem veritatem indigere ambitis
nile vobis ob oculos.

Exemplum sic poteris ordiri, sane veritatis istius liquebit vobis fides si p
ponatis illum & vel sed ad elucidandam magis comprobandamque hanc ev
carem veritatem ab interiis &c. necnon aliorum iam ferali cinere et sepulterum
antiqua ostenderem exempla, nisi virorum appeterent recentia nuper &
&c &c Hic tacee innumera plane fortissimorum heroum exempla, quae
teris memoria testes referunt, annales sufficiat mihi illud fortissimi ac Nobilissi
viri facinus, sed ne alicui videar sola verba in medium proferre manifestum
huic rei videre licet documentum in viro &c. Sed pro ea dicturus sententia v
non suos prodit eximia virtutis sapientiaeque & nec tam abiecta reputari debet s
tentia, ut non suos etiam habeat tutores, prosto est &c.

Testimonium sic incipi ~~debet~~ potest, iam vero quoniam ex pectore videmini, alio
rum hac de re virorum testimonia, occurrit statim, sapientissimus ille Aristo
Atque vero quantum propositae rei veritatem declarat illud eruditissimi &c

Concludi potest Chria sic: et iam non est cur gravioribus promoveam sententiam
&c argumentis non dubito enim ea quae dicta sunt omnibus, grata nec
non approbata esse quare & Quis itaque iam non censebit dignum hoc nomen
&c ad florentem stabilemque posteritatis memoriam in fastos capacissimae aeter
nitatis transferatur, Quod cum ita sint omnium penetret intima haec tam pro
ficua doctrina.

§ 5tus

De aliquibus modis amplificationum seu dilatationum cujus
cunque sententiae.

Aliquos hic attingam amplificationis modos ne in alienam messem immit
falcem videar commemorabo obvios subtiliores et plures Rhetoricae re
linquendo, ac inprimis dicam quid amplificatio et quotduplex.

Amplificatio est oratio, quae id quod simpliciter prolatum parum videtur
auget describendo ex adiunctis circumstantiis &c.

Amplificatio communiter dividitur bifariam hoc est in Amplificationem
rem

borum & amplificationem rerum. Amplificatio verborum est per quam res verborum delecta atq; elocutionis genere augetur.

Amplificatio rerum est cum res ipsa gravibus sententiis augetur, et confirmatur. his praemissis 1mus modus amplificationis est communissimus et maxime commodus per genitivum casum fitq; v.g. si in sententia Apophtegmate ad amplificandum assumpto videantur substantiva quorum unicuiq; vel saltem non nullis si addes competentia adiectiva ampliorem reddes orationem, si adhuc hoc non contentus, illud additum adiectivum vertas in substantivum, iam vero illud substantivum antiquum ponas in genitivo casu, tandem utriq; substantivo addas proportionata et competentia epitheta, longe fusiorem efficies orationem. 1mus

2dus Modus amplificationis est ex mutatione casuum v.g. sit haec amplificanda sententia. Forma bonum fragile est. Inprimis igitur habeo nominativum casum, ut sonat sententia; per genitivum sic pono; Formae decor ingenium bene fragilis est, per dativum sic: Formae decori ingeneravit natura fragilitatem, per Accusativum, sic, Formam repente fragilitas deterit, per vocativum sic: O! infame formae bonum, quam es fragile, per ablativum sic in formae bono omnis elucet fragilitas, his igitur simplici calamo habitis, addito oportet epithetorum appositione et facilis transitionibus facere amplificationem in hunc modum. Et quae tamen quisquis, aut in auro nitorem exageras, aut in argento candorem amas, aut in vultu pulchritudinem admiraris, vix exageratus Ganymedeo formae decor, palmare est fragilitatis magnae documentum quod eo facilius experieris, quo verius dixeris tantum infamis Vel celebri formae dedecoris quantum vivo a funerato venustate fragilitatis omnem hactenus Helenam derivasse. An enim te lateat honorati Cerussati vultus simulacro infame, illud ac informe decus naturam parentem ingenerasse ut quo magis nitent eo magis nititur in ruinam omnem pulchritudinis sub scenam turpi feralis Sarcophagi theatro concludens. Seriam intende palpebram illudq; lucem clarius tecum reputare colorem candidae ingenis purpurae, repentino mutatis fati pallore deteri omne a Natura operose elaboratam rosei vultus venustatem a modica et levi valetudinis adversa tempestate ex facili defluere. O! inane omnibus ostentum O! infame multis fluxo pulchritudinis decus. O informe vanumq; venustatis humanae ostentum, ergo quicunq; sanctori palpebra hanc vivam sanem intueri examinis numerosam malorum Iliadem in uno lascivissimi vultus simulacro accipe ita via oculorum acie mortalitatis imaginem contemplare, in ipso celsissimae frontis apice abiectam et humilem corruptionis Ideam, serius adverte in exporrectis labiorum purpuris, in explicatis labrorum rosetis instum turpitudinis chaos recede in

toto

toto denique ornatissimo fidei Majestate vivum mortis et mortalitatis im-
perium fateri.

3tius Modus amplificationis potest esse per sensus Synonimos, seu pulchram si-
milium sensuum idem significantium congeriem v.g. sit amplificanda haec sim-
plex propositio. Praeceptores plerumque sibi perniciem educunt in discipulis, haec
propositio dilatabitur per sensus synonimos ita. Lactamus saepe catulos, miseros ma-
tres qui nostra post ubera depascant. Rigamus assiduam arborem [illegible] quae
max adulta nos perimat, et in aedibus nostris. Saepe acuimus gladium quo o-
damus.

4tus Modus potest esse cum in aliqua propositione dilatantur singuli termini
quibus illa propositio constat exemplo res clarior fiet sit v.g. amplificanda
ista propositio (Oriens sol omnia laetificat) dilatabitur primo terminus sol. Prodit
tenebrarum gremio luminum pater, Planetarum Princeps, atque ubi praeviis aure-
is facibus sui accendit desiderium, fenerata per noctem sideribus lumina repe-
tens erumpit in scenam, cum illico animum redire mundo, animantibus motum, in
animis renovari spem, desiccari in herbarum oculis conceptos ejusdem absentia lachrym-
as erigi depressa papavera, ostentare se rosas caetera linquere latebras animalia, plaudi-
tare palumbes, pipire passeres, occurrere gallos, Lusciniam Syrenem illam syl-
varum conceptam nocturno silentio, genethliacum promere producto in longum spiri-
ita ut omnia cum sole periisse videris, omnia cum eo renasci videas.

5tus Modus dilatandae propositionis est per enumerationem partium totius ut haec pro-
positio: Vita hominis est plena miseriis. Totum hoc: Vita dividetur in aetates qui-
bus vita hominis constat et sic dices: infantia adolescentia aetas senectus sunt
plena miseriis, ergo tota vita hominis est plena miseriis, tandem divideres hoc no-
men miseriis divideres inquam in miserias corporis, in miserias animae, in miserias
a natura, a fortuna, in miserias ab adversariis.

6tus Modus est per exempla conglobata ut si dilataretur haec propositio: Tyran-
ni raro venena et gladios vitant, dilataretur exemplis, Caesaris, Neronis, Phalaridis,
Diomedis &c.

7timus Modus per similitudines explicatas res fiet clarior, exemplo sit v.g. amplifican-
da haec propositio Quamdiu homo non fuit in periculo perditus est haec propositio per
similitudines, seu comparationes, sic amplificabitur. Quamdiu miles sanguinem non fudit
in bello, quamdiu nauta in multiplici tempestate non gemuit, quamdiu adolescens
multiplici aegritudine non laborabit, vel ipsas periculorum suspiciones formidat. Hic
amplificandi modus revocari potest ad modum qui fit per sensus sinonimos

8vus Modus est, per enumerationem effectuum, a re aliqua causatorum aut adjunctorum et
rem illam concomitantium, ut peccatum est maximum malum et caecat enim, et perdit
animus et decipitur corpus, et leges rumpit, etc

9nus modus est per definitiones conglobatas, ut sol, est mundi oculus, lucis vehiculum, aure-
dici, [illegible]

dici, Princeps Poetarum &c.

Modus amplificandi est frequentissimus et latissimus, fit autem per adiuncta, iam posito alibi verbum, expressit autem hic. 10mus

Quis, quid, Ubi, quibus auxiliis, Cur, quomodo, quando. Dividitur autem à Verepeo, adiuncta in circumstantias personarum, et circumstantia intellige ea, quae circumstant personam et rem, seu quae stat circa personam et rem.

In circumstantiis personarum haec consideranda sunt. 1mo

Genus quia similes Parentibus et majoribus solent esse filii iuxta illud, non procul a proprio stipite poma cadunt.

Natio, sunt enim diversarum gentium proprii mores, neq idem in barbaro homine reperitur, quod multos deprehendes. 2do

Patria, ut v. g. si Graecus esset Patria igitur et vafer, si Masovita est sincerus, si major Polonus est generosus, si Moschus est crudelis. 3tio

Sexus facilius enim beneficia praestant faeminae, quam viri, citius excandescunt et prorumpunt in rixas vetulae vendentes quam reliqui. 4to

Aetas quia diversis annis, diversa vitia vel virtutes serviunt. 5to

Educatio et disciplina multum enim interest, à quibus et quomodo sit aliquis institutus. Huc spectant Phisiologica argumenta et Chyromantia, hoc est illa argumenta, quae fiunt à corpore (a partibus corporis talis) vel tali qualitate affectis. v. g. quis magno Capite ergo stultus est, quadrato fronte ergo magnanimus est, igneis oculis perlatus ergo pusillanimus. Pulchrum hujus loci lege exemplum apud Martialem: 6to

Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine laesus
Rem magnam praestas Zoile si bonus es.

Huc pertinent adhuc argumenta sumpta à fortuna non enim paria possunt fieri à divite propinquus (abundante et his omnibus destituto) diversa possunt agi à homine nobili loco nato et ab alio qui natus est in obscuro à Magistratu et à privato, a Cive et à peregrino à servo, et à libero reliqua circumstantiis conveniunt potissimum rebus, iam vero ut intelligas illum versum et exemplum, et explicationem singularum dictionum habe.

Particula Quis significat personam, in qua spectantur adiuncta animi corporis et fortunae v. g. Si vitae rationem inspexeris et pietatis studium in Divo in Sancto Thoma consideraveris profecto velociorem ejus virtutis cursum fuisse quam aetatis et amplioribus incrementis Religionem, quam corpus adolevisse animadvertis,

Idem

Particula Quid significat personam in qua spectantur adiuncta animi corporis, et fortunae v. g. si vitae rationem inspexeris et pietatis studium in Divi

in Sancto Thoma consideraveris profectu velociorem, ejus virtutis cursu[m] fuisse quam statu et amplioribus incrementis Religionem quam corpus ad[...] vixse animadvertis.

Particula Quid significat ipsum negotium, seu factum alicujus V.G. Quis necessaria subtracta quieti tempora divino cultui impendebat? Divus Thom[as]. quis frequentius dies sacris officiis dedicatus adibat? Divus Thomas. quis in rebus omnibus id unice quaerebat ut aeterno Numini cultus exhiberetur? Divus Thomas.

Particula Ubi significat differentiam loci, in quo aliquid est factum, fuer[it]ne sacer an profanus, ille locus montosus an declivis, remotus ne an propinqu[us] publicusne, an privatus, habitabilisne, an inhabitabilis, seu inaccessibilis V.G. in templo cum adesset Divus Thomas quanta animi demissione DEUM prec[a]batur, neque in templo duntaxat id agebat sed domi quoque instituebat supplication[es] neque domi tantum pietatem coluit verum ad quodvis Salvatoris sui monument[um] in genua procumbebat.

Particula Quibus auxiliis, non tantum significant Magistros et aliquos ope[ra]re suasores, vel dissuasores sed etiam varia instrumenta ad rem gerendam necessaria, V.G. sed quis hortabatur Divinum Thomam ut aeterno Numini perenne[m] cultum deferret. Parentesne? at his orbatus soli DEO valedixit. Amicine? hi videlicet quos solo contentus DEO nullos forsan habuit. Familia fortassis et domestici servi, illi forte qui servo DEI nulli fuerant, nemo igitur erat, nisi ipse optimarum rerum Auctor DEUS, qui Thomam in venerationem sui rapiebat.

Particula Cur significat caussam unam vel plures, propter quam, vel quas, aliquid fa[c]tum est, V.G. supplicabat vero Numini, non ut in caeterorum more se insinuaret sed ut oculos DEI optimi Maximi in se converteret. Non ut circumflueret [...] bonis, sed ut Divinas Caelitus virtutes acciperet. Non ut illustre in terris conse[qu]queretur, sed ut perennem in Caelis gloriam compararet.

Particula Quomodo significat gesta modos quibus peracta est V.G. Flectebat Divus Thomas aut stabat, reverenter oculi terrae fixi erant, manus ad pectus [...] mens intenta Orationi, pectus amore Numinis ardebat.

Particula Quando denotat differentiam temporum V.G. an sit mane, an meridie an vespere aliquid factum, an jam praeterit tempus, quo res fieri debuit an in dies, an postea. V.G. Surgebat e somno Divus Thomas, prima ejus cogitatio Deo, orta dies laborem exigebat, ab oratione opus inchoabat, vesper tandem succes[s]sit suas ille instituebat precationes ita universos dies divinis consecrabat. Si inter dormiendum e lectulo se proripiebat saepius in multas horas genibus ni[te]batur, quietis tempora vigiliis transmittebat, primo mane currebat ad Ecclesiam, haec omnia faciebat, an non summum cultum atque honorem Numini sempiterno deferebat.

Nunc in tractando adjunctorum, loco vide quid ante rem quid cum re demum post

post

post rem acciderit.
Duplicia autem sunt adiuncta alia sunt inhærentia, quæ rebus inhærent à Dialecticis vocantur accidentia, iterum hæc ipsa aut inhærent corpori aut rubor, pallor aut animo, ut virtus vitium, scientia. Alia adiuncta vocantur adiacentia, quæ rej adiacent, ut vestimentum vestito, arma armato.
Variandi etiam elocutionem propono hic aliquot modos.
Modus est per synonima rei; ut pro navi possum dicere triremem myoparonem ratem.. 1mus
Per periphrasim ut cum pro sole dicimus Nobilissimum illum lucis aurigam pro luscinia Sylvarum Syrenem. 2dus
Per Tropos ut cum dicimus Oratorem Romanum pro Cicerone, Archimede pro Matematicis, Phalaridem pro crudeli, Sardanapalum pro molli, Verrem pro fure, Momum pro mordaci, Thersitem pro deformi, Irum pro paupere, Aristidem pro iusto, Catonem pro gravi; Proteum pro mutabili. 3tius
Per auxesim, cum verba atrocius subjicimus loco proprij ut cum significare volentes aliquem dolore affectum dicimus exanimatum, ô immitem hominem, vocamus carnificem, 4tus
Per Hyperbolem, ut cum dicimus, silice duriorem rupe surdiorem, plumâ molliorem, æquore inconstantiorem, Gigante majorem, Gehenna furiosiorem Cretensi mendaciorem Marine tardiorem, Marte bellatorem, Minerva doctiorem, Mercurio facundiorem, Gratiis humaniorem. Ulisse sagaciorem, Achille fortiorem, Numa sanctiorem &c: possunt etiam variari elocutiorem per figuras sententiarum.
Quoniam vero officium, et gradus scholæ nostræ exigit notitiam Troporum et figurarum proinde ad facilitanda et augenda illa quæ libro suo 3tio nobis assignato ponunt de his Soarius aliqua brevibus addam.
Metaphora est tunc cum vox seu vocabulum à re quam propriè significat, transfertur ad illam rem quam impropriè tantum propter aliquam tamen similitudinem seu convenientiam denotat. Unde in metaphora tria spectanda sunt. 1mo vox seu vocabulum. 2do res ad quam illa res seu vocabulum transfertur, 3tio Ratio similitudinis propter quam rationem, seu similitudinem, vox seu vocabulum ab ea re quam propriè significat transfertur ad illam quam impropriè denotat.
Quatuor in Metaphora advertenda sunt in qua voce, seu vocabulo, potest fieri metaphora. Unde ducitur metaphora. quis usus metaphoræ. 1mo, 2do & 3tio
Quæ in usu Metaphoræ cavendum. Quod attinet ad primum. 4to
Sciendum est Metaphoræ. 1mo fiunt in nomine Substantivo Vg. Asinus pro:

rudi, testudo pro tardo, Damatt pro timido, lupus pro voraci &c.

2do In nomine Adiectivo v.g. homo ferreus pro inexorabili, pectus adamantinum, pro eo qui precibus flecti nequit, fortuna vitrea, pro fragili.

3tio Fit Metaphora in verbo v.g. avolat ætas, vertitur humus,

4to Fit Metaphora in participio v.g. sopitos suscitat ignes, inflammatus cupiditate

Sciendum 2do Metaphora ducitur 1 a sensu visus ad animum v.g. caecutit pro fallitur, iudicio fert oculis, pro valde amat, suspicio pro vereor. 2 ab auditu similiter ad animum v.g. audire pro obtemperare. 3 ab olfactu ad animum v.g. subolere, pro esse suspectum, adorare pro deprehendere, 4 a gustu ad animum v.g. primis gustavi labris pro leviter intellexi. 5 a tactu ad animum v.g. tangere ulcus pro movere dolorem refricare cicatricem pro renovare dolorem.

Sciendum 3tio Metaphora adhuc ducitur a gestu corporis ad animum v.g. inflare buccas pro esse superbum, corrugare frontem, pro esse moleste ferentem, contrahere frontem pro tetricato, perfricare frontem pro coqui, deponere pudorem, ponere supercilium pro esse humilem.

Sciendum 4 ducitur adhuc metaphora a re animata, ad rem inanimatam, vel econtra de hoc vide Soarium.

Sciendum 5 hoc servanda esse, ne in una metaphora ne ubi ceperis per Metaphoram loqui ab ea statim recedas v.g. si dicas amicus fucatus similis est hirundini, quia ineunte æstate advolat, et appetente hyeme abscedit, hic non perstas in Metaphora quia hirundinum est avolare. 2 ne rebus tribuantur verba quæ iis non conveniunt ut inepte diceres illotis manibus aggressus est illud opus et attigit illotis pedibus, quia aggredi non convenit manibus, nec attingere competit pedibus. 3 ne nimius sit usus metaphoræ alias in Catachresim migrabit caperare frontem, plura de tropo Metaphoræ vide in Soario.

Sciendum 6 de Tropo Synecdoches hoc solum illustrationis gratia scribo enim fuse et clare de eo habes in Soario primo ex toto pars sic infertur, Cælum rubet id est pars Cæli, nunc formosissimus annus, id est pars anni, in Sacra scriptura dixit Magdalena, tulerunt Dominum meum id est corpus Domini mei, 2 ex materia rem confectam sic infers, deest mihi argentum id est peccunia quæ hac conficitur ex argento, fixit sua pectora ferro id est gladio qui constat ex ferro. 3 ex præcedentibus sequentia sic infers v.g. subridet [illegible] id est velociter currit. 4 quoties alterum ex altero, quocunque modo intelligitur

toties est Synecdoche, v.g. vixit pro mortuus est, fuimus Troes, id est iam actum est de nobis, nos quoq floruimus, id est fuimus etiam nos in amore & pretio. Thebae steterant altaq Troja fuit, pro subversa iam sunt Thebae & Troja diruta.

Sciendum 4 de Tropo Metonymia haec occurrunt praeter Soarium quoties ex effectu intelligis causam efficientem, toties est Metonymia v.g. pallidi morbi, quia induunt pallorem in membra, rubicunda febris quia efficit ruborem in eo, qui illam patitur, audax juventus, quia facit audacem juvenem. Pulchresma est species Metonymiae, quando facinus ponitur pro illo, qui illud fecit. v.g. scelus pro homine scelesto, sacrilegium pro sacrilego, impietas pro impio.

Sciendum 5 haec specialia esse, quoties nomen Patronymicum ponitur pro proprio, toties est Antonomasia, Priamides pro Hectore, aut aliquo pro quopiam à Priamo descendente, Romulides pro certo Romano, à Romulo Romanorum Rege, Lechiades, pro certis Polonis 2. cum appellativum aliquod nomen per excellentiam ponitur loco proprii, ut exprimat dignitatem, officium, artem v.g. Salvator, pro Christo Domino, Apostolus pro Paulo, Philosophus Aristoteles. 3. cum proprium nomen ponitur loco appellativi, quod tunc fit, quando illud nomen proprium exprimit attributa effectus accidentia illius rei, quae nomine appellativo erat designanda. v.g. Croesus pro homine divite, Cato pro gravi et sapiente. 4. cum nomen alicujus gentis illi attribuitur, qui mores illius Gentis exprimit v.g. Cretensis, pro mendaci, Moschus, pro perfido, Scytha, pro aspero, et inhumano, Polonus pro Magnanimo.

Sciendum 6 de Cathachresi à metaphora per hoc differt, quia Cathachresis tunc quando verum ac proprium vocabulum deest v.g. Parricida dictum per Cathachresim, etiam de eo, qui, sororem vel Matrem occidit, quia Matricidium, Sororicidium, non sunt verba usus latini. Metaphora vero tunc fit, quando suppetit verbum proprium ad exprimendam rem, tamen verbum improprium ideo adhibetur, quia est magis significantius, sonantius, ornatius, 2. per hoc differt à Metaphora, quia metaphora majorem habet similitudinem & rationem, quare aliqua dictio aplicatur alicui rei, quam improprie significat. Cathachresis vero minorem, & durior est, quam Metaphora.

Sciendum 7mo de Tropo Metalepseos hic Tropus est tunc vero quando ex uno verbo ad aliud et aliud subintellectum migro, ut tandem ad id quod intendebam perveniam post aliquod aristas videbo mea Regna hic ex aristo intelliguntur messes ex messibus aestates, ex aestatibus anni, unde ille modus loquendi, sic efferendus erat, post aliquot annos videbo mea Regna

Secundum est inter Tropos poni etiam Antiphrasim, qui tropus est tunc, cum vox aliqua pro contraria voce ponitur V.G. bellum dicitur quod minime gratum sit, Lucus, quod minime luceat, Parcæ quod nulli parcant. Hinc Sanctus Hieronymus per Antiphrasim quendam appellat vigilantium, qui tamen fuerat dormitantius, et Scholas dicimus ludum literarium in qua tamen maxime prohibentur lu[di]. Hæc de Tropis præter ea quæ habentur in Soario, dicta sufficiant.

De Figuris hæc habe.

Omissis aliis figuris de quibus et clare et sufficienter egit Soarius illas innuam quæ aliquantum difficiliores sunt, et ad sui notitiam exigunt aliquam illustrationem.

Conduplicatio, secundum Verepeium, est tunc cum eadem vox, et in fine versus, et in principio ponitur, unde secundum alios vocatur circulus. V.G. Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit.

Episeuxis nihil aliud est, nisi ejusdem dictionis geminatio, cum impetu pronuntiationis facta sine aliquo medio V.G. vos, vos appello, et in sacra Scriptura, Consolamini consolamini popule meus, utimur hac figura ad majorem vehementiam, amplificationem et certitudinem, vehementer enim commovet auditorum animos, ejusdem verbi redintegratio, et vulnus majus efficit, quam si telum aliquod sæpius perveniat in eandem partem corporis.

Traductio cum vox aliqua sæpius repetitur in diverso casu, se casu per casum intellige casum nominis ut nihilo nihil in nihilum nihil posse reverti vel cum eadem vox repetitur, sed diversam habens significationem. V.G. veniam ad te si mihi dabis veniam.

Synonima est cum voces eandem significantes rem congeruntur. In hac figura hæc nota 1, ut prius ponas verba propria tandem sequantur verba metaphorica 2 ut prius ponas verba minus significantia, tandem illa quæ rem magis exagerant.

Antonomasia quando per jocum vel dicacitatem vox aliqua repetitur non prorsus eadem, sed aliquantum immutata V.G. Cæsarem vero dixeris, quem Cæsarem Veratorem non oratorem, plus indulget mero, quam Homeri immorandum est labori, quam immoriendum.

Gradatio juxta Verepeium est cum quasi per gradus ascendit Oratio, ut dictio singula comma præcedens, initio et subsequens. V.G. secundæ res pariunt negligentiam, negligentia temeritatem, temeritas pericula, pericula fatalem exitum. Hæc figura non tantum in singulis potest esse verbis, sed etiam in sententiis, quando scilicet plures sententiæ repetuntur, ut expugnavit domum expugnata

inata per vim domo familiarem abstraxit abstractam familiam tormentis excruciavit. Usus gradationis, tunc est praecipue, cum Principum, Regum vel aliorum genealogiae sunt recensendae, ut in sacra Scriptura Abraham genuit Isaac, Isaac autem Jacob & 2 quando Catalogus Magistratuum ordine invicem succedentium texendus est. 3 cum narratur quomodo Imperium, Regnum, aut res aliqua ab uno ad alium devenerit quod proprium est Historicis Imperium Graeciae fuit apud Athenienses, Atheniensium positi sunt Sparciatae, Sparciatas superavere Thebani, Thebanos Macedones vicerant, quia ad Imperium Graeciae brevi tempore adjunxerunt Asiae bello subtractum.

Similiter cadens et similiter desinens per hoc differunt, quia similiter cadens tantum fit in partibus iis Orationis quae declinantur aut conjugantur similiter desinens etiam in iis quae nec conjugantur neq declinantur.

Interrogatio quae non ideo adhibetur ab Oratore ut resciat aliquid, sed ideo ut ad indignationem commoveat auditorem, ut O persuasum animum, quo usq te patiar vel ideo, ut ostendat se dubitare Orator v.g. quo me vertam? quo tendam? quid faciam? vel ideo usurpatur, ut ad irritationem concitet Auditorem, quid non mortalia pectora cogis auri sacra fames? vel ideo ut ad commiserationem excitet auditorem, v.g. heu quae me tellus, quae me aequora possunt accipere.

Subiectio est quando ipsimet interrogationi nostrae respondemus, ideo ne Studia disceremus? quod magnus adhibendus sit labor. Nequaquam.

Apostrophes tunc est quando avertimus sermonem ab iis quos alloquebamur convertimus autem ad aliam personam praesertim absentem vel olim defunctam. Aliquando rebus personam affingimus v.g. O munde quam blanda sunt tua promissa, quam amara, quae redimis.

Communicatio nihil aliud est nisi consultatio, aut deliberatio cum adversario, cum Judice, aut Auditore, quid faciendum sit, aut quid factum oportuerit v.g. Quam hic appello conscientiam an feras ab alio factum quod tibi nunc vis abire impune.

Permissio, quae maxime affinis est communicationi, tunc fit quando adversario vel Judici decretum de aliqua re ferendum committimus v.g. vobis judicandum Judices relinquo, quid hic dementiae caperit, adverte hic concessionem a permissione per hoc differre, quod permissio accidat in factis concessio autem in dictis et in argumentis. Licentia nihil aliud est nisi quaedam dicendi libertas, cum apud eos quos revereri debemus, quaedam a nobis liberius dicuntur vel propter communem fiduciam vel propter obiurgationem v.g. purius loquar, sed huc me compulit vestri caritas et si quem molesta est orationi acerbitas, cogitate graves morbos non curari levibus Pharmacis.

Congeries quae mire conducit ad rem aliquam augendam vel multiplicandam sit tunc quando coacervant vel congerunt dictiones tres diversas significantes, v.g. vos oculo vultum, manus pedes totum denique corpus inspice.

Contentio cum ex contrariis augetur oratio, et elucescit v. g. cum tacito op... est, damas cum loqui conveniat, obmutescis.

Gnome seu sententia, nihil aliud est nisi oratio ad mores et communem spectans vitam, ostendit enim, quid in vita vel pati, vel agi, vel vitari debeat aut soleat. Huc spectant Apophtegmata, quae sunt brevia illustrium virorum acute dicta, ut Oratorum, Ducum, Legatorum, Imperatorum; Huc referuntur proverbia, sententia itaque est quasi gemma, conciliant recus... dignitatem, auctoritatem, fidem, acrimoniam, jucunditatem Orationi.

Homoeosis seu similitudo cum res minus nota, per notiorem declaratur v. g. ut gravissime peccant, qui fontem publicum, unde hauriunt omnes veneno inficiunt, ita pessime merentur de Rep. qui Principis animum periculosis co... silijs depravant. Similitudo autem duplex est alia perfecta, quae habet duas partes; Propositionem cujus notae sunt hae: ut sicut quemadmodum &c et redditionem cujus signa sunt haec: ita sic eodem modo &c imperfecta dicitur similitudo quae caret notis similitudinis v. g. O formose puer nimium ne crede colori.

Et haec de pro exercitamentis ad orationem facultatem ocinere hoc capite Orph... noster voluit. Nunc adeo quae proprie ad nostrum gradum spectant properabo.

PARS 3.

Lingua multiplici sono demulcet aures Orpheus.

Auditis aliquibus ad Oratoriam facultatem spectantibus hac parte agam 1 de Poesi Heroica, 2 de Epigrammatica, 3 de Elegiaca, 4 de Lyrica 5 de Dramatica, 6 de Satyrica, Bucolica, Georgica, Ecloga, 7 de carminibus, 8 de reliquis pertinentibus ad Poesim.

§ Primus

De Poesi Heroica

Antequam descendamus ad definitionem Poesis Heroicae, quaerendum est quid sit Poesis, seu ars Poetica. Poetica quoad etymon vocis, id est factiva, a graeco verbo ποιεῖν, quod significat fingere vel excogitare, unde qui hanc artem profitetur, ab ea utitur vocatur Poeta, proinde Poeta idem significat quod factor, seu fictor, imitator.

Poesis, ergo quoad nomen est fictio vel factio quoad rem est ars orationem metricam, quamlibet, verisimiliter et accommodate ad delectationem; et utilitatem audientium componens vel est ars hominum actiones effingens, easque ad vitam instituendam carmine explicans.

Unde patet quod Poesis in se semper debet continere aliquam fictionem quae ... tur animo Poetarum.

Finis Poeti est duplex delectatio et utilitas iuxta illud Horati

Aut prodesse volunt, aut delectare Poetae

aut simul

Aut simul et jucunda et idonea dicere vitæ

Partes Poësis sunt multiplices, de quarum una scilicet de Heroica hic est agendum.

Heroica Poësis illa dicitur, quæ scribitur carmine Heroico, Heroicum verò carmen dicitur Hexametrum, ideò quia hoc carmine describuntur Heroum gesta à Poëtis, idem carmen dicitur Epicum, licet enim Epos significat simpliciter carmen, tamen ex usu Poëtarum huic soli appropriatur. Unde Heroica Poësis dicitur etiam Epica, est autem Poësis carmine Hexametro illustres Illustrium Virorum actiones cum similitudine et fictionibus describens.

Descripta hoc carmine gesta Heroum, dicuntur Poemata, seu Poema, quod Poema 1mò debet constare propositione, in qua compendium totius rei breviter Poëta et clarè, ut Virg: arma virumq cano.

2 Poema debet habere invocationem, vel musæ alicujus vel etiam Dei aut Deæ ut fecit Virgilius Musa mihi causas memora.

3 debet fieri accessus ad Narrationem, quæ narratio debet totam seriem, in se continere rerum factarum dictarum, sive verarum seu verisimilium, idem ingeniosè fictarum variis figuris, sententiis, et similitudinibus adhibitis.

4 Debet imponi Epilogus continens in se vel adhortationem studium vel commiserationem.

§ 2dus

De Poësi Epigrammatica

Epigramma quod ad nomen componitur ex Græco Epi quod significat præpositionem in, seu, super grapho, quod significat scribo, adeoq Epigramma est inscriptio, seu subscriptio, quia olim Lemma tantum simplex Tropheis statuis clypeis inscribebant, tantisq inscriptio nomine Epigrammatis gaudebat.

Quod ad rem Epigramma est breve quoddam Poema cum aliqua expositione dicti vel facti, vel utriusq, vel etiam personæ ex propositis aliquod ingeniosè sentiens.

Epigramma in 1ma divisione est 2plex

Ameron, id est sine metro et emeron id est cum metro

Epigrama in 2. divisione itidem 2plex, Simplex et compositum

Simplex est, quando sine ullo acumine breviter aliquod carmen inscribitur alicui et quod rem historiæ simpliciter exponit, qualia sunt Epitaphia et illa inscriptiones V.G. in scholam Poëseos.

Hic locus est vatum quibus augur favit Apollo

Hic docet ingenuos docta Minerva sales

Epigramma compositum est quod conceptum aliquem in se includit et ingeniose ex propositis versibus deducit, hoc est conceptus aliquis ingeniosus addit acumen brevi carmine descriptum, tale est illud de Christo sudante.

4°

11

Toxica dum sentit sudare videtur Achates.
Nobilis hinc Christus gemma cruore madet

In 3 divisione Epigramma est illud 4plex nimirum jocosum, quod constat Ironia et Hyperbole, hic potest dici Graecum, qui a Graeci semper vel nimium re extenuant, vel nimium augent

2 Catullianum quod curat teneritudinem affectus unde sibi eligit argumentum delicatum, utiturque delicatioribus frequentioribus interrogationibus.

3 Phrasticum quod elegantiam styli et carmen adiungit sitque tum, dum aliquid florido descriptum concludit Poëta ingeniose.

4 Laconicum quod brevissime acumen explicat.

Epigramma de omni Materia cogitata dicta, et omni genere carminis fieri potest, scribitur autem Phaleucio, Scazontico, Jambico, maxime hexametro, Dactilico, cum Pentametro Dactilico, hic ex occasione.

1 Sciendum quod versus hexameter est Oratio metrica, sex Regionibus, sive sex pedibus Poëticis terminata, et mensurata.

2 Sciendum versum Hexametrum dici et componi ex Graeco hex, quod significat sex et ex Metron, quod significat mensuram.

3 Sciendum in versu hexametro hos debere reperiri pedes.

— ∪∪ | — ∪∪ | — ∪∪ | — ∪∪ | — ∪∪ | — —
— — | — — | — — | — — | — ∪

Qualis est iste versus. Aggravat ille labor quem praemia nulla sequuntur

4 Sciendum in Versu Hexametro aliquando loco dactili 5 loco poni Spondeum Qualis est ille versus Martialis

Aëre nec vacuo pendentia Mausolea.

Sed hoc tamen graves Poëtae id raro faciunt.

5 Sciendum versus Pentameter est Oratio metrica 5 Regionibus sive pedibus Poëticis mensurata.

6 Sciendum Carmen Pentametrum appellari ex Graeco pente, quod significat pente et ex Metron quod significat mensuram.

7 Sciendum in versu Pentametro hos debere poni pedes

— ∪∪ | — ∪∪ | — | — ∪∪ | — ∪∪ | —
∪ — — | — — | — ∪∪ | — ∪∪ | ∪

V. G. Saepe solent auro multa subesse mala

8 Sciendum ultima syllaba, quae contingit in fine quod non tantum est ad omnia Carmina posse semper esse vel longam, vel brevem, unde dicitur ex lex, vel communis juxta illud. Ultima cuiusque est communis syllaba Versus.

Haec de Carmine Hexametro et Pentametro, redeo ad Epigramma.

Virtutes Epigrammatis sunt 3 brevitas, Claritas, Acumen, seu Argutia quae continentur illis versibus. Omne Epigramma sit instar apis, sit aculeus illi Sint sua mella sit corporis exigui.

Quid attinet

4

Quod attinet ad 1 Virtutem etiam hodie corrigitur quod versibus conficiendum sit Epigramma. Alii putant Dystycha absolvi debere Epigramma. Juxta illud

Omne Epigramma placet geminis quod versibus exit
Quod plus est librum non Epigramma voca.

Alii ultra duo Dystycha non procedunt in Epigrammate. Alii ultra quina Dystycha, sed hos omnes refutant Epigrammatum Principes Catullus, Martialis apud quos Dystycha, Trystycha, Tetrastycha, Pentastycha, Hexastycha, Septastycha, Octo[illegible] et caetera reperiuntur. Certe Martialis septemdecem versus excedit in Epigrammate 60 Libr. 90 1 incipit.

Vale salutatum, pro me Liber ire iuberis &c.

Imo et 23 ut est illud Epigramma libro Amo

Mihi dirarum pretium non vile mearum &c.

Scribi posse Epigramma etiam Monostycho docet Martialis Libro 8 Epigr. 19

Pauper videri vult cynna, et est pauper.

Et libro 7

Omnia Castor emis, sic fiet ut omnia vendas.

Verbo in Epigrammate non multa nimis scribantur carmina, nec monostycho fiat minus, nec ultra quina Dystycha seu ultra 10 versus progrediatur. Optimum certe tenet Epigramma quod 2 aut 4 Carminibus concluditur. Martialis tamen sic de brevitate Epigrammatis concludit.

Non sunt longa quibus nihil est quod demere possis
Sed tu Cosconi Dystycha longa facis.

Quod attinet 2dam virtutem seu Charitatem, notandum est ne obscure et quasi coacte carmen fluat, sed ut verbis apertis, amoenis et rotundis (hoc est quibus nec detrahi nec addi quippiam debeat) Epigramma describatur, ita enim factum Epigramma, etiamsi longius fuerit non longum censebitur.

Quod attinet 3 Virtutem scilicet acumen seu argutiam sciendum est, quid sit acumen sive conceptus, et unde eruì debeat. Acumen enim est Epigrammatis.

Communis autem definitio acuminis haec statuitur: est dictum aliquod praeter expectationem. Quod ut intelligas oportet te scire, quod quid est in acumine inexpectati totum in eo consistit, quod in aliqua sententia propositione sensu perfecto seu imperfecta constructione grammatica dicatur aliquid non conveniens rei, de qua dicitur, et ostendatur convenire aut etiam dicatur conveniens et ostendatur non convenire propter aliquam rationem non obviam. Unde etiam secundum aliquos acumen est concors discordia, qui ergo vult invenire acumen debet videre quid rei de qua est sermo conveniat quid non conveniat dicatque aliquid non conveniens rei et ostendat convenire per aliquam rationem: v.g. volens facere acumen de somnolento Poeta quaeres quid nam maxime non cohaeret cum somnolentia Poetae, et invenies, quod profectus in Poesi addiscenda, hoc habito forma sis talem sensum, somnolentus Poeta, erit maximus Poeta; in quo sensu ut patet duo diversissima coniunguntur, scilicet esse somnolentum et tamen esse maximum Poetam; quae duo diversa ut concilies, examinabis utrum

non est

42

non sit in eis aliquid tale, in quo conveniant, examinabis autem utriusque naturam proprietates, causas, effectus, similitudines, donec reperias tale aliquid ex quo accipias somnolentum maximum fore Poetam; rem cum examinabis occurret tibi illud Ovidij carmen

Carmina secessum scribentis et otia quaerunt

Ex hoc versu inter somnolentum Poetam, et maximum Poetam facit convenientiam haec vox Otium. Nam si verum est carmina scribentis quaerunt otium, maximum certe habebunt otium, in Poeta somnolento, quod his versibus ex[illegible]

Cum tibi sit somno plures quam postulat horas.

Et tu de magnis Vatibus unus eris.

Si scribentis enim desiderat otia carmen.

Otia ecce mihi maxima somnus habet.

Quod hic factum vides, ita in omni acumine faciendum est, sed hic etiam de aliquibus fontibus acuminum pertinentium ad Epigramma agendum est

Acuminum repugnantia.

Eruitur acumen optime ex Repugnantibus de eadem re simul affirmatis, et negatis. Tale est illud Mart: Lib. 2do Epistola 8va

Hoc mihi suspectum est quod oles bene Posthume semper.

Non bene semper olet, qui bene semper olet.

Et illud ejusdem lib: 5to Epigrammate 43tio

Extra fortunam est quidquid donatur amicis

Quas dederis solas semper habebis opes

Et illud de Poeta

Tunc maxime sapit, furit cum maxime

Et de Militibus ebrietati obnoxijs.

Haec sola passim vita nunc est militum

Male vivere et bene bibere

Et illud cur pauci liberales

Obsecro cur rarus Mecaenas cum sis multus

Aurum rarus habet multi sed habentur ab auro.

In amantem Vini,

Displicet insipiens novitas, et stulta vetustas,

seu vetus est vinum diligo seu novum.

In Tyrannos

Omnis formidant formidans Tyrannus

Semper habet comitem qui metuendo metum.

In mortem humanam et morbos.

in Memoria

Mille modis morimur, mortales nascimur uno.
Sunt hominum morbi mille sed una salus.

In linguam

Quid melius linguâ, linguâ quid pejus eadem
Insidias [illegible] dulci toxica melle gerit.

In cecum & Claudum

Claudum humeris cecus, claudus per devia cecum
Dirrigit hic oculos, commodat ille pedes.
Quam bene concordes amor hos unit utrosque
Alter et alter homo est, sed tamen unus homo,

In peccatum sole obitum

Heu miser in medio perdo mea lumina sole,
Quique diem generat surripit ille diem.

In molliter comptum

Natura mares, sed femina redditus arte
Communis generis, cerni facius homo es.

3tio fit acumen opposita de diversis rebus opposite affirmare aut negare ita Bauchusius de Medico, res misera medicus est, cui nunquam bene est, nisi male sit quam plurimis, et illud in Antonii Ciceronis Occisorem

Quid prosunt sacrae pretiosa silentia linguae
Incipient omnes pro Cicerone loqui

Omnes patimur

Sis bonus an ne malus quid refert? Marce ponuntur
Iure mali quasi vi, vi quasi iure boni

Censores aliorum

Crimina qui cernunt aliorum nec sua cernunt
Hi sapiunt aliis desipiuntque sibi.

Surdus & Cecus

Cur oculis pollet surdus, cecus quid aure?
Ille oculis audit, auribus ille videt.

Amare, et amari

Quis amat servit, dominatur quisquis amatur
Quisquis amat patitur, quisquis amatur agit

4to fit acumen ex mutua inter se oppositorum conversione, qua vel in uno re diversis predicationibus affecta admiscitur ut. Optimus miles, sine opprimi [illegible] vos ferro, vel ipsa opposita sibi inter se utuntur, et de se dicuntur. Ubi felix infe-
licitas

44 licitas, quæ Cœlum aperit, infelix felicitas quæ claudit.

Et ex eo hoc fonte profluxit illud de Davide sitiente aquam et revmente bibere, cum David spectaret aquam sic asserit omnes.

Si bibero sitiam, si sitiam biberim.

Et illud de senum et puerorum exiguâ gratiâ.

Quod bene fit puero perit: etsi permanet ille
Decrepito quod fit non perit ipse perit.

Puer et Senex

Ne puerorum mirare senem ne sperne, tametsi
Sæpe vir in puero est in sene sæpe puer

Lex Lis

Filia lex litis bona filia pessima Mater
Filia lis legis Mater bona pessima nato

Connubium et Amor

Plurimus in Cœlis amor est connubia nulla
Conjugia in terris plurima, nullus amor

Res & Tempora

Omnia fert ætas seculi aufert omnia secum
Omnia tempus habent omnia tempus habet

Doctores verbo et opere

Hi mihi doctores semper placuere docenda
Qui faciunt plus quam qui facienda docent,

Mors bona ex vita

Ut tibi mors felix contingat vivere disce
Ut felix possis vivere disce mori

Vita longa

Si tarde cupis esse senex uteris oportet
vel modico modice ; vel medico modice

Ad Beatam Virginem

Tu quoties stella maris converteris ad me
Clarius in obscura fit mihi nocte dies

4to Fit acumen ex repugnantibus de se invicem affirmatis V. G. otium summus labor, vel si affirmes stultitia aliquem sapere, tale est illud in studiosum.

Clarum aliquod tu semper opus meditaris amice
Et tibi sunt ingens otia summa labor.

Vulnera Christi

Vulnera Christi

Pharmaca sunt potius quam vulnera Vulnera Christi
Curat enim plagis vulnera nostra suis

Vita humana.

Cor nisi cura nihil caro nil nisi triste cadaver
Nasci ægrotare est vivere sæpe mori.

Fit acumen idem de se ipso negando, V. G. perierat nisi periisset, regnare metuerat, si non regnasset, tale est illud in sanitatem. 5to

Una salus sanis nullam potare salutem
Non est in pota vera salute salus.

Oculi

Oculi vos oculi in scopulos deducitis altos
Absque oculis melius credo videre licet 6to

Fit acumen ex Repugnantibus, quando idem de subiectis diversis negatur, aut affirmatur, quorum tamen alterutri tantum convenire videtur, tale est illud, in Calvum

Calve nunquam meos potui numerare capillos
Nec tu (nam nulli sunt) numerare tuos.

Nec dives nec pauper

Semper sollicitus fuit Irus, curo quia pauper
Nec tu Crœse minus curo quia dives eras.

Medicus et æger.

Pharmaca das ægroto et æger tibi porrigit aurum
Tu morbum curas illius ille tuum.

Fit acumen ex Repugnantibus unum altero præferendo, aut substituendo per correctionem, optationem, aut aliam figuram, tale est illud in Iracundum Incola eremi 7timo

Ne succenseres turbam subterfugis erras
Nam non turba tibi; tu fugiendus eras

Vanus Promissor

Omnia te dicis facturum nil facis Atque
Nempe labor minor est, dicere quam facere

Hactenus de fonte acuminum imo scilicet de oppositis seu Repugnantibus ad quorum intellectionem, scito nomine oppositorum non tantum intelligi illa quæ secum pugnant reipsa, sed et illa, quæ juxta opinionem hominum sibi opponuntur, ut lutum gemmis, ferrum auro. Deinde ad conceptum non sufficit quod duo opposita uni conveniant, seu quod conveniant præter expectationē

pectationem, unde si dicatur de Christo Domino, DEUS & homo, mortalis & immortalis, conveniunt quidem illi duo opposita Mortalis et immortalis nihil tamen est inexpectatum, qui sunt ista & certa ex fide.

Zelus Fons acuminum alienata

Alienatorum fons dicitur, cum improprium, id est alienum proprio substituimus cumque alienum & re persona, loco tempore moribus tribuimus rei, ut si dicas Vlis Rosas hyeme quaeri, quod alienum est tempore, quia rosae hyeme non nascuntur, omnia alienata hoc versu comprehenduntur.

Quis, quid, ubi, qua causa, modus tempusque loquendi,

1mo Quae omnia claritatis gratia sic explico, 1 fit acumen ab alienatis cum alienum tribuitur personae, de qua agitur, ita V.G. de Domitiano muscas manu sua jaculis dicam contingente Domi hostis muscarum, foris musca hostium et illud de Principibus, aures habent in pedibus, item si dicas nostri dvi homines stomachum, et ventrem potius quam mentem et sapientiam, ad Consilia adhibent, ex hoc forte est illud Martialis in Carmenionem effeminatum.

Desine me vocare fratrem
Ne te Carmenion vocem sororem.

Tale est illud in Democritum

Duxerat uxorem parvam Democritus olim
Quique alios risit visus et ipse fuit
Foemina nulla bona est cur, videor ego
Ex cunctis minimum si mihi quaero malum.

In Medicum imperitum

Non sinit in longa misero putrescere morbo
Absolvitque brevi morte benignus homo est.

In Medicum.

Qui tuus est patiens o terque quaterque beatum
Aegrotare illum non patiere diu

In Foeminam inconstantem

Nobilitas Coeli laus est constantia terrae
In te serenum nil tua Philis habe

In Calvum scelestum.

Omnibus amissis a tergo et fronte capillis
Quid tibi iam restat perdere Calve caput.

2do Fit acumen ab alienitatis, quando rei et facto, alieni naturam vel proprietatem

tem alienam tribuimus ut V. G. medicina morbum contraxit, ex cibo famem auxit, tale est illud de amore, quem lacrymis testamur

Expressâ tacitum lacrymâ testamur amorem
Gignit amor lacrymas, quis putet ignis aquas.

In Calvum

Quanta tibi frons sit nescis iam vertice calvo
Frons caput et nulla est adhibenda fides.

Cum res propositi causa aut effectus alienus ad scripturus sit, cum pro causa datur non causa, vel effectu non effectus, tale est illud. In Calvum Juvenem 3tio

Ne tua sit posthac cana senectus
Te felicem calva juventa facit.

In Senem delirum

Barba tibi crevit ceciderunt Marce capilli
Inde tibi gracilis est barba caputque leve

In Italum Potatorem

Italus admonitus lympham ut misceret Bacho
Frangeret et miti dura falerna freto

Non inquam faciam dicor periturus ab undis
At fatis Astrologi sint, procul absit aqua

Cum aliquid à moribus legibus, consvetudine modo aut ordine alienatur. V. G. Vi 4to
Regia pecunia regnat probi improbis inferiores stulti imperant sapientibus, leges statuunt qui sine legibus vivunt, tale est illud Martialis

Occurris quocunque loco mihi Posthume clamas
Protinus et prima est haec tua vox quid agis
Hoc si me decies unâ conveneris horâ
Dicis habes puto tu Posthume nihil quod agas.

De Peccatis oculorum

Si quoties peccant dextri effodiantur ocelli 5to
Mundus in exiguo tempore luscus erit.

Cum aliquid a tempore, aut loco alienatur ut V. G. ex curru debellaturus super mensam Alexander quod est alienum à loco, exinde est illud de Domitiano in Capitolii fugiente

Egregius bellator erat sed bella theatro
Qui tulit in campo maluit aspicere. 6to

Cum res à sensu ac significatione usitata alienatur, aut etiam sic alienatae causa effectus proprietates, aut circumstantiae aliena ratione istius significationis tribuuntur, inusitatus

tus sensus non tantum hic intelligitur proprius, ac naturalis sed etiam Metaphoricus, et Moralis, nam nisi ab hoc etiam sensu alienetur nihil erit inexpectatum, tale est illud, in Oratorem imperitum.

Quis neget orando populum te Stacce movere
Orantem quando contio tota fugit
In humili loco natus
Mater erat netrix Pater in mare retia misit
Hinc tuo condecorat linea longa genus

3tius Fons acuminum: Comparata comparatio sub nomine, non similia tantum sed et exempla et facta intelligimus modo cum aliis conferantur, comparatio haec fit explicite, cum aliquid secum comparatur ut quum Roma est, olim magna taberna fuit, cum aliquid cum altero comparatur, simile ut. v.g.

Est homo sicut humus supra se tollitur ipsum
Mente superbit homo monte superbit humus.

4tus Fons acuminum Allusio

1/2 Per allusionem hic intelligitur lusus verborum, item allusio ad verba et sententias, ad adiuncta aliqua v.g. stemma, aetates, virtutes, etc. Item allusio ad verba vel per Paronomasiam vel per notationem nominis vel per aequivocationem. Hic fons est ex quo jucundissimi sales profluxere de Adamo, Adam ex Rege Agricola, quia 1/2 A R VCM non coluit, terram coluit, de Mecislao Poloniae Principe, cujus uxor nomine fuerat Rixa admirandus vero Princeps, qui cum Rixa pacifice vivere potuisset.

Haec de fontibus ex quibus haurire possit acumina dicta sufficiant, Addo aliqua Polonica Epigrammata ex variis supra recensitis fontibus desumpta, tale est illud in Regale Sacerdotium.

Krolewskie się kaplanstwo w swym nazywa stanie,
Tos ty krolik nie klerik mily xięże Panie.

In Polonum dictum Rożen quia latronibus uxoratus est.

Patrz co czyni Łych dzikosc opryszkow bezbożnie
Ach żałosna! pieczenią uczynili z Rożna.

Na Medika

Szalonyc rozum wszyscy przypisują,
Szalony pamięć w tobie upatrują
Przeczytem temu, ale zwyciężony
Szalony rozum masz, bos sam szalony.

Na Bartka

Na Bartka

Pytasz nie tesknoli mie tak samego siedziec
Teskniey mnie Bartku z tobą, kiedys to chciał wiedziec

Na Swiegotliwego

Na wszystkim Opatrycemu, ten obraz iest rowny,
Chyba to że ten milczy, a tam ten wymowny.

Na Hardego

Niebydź mi hardym chociasz wielkim Panem
Sam nie Starostą, ani Kasztelanem
Ale gdy naymni podpiię sobie
Siła mam w głowie Panow rownych sobie

Na Kapelana

Krolowa chciała do Mszey ale Kapelana
Doma nienaleziono bo pilnował dzbana
Przydzie potym nierychło w czerwonym ornacie,
Krolowa Xięże miły długo to sypiacie
A moy dobry Kapelan na ono łaianie
Jeszcze mi się nie wyspał, cosz za długie spanie

Na Kaznodzieię

Pytano Kaznodzieię, czemu to Prałacie?
Nie tak sami żyiecie, iako nauczacie
(Azy s nazbyt pobożnie) on rzecze moy Panie
Karaniu się niedziwuy, bo mam pięcset na nie
A niewziąłbym tysiąca, mogę to rzec smiele
Bym tak miał czynić iako nauczam w Kosciele.

Na dom gdzie miod szynkuią

Powiedzcie piękne opszczoły, wszak wam na tym mało
Co was tu miasto ule do izby przygnało,
Za piianiem słodszym odkryć Iada komu
Tobie w ucho powiemy, czuiem tu miod w domu

Na piiącego z wielką brodą

Rosmiey się dobry sąsiedzie, Lisowaty przy obiedzie
Pił z kufla prawie sporego, Tak isz tylko brodę z niego
Widać było krokiewny, wytchnął się kto przy nim mowią
Towarzysze kto to nasz, hisiaydy ktoś mowił szadze

Na czym Kosciol stoi

Ieden

Jeden drugiego pytał na czyim kościół stoi
On rzecze a zas slepy czy się wytłomaczy
Nie tak przyszczeniach oprawcze nie tak samie Zgarnu
zas mówiąc że kościół stoi na smętarzu

Pijanica pragnienie leczy

Pijanicę jednego kwartanna trapiła
Więc wnim wszelkie pragnienie do picia wzniecila
Przychodzy doktorowie oto się starali
By mu febrę z pragnieniem oraz odegnali
On powiedział iuz się wy o febrę starajcie
A co z strony pragnienia tego zaniechajcie
Bo gdy febra ustanie, pragnienie ia zgadzę
Wszak mam na to sposoby o trzech uchach czaszę

Na Mędrka

Mowisz żes został mądry widział czegoś zdawna żądał
Znac na ten czas kiedyś się do wierciadła przeglądał

Na śmierć

Pytasz się nieiwszego czemu śmierć rodzaiu
Bo ią na swiat niewiasta sprowadziła z Raiu

O Synu y Corce

Oto się pytam w ktorym się sposobie
Że naiedno kołono syn córka na obie
Utamiasz Pani Matce czegoż ta przyczyna
Że więcey pracy koło Corki mieli Syna
Matka u dycie wpłnieiey chowaiąc ią straży
Przeto syn raz się ztamie, a Corka dwa razy.

Sekret o Sędziach

Do Sędziow, od Iurystow ktory się przyczynie
Rzymskiey prawnieyszy, pewnie ktory kiedy wskrzynie

Na Brzuchatego

Niejezdes ty sam nechodzisz ty bez sługi
kto, będzie dobrze liczył ty jeden, brzuch drugi.

O Prawie

Prawo, y złoto obcie się darzy
Otwo bez złota, a prawo bez nazi

O Sędzie

Jeden idąc przed żydem kiedy czapkę zdeymie
Towarzysz ten postępek znacznym śmiechem przeymie
Kaco on rzecze tymsię nieturbuię wszędzie
Ja dziś czapkę, tyś wczora kontusz zdiął przed żydem

Na Utracjusza

Kto obyczaynie godnie iak misa na misie
Bywała, takżesz potym zapis na zapisie.

Zgarze

Ten młody Zonę Babę, ow dziecięciem starą
Zonę, Zgarzesą oba nieiednaką miarą.
Z młodey Baba Będź może iak rey doymą lata
Stara nie zdziecinieie do skonczenia Swiata.

Korrupcya

Cotoiest korrumpowac? Szczyrowiest to psowac,
Prawda, że komu psowac, sobie naprawowac

Na Mysliwego

Szczwiesz wciąż goniąc Zaiąca, Swinię, Wilka,
A dłużysz się w tysiące przedałes wsi kilka
Strzeż się bo wnidziesz w karty, iak przypomiesz ona
Że psy mysliwego zjadły Akteona,

Temu co na kamien chory.

Deukalion z kamieni słyszę ludzi stworzył
A ciebie Bracie kamienie [illegible] umorzył

Na Pijanego Rannego

Uchwiciał raz dobry wtep, a Balwierz mu rzecze
Zle Bracie kość przecięta mużgi z głowy ciecze,
On rzecze, zkądżeś go teraz przysporzył
Wszakże gdym wadzic począł w głowie go nie było.

Lepszy Muszkatyna żył, niż Niewiasta dobra

Lepszy Muszkatyna chociasz z piołunem, chrzanu
Nisz Niewiasta z Kanarią, z cukrem, Marcepanow.

Na takomego

Czemu żaden łakomiec nie wnidzie do Nieba.
Bo na drogę nie łoży kosztu, ile trzeba.

Na Burcharda Ministra Luterańskiego, który spadszy z drabiny szyię złamał namalowanego, przy którym diabeł z osękiem y inszymi pęcz: Ubi ego sum illic et minister meus erit.

Pod te czasy z powietrza, deszcze, grady spadały,
A teraz ministrowie iest to cud niemały,
Przykład a Meteoron w pludrach y kabacie,
Wielki to skarb Panowie Luteranie macie,
Pilnuycież tego skarbu, bo wam pewnie zginie
Widzicie kto z osękiem pod drabiną dybie.

Aves Coeli nec serunt, nec metunt.

Trafiło się xiędz ieden mówił na kazaniu
Że nam ludziom nic potym usilnym staraniu
Gdyż ptaszęta niebieskie ni sieią ni orzą
Przecie się dobrze maią, za pomocą Bożą
Chłop to słysząc zawołał, przeto dobrze maią
Gdy nie nadrze stodoły z których wymykaią.

O Żakach y Chłopie.

Trafiło się że żacy, kiedy dla letniego
We czwartek w pole poszli, że w [illegible] swego
I wleźli w groch, wyrywać począł na nich wołać
Ale ich kupa była tak nie mógł im podołać
Nu żacy, nad frustrany pessime rustice
A Chłop postoycie dziatki nie bierzcie Rusnice,
Oto was proszę w polu mię nie zabiiaycie
Z wszego iako chcecie tylko nie strzelaycie

Kto chce czapki długo mieć

Kto chce czapki długo mieć niechże ią kłada w domu
Bo przed domem musi się złamać tada komu

Xiędz

Dżydza, todzimu nie miłe miewaj, bo co raz Pratacie
To wszystko Czapce bieda, niedługo iey macie
Wszakiés miał axamitną pereczesz data garło
I axamit u biesa, y futro sie zdarło

Na Smierc.

Wczora pił znami, a dziś go chowamy
A niewiem czemu tak bardzo płakamy
Smierc mieszana złotą y drogiey purpury
Wżnie pojednemu iako zkoyca skury

Za piianym Sługą wymowka

Niegniewaj się na sługow, iże się pożarli
Trzeźwi Słudzi z pijanemi Panami pomarli

Na pysznego

Niezgadnę chocbym miał z Edypem mową
Czapkę na bakier nosisz czyli głową

Na Smiewliwego

Coile tu much powiadasz wierszy twoiey mowie
Przydaiszże y te, ktorych pełno w twoiey głowie.

Na Crassanta.

Onegdy zwiesz, wedmie spisz, a co rzekło za mordo
Niecierdesz Mazurniec ale Antypoda

Na dwuzenego

Czyli iedney ~~zbywa~~ niedostaie, czyli drugi zbywa
Nogi, spor między nami o tym często bywa
Wiecz ty oto gniewasz, y przykrzysz się sobie
Myśli iakobys mógł mieć rowne nogi obie
Nimasz mię idź do koła, wszak przecię niedługi
Niechciei iedney przyiągnie, albo utnie drugi

Na Popa.

Niekształtnes się wstroił Soborną pratacie
Niekształt albo długi rozum w długiey szacie.

Na Krupę

Nasz Jagiełło zbył Krupczaków y Pan Krupa chce bydź taki.
Darmo suszysz mózg nieboże, Krupa iagłą bydź nie może.

Na różę chorobę in Junio

Kiedy róża swoy wonny in Junio szkarłat rozwinęła
Na mnie tesz bolesna róża wykwitnęła
Zkąd mnie ostremi boccy przykry bol przerzyna
Widzę że nigdy róża bez ciernia nie bywa

Na Jurystow

Chcesz aby ci szła nieskrzypiące sprawa w Trybunale
Smaruyże dobrze ręce Praktikow Michale,
Kto smaruie ten iedzie więc y ty nie żałuy
Żeby ci wóz nieskrzypiał na dobre smaruy.
Lidne zawadki, Janicki gdzie statut ustawię
Pan swoich Miechowita w grodzie doczanie.

Na Łysego

Strzeż się przebog Łysego, strzeż się iego mowy
Patrz iak mnie Perupryna sama z iego głowy.

Na Młodego Zwadcę

Gdybyś miał żyć tylelat Ociec dano rokow
Przeżyłbyś Matuzala y wszystkich Prorokow.

Za Pijanicami.

Ziemia deszcz pije z ziemie drzewa piją
Z Rzek morze z morza wszystkie gwiazdy piją
Na co tylko mówię co ludzie wypili
Dziwno im że my się trochę uraczyli

Na złą Żonę

Chłopu żona umarła wnet y mąż umierał
Piotr mu Swięty odźwierny do Nieba otwierał
Roze się podobny a on zasmucony
Wnet z Nieba ucieka iako opętany
Mowiąc wolę z diabłami żyć w piekle niż w niebie
Bydź ale swoię żonę trzymasz przy siebie

Na tego co tytułu miłowy

Mizeryeś wykład moy sami dognacie
Czy tylko na moy Chleb gości chowacie

Na Doktora Hyszpanskiego

#

Na Doktora Hyszpanskiego

Nasz dobry Doktor spac się od nas bierze
Ani chce z nami doczekac wieczerze
Zaydziesz mu pokoy naydziem go w pościeli
A sam przecie bywaymi weseli
Juz po wieczerzy bywaymi weseli pędzimy do Hyszpana
Za wierz doma ale niebierz dzbana
Pusczaj Doktorowie towarzyszu mily,
Doktor nie pusczał, ale drudzy puscili
Jedna niewadzi dayci Boże zdrowie
By tylko jedna Doktor na to powie
Od jedney przyszło do samych dziewięci
A Doktorowi muszę się w całkiem mgli
Smutny powiada moy ździe czymy Pany
Szedłem spac trzezwo a wstanę piany

Za Młodemi

Jakoby tesz rok bez wiosny mieć chcieli
Którzy chcą zeby młodzi nie szaleli

Na tych co piwo radzi ganią

Smieiwam się ciężko na te pieszczone Ziemiany
Którzy to radzi piwa szukaią nagany
Kiepsko stagnie aszci się pierwi będzie chciało
To ci się każde piwo dobre będzie zdało

Na Pijanego

Niedarmo Bacha z rogami malują
Bo pijanego y dzieci poczuią
Niech głowa, śmiech mu, dobrze który nogi
Sama postawa ukazuie rogi

Pirrus Krol Epirotow

Poseł Grecki powiedział z innimi sprawamy
Że w naszey ziemi waszych grobow nie mamy
Krol rzekł ia niewiem w swoiey waszego żadnego
Bo tam u was zabiiesz, zostawiem każdego
A wszytkich tego z naszych zawsze ukłapiecie
Co z tamtymi zdrowemi grobami kryiecie,

Ale my tę poczciwość z łaski wam dawamy
Co domu się was nabiwszy tamże zostaniemy

Na Zgarza.

Wyrwał Zwierak na Pasterz w mroź na ręce chuchał
A potym kaszę jedzące gorącą dmuchał
Rzekł przecz ~~stoły~~ Towarzystwa z tobą być nie mogę
Gdy z ciepłym w jednej gębie masz zimno niebożę

Postawa bez rozumu

Śmierci jachał do miasta przedawać obrazy
Upuścił złoty głowę między złymi razy
I znalazła ją liszka by świeża niemiała
Że z tąd miała mieć pastwę tak się spodziewała
Ale się oszukawszy tak utyskiwała
Piękna sz by głowa była gdybym rozum miała
Siła tych pięknych główek co mózgu niemają
Przecież zich że się piękne ubroją kochają.

Niewarzyć lekce podłego

Królik pod Orłym gniazdem wylęgł swe dzieci
Gdy wylazły na słońce Orzeł z gniazda leci
Porwał jedno z troskliwy Królik za nim kwili
Orzeł niedba lecz myśli o drugim pochwili
Królik mszcząc się swej krzywdy drzewo podkopnie
I na ziemię Orlęta z drzewem rzucone
Liszki kanie Orlęta prędko pochwytały
Niewaszże lekce Królika choć ci się mały

Z chytrym nie towarzysz.

Krynica wodą wgórze obrobiona była
Liszka z kozłem z przypadku do wody wskoczyła
Gdy niemogła wyskoczyć kozła namówiła
Aby wspiął a ona po nim wyskoczyła
Gdy jej prosił o pomoc ona powiedziała
Niedbam o cię kiedym ja z wody wybierała
Byś miał tak długi rozum jako broda wisi
Za two byś się [illegible] zawsze ogon lisi

Na Bachusa

Nie jest grzech pić [illegible] trzeźwym y uczonym
Wszakże Bachus Minerwie był bratem rodzonym

Nie

Ztąd y w tamie Koncepty Bachus czyni ostre
Tylko coś dziwak z niego rad wygania siostry

Na Kaczerz Lwowski

Przyszli czasu pewnego do Lwowa z gęstymi
Rusnacy jedni, a czas drugi z mendrykami
Stanęli pod przyjściem, a potym spojrzeli
Ku górze, kiedy w osobie dwie z wierzchu ujrzeli
Stojące na Kaczerzu z kamienia rzezane
Jęli pytać co to iest trafiwszy na szczwane
Żaki, którzy powiedzą iż Apostołowie,
Piotr z Pawłem, uwierzywszy Rusinowie
Poczęli naprzód w Kaczerz okrutnie bić czołem
A w tym wszystek obtoczyli z mendrykami kołem,
Które świętym rzezanym widząc dane dary
Mendyczkowie, Mendryczki, smik miasto ofiary

Krymonka nieumiejącemu tańcuje

Chciał ziemianin tańcować, pięć skrzypków zagrało
Chłopisko iako wryte w pośród izby stało,
By mi iachać do domu ia niezgadnę tego
A ktoż to wie iako z nich mam słuchać którego

Na Ministrami Luterańskimi

Niech się w tym Katolicy Xięża nie obrażą
Dobrze Ewangelią Ministrowie każą.

Et haec interim satis sunt, dabuntur forte adhuc aliqua carmina Polonica, ubi agetur de Epitaphiis, si tempus permiserit, nunc ad species Epigrammatis redeo.

Species Epigrammatis sunt ista

Emblema, Symbolum, Ænigma, Gryphus, Logogryphus, Anagramma, Cabalisticon, Chronostychon.

Emblema apud Poetas est breve quoddam Poema, quo imagines, simulacra, picturae, acute et erudite explicantur.

Differt a Symbolo duobus. Primo quia Emblema etiam fabulas admittit, Symbolum vero omnes fictiones excludit, ponitq[ue] illas res quae plerumq[ue] contingunt. 2do, quia in Emblemate picturam in alium auctor dirigit, in Symbolo vero in seipsum. Unde Emblema est quaedam reflexio in mores hominum.

Ad Emblema 3 sunt necessaria: 1. sententia brevis acuta, seu vertotius animae 2. pictura vel imago, 3. Poesis picturam explicans sive carmina explicantia picturam. Sententia dicta passim vocatur Lemma, vel Epigraphe, debetq[ue] Lemma esse breve et conveniens rei depictae. NB

Emblema est multiplex.

1mo Aliud est naturale, hoc est rem naturale describens v. g. adamas sub malleo cum Lemmate durat ad ictus.

2do Aliud est artificiale, rem aliquam artificialem describens v. g. Pila inflata cum Lemmate levitas.

3tio Aliud est Theologicum, hoc est Divinum, seu sacram rem describens, ut, v. g. Manus cum Eucharistia cum lemmate sponsae datur.

5to Apophtegmaticum, habens fundamentum in Apophtegmate, seu effato alicujus v. g. Augustus inter haec verba moriens scena peracta est.

4to Aliud est Historicum hoc est habens fundamentum in Historia v. g. Alexander manu venam aureum claudens cum Lemmate Soli veritati.

6to Aliud est fabulosum, habens fundamentum in fabula v. g. Jupiter fulminans cum lemmate ut pereant.

7mo Hieroglificum hoc est ex Egyptiorum recondita sapientia quibus figuris animalium quo pro diis potebant res exprimebant cum adhuc literae non essent, sed v. g. Nilus fluvius significabat fecunditatem, Leo virum fortem, Olea pacem, Serpens caudam mordens annulum. Hieroglyphicum per hoc differt à Symbolo, quia non habet Lemma.

2do quia Symbolum refertur ad mores et Virtutes, Hieroglyphicum solas res exprimit. Symbolum potest sumi multipliciter.

Symbolum simpliciter acceptum, significat alicujus è partibus compositionem v. g. Symbolum Apostolicum hoc est, Articuli fidei, ab Apostolis compositi. Aliquando significat collocationem, seu contributionem, quando plures, aliquid in unum conferunt v. g. pro mensa o vino, apud Rhetores Symbolum est ingeniosa aliqua similitudo cum Lemmate seu inscriptione, quâ Author suam explicet mentem, Hoc lemma, seu inscriptio solet esse vel integrum carmen vel medium vel etiam quasi carmen. Symbolum igitur est similitudo depicta, cujus inscriptio dicitur lemma, pictura vero cum inscriptio dicitur Emblema.

Partes Symboli sunt duo, 1ma Prothasis, 2da Apodosis Prothasis debet continere similitudinem servientem illi rei quam symbolice aliquis exprimit. Apodosis sive applicatio reticetur quidem, sed per Prothasim in communi indicatur ita, ut eadem pictura, et inscriptio Apodosi serviat, Quando autem Epigramma subscribitur Symbolo, tunc 1mo illius pars debet continere Prothasim in communi ita, id est rem similem, 2da Apodosim, id est rem de qua loqueris.

Modus formandi Emblemmatis et Symboli

Cum tam Emblema, quam Symbolum instituuntur similitudini inscriptionis Emblema vel Symbolum in laudem vel vituperium alicujus, reflecte supra similia illi tum in antiquitate, tum inter viventia, et non viventia animata sive et inanimata, inter aera Caelestia et terrestria, ut inter aves, pisces, flores, et facta reflexione fac comparationem, quam in Lemmate brevissime exprime v. g. laudatus humilitate in Beatissima

tissimae Mariae Virginis plenae gratiis, Amo pinge spicam plenam ad terram se inclinantem. 2º supra spicam scribe Lemma, Quia plena, 3tio Epigrammate hoc ipsum exprime.

Laudaturus Clementiam Principis erga Subditos, pinge aquam cum piscibus, supra scribe Lemma: Omnibus una eademque manebo. Aqua enim omnibus suis piscibus eundem exhibet sinum. Expressurus ingratitudinem pinge solem humoribus, à se de terra elevatis tectum, et obrutum, scribe Lemma: Quos ipse levavi.

Aenigma, Gryphus, Logogryphus, ideo ad Epigramma revocantur, quia in se acumen continent & sola obscuritate differunt.

Aenigma ergo quo ad nomen, derivatur à Graeco Aenigma, id est obscura significatio, quo ad rem est sermo obscurus, ita rem notam vel personam describens, ut non facile intelligatur, vel aenigma est allegoria obscura, per quam res aliqua ita describitur per suas proprietates et adjuncta, ut non statim prodatur.

Vis formare aenigma: describe personam vel rem quamcunque per illius proprietates & adjuncta, ut non facile deveniri possit in illius notitiam, & sic erit aenigma. 2do

Sciendum aenigma, Gryphus, Logogryphus, idem valent quod difficilis sermo, differt tamen Gryphus à Logogrypho aliquo modo et à simplici aenigmate. 1

Sciendum aenigmata esse multiplicia, alia enim sunt literalia, quia scilicet in tali aenigmate litera exprimuntur, per descriptionem aliquam, vel per picturam, ut explicatur litera S per serpentem, O per Columnam, C per Lunam, & tale aenigma vocatur Gryphus. 2

Gryphus autem quo ad nomen significat ex Graeco deceptionem, quo ad rem, est sermo obscurus, quo alicujus nominis singulae literae describuntur assimilando formas literarum formis rerum naturalium vel artificialium v.g. si quis solet describere hoc nomen Cor literam C depingeret per medium Sphaerae, literam O per totam Sphaeram, literam R per dentem caninum.

Gryphus ab aenigmate simplici per hoc differt, quia aenigma describit rem vel personam, per adjuncta & proprietates, Gryphus vero describit nomen rei per literas.

Alia sunt aenigmata, quae fiunt per lusum aliquem in nomine, vel per detractionem vel additionem literarum aut syllabarum ita, ut diversa prodeant vocabula et significationes aut etiam per divisionem nominis v.g. Dominus, dominus, detrahitur vero litera quam initio tam medio quam etiam fini, ut si huic nomini fluctus detrahatur f. fiet luctus, parcus, detrahas p, fiet arcus

60 Si huic nomini navis detrahas, n, fiet avis, &c,
Detrahitur medio, ut si V.G. avarum, ejiciatur medium a, fiet aurum, et ex hoc nomine, vita, ejiciatur t, erit via, detrahitur fini, si V.G. huic nomini mensa, detrahatur a, fiet mens, et ænigma vocatur hoc Logogryphus.

Logogryphus verò quo ad nomen componitur ex Græco, Logos, quod significat sermo, et Griphus id est Rete, seu deceptio. Quo ad rem est sermo obscurus, describens rem per syllabas vel literas, illas vel dividendo, vel adimendo, vel addendo, vel transponendo, vel retrolegendo, seu quando in descriptione alicujus rei fit mentio syllabarum, quas in se illa res (quæ describitur) continet.

Alia sunt ænigmata quæ fiunt in se et ista difficiliora sunt, et formari solent per Allegorias, et similitudines, ita tamen, ut Apodosis seu explicatio non appareat, vel verba impropria rei quam sub ænigmate dicis, admiscentur.

Exempla ænigmatis.

Tinea — Litera me pavit nec quid sit litera novi
In literis vixi nec sum studiosior inde
Exedi musas nondum tamen inde profeci
Papaver — Grande mihi caput est intus sunt membra minuta
Pes unus solum sed pes longissimus unus
Et me somnus amat proprio nec dormio somno
Lyra — Arbor eram sed nunc modulorque canoque
Vita mihi mors fit mors mihi vita fuit,
Invida viventi quia quam natura negavat
Post obitum felix addidit ars animam
Pila — Non sum cincta comis ullis nec crinibus ornor
Intus enim mihi sunt crines quos non videt ullus
Somnus — Et me nemo videt nisi qui sua lumina claudit.
Fumus — Hic qui me genuit non sine me nascitur ipse
Navis — Curro vias multas vestigia nulla relinquo.
Glacies — Mater me genuit, mater mea gignitur ex me
Farina — Inter saxa rotis fueram collisa medullis
Et nunc forma mihi minor est sed copia major
Silex — Semper inest intus sed raro cernitur ignis
Nec signis ut vivat eget nec ut occidat undis
Piscis et aqua — Ambo simul currunt hospes simul domus et una
Vita mihi mors est morior, si corpore nasci.

Sed primo

Sed prius est fatum leti quam lucis origo
Sic solis manes ipsos mihi dico parentes

Sic mihi qua fuerit patri qua filia nubsit
Cujus erat mater mascula nemo pater — Adam & Eva

Ultro nolo loqui, sed do responsa loquenti — Echo

De prendis dorso prendes ego terreo cunctas — flagellum

Exempla Gryphi

Primum nomen Jesus sic ponitur

Dicito quale putes nomen quod recta columna
Inchoat inde videns fascia recta idem
Quodq. notat trivium fortis quondam Herculis error
Et cujus finem quam mens anguis agit.

Exempla Logogryphi

Si caput est, currit ventrem super adde volabit
Adde pedes comedes et sine ventre bibes

Muscatum cujus una syllaba dicitur caput 2da ventor 3tia pedes, quibus relictis cum capite et resecto ventre, hoc est ista sylla ba, c, manebit mustum,

Et centum e medio nomine tolle decus id est ex isto nomine decus tol le, c, centum centum erit Deus

Mitto tibi navem propra pupiq carentem — id est Chre
Dicto lassat equum me l diligit abstrahe s mar — Cursus
Tolle sed inde duas remanebit amica lutosis — Corvus
Res volat in sylvis nigro vestita colore
Si caput abscideris, res erit alba nimis
Imbellis tota est caput eime vis erit audax

Nota antiquis, magni aestimatum fuisse aenigma, unde etiam (si Plutarcho fides) antiquiores Reges (in Herculis aenigmate se in epulis, aenigmate certabant

Sandem etiam Sphyngem, praecipue in proponendis aenigmatibus plurimum valuisse sicut in solvendis Oedipum. Sphynx autem erat monstrum apud Thebas, cujus caput & manus erant puellae, corpus canis ala avis vox hominis, Ungues leo nis cauda draconis similitudinem referebant. Dicebatur autem sphyngem contegendo q̄ praetereuntes suis quaestionibus ita ingereret ut se expedire non possent. Lactantius scribit Sphyngem fuisse monstrum alas et ungues habens, in similitu o diners

dinem Harpyarum quod insidens scopulo die imminenti, insolubilia ænigmata transeuntibus proponebat, et quod solvere non poterant, unguibus et alis interfi-ciebat.

Inter alia ænigmata hoc etiam præcipuum: quodnam animal mane quadrupes est meridie bipes vespere tripes? cujus ænigmatis nondum Oedippus solvit, ita ut hominem esse diceret qui in infantia manibus et pedibus repens, verius quam incedens quadrupes est, factus vir, cum nullo alio, quam pedum adminiculo nitatur bipes est, in gravescentibus autem annis assumpto scipione, tripes est. Hujus solutionem Sphinx, ita ægre tulit ut se statim præcipitaverit, in proponendis itaque ænigmatibus Spinx excellit in solvendis vero Oedippus.

Anagramma quo ad nomen significat literam sine Ordine, quo ad rem, est carmen in quo ponitur dictio una, vel plures facta ex aliquo nomine permutato ordine literarum ejusdem nominis ubi sciendum nec plures nec pauciores, nec diversa debent esse dictiones literæ in Anagrammate, quam fuerunt in illa voce ex qua c, igitur Anagramma nihilominus duplex litera, possunt dissolvi in duas [illegible] X. i.e. [illegible] in [illegible], potest aliqua omitti litera seu addi, talia sunt sequentia Anagrammata ex hac voce Maria est Magdalena, Grandia mala mea, Casimirus, Sir Icarus, Joannes, Insone, Petrus superte.

Hinc patet quid sit Epigramma Anagrammaticum; est enim breve quoddam Poema Oratione metrica, pedibusque Poeticis mensuratum exprimens id totum, quod Anagramma nondum in versu positum sonat tale est hoc Epigramma Anagrammaticum ex nomine Casimirus.

Cernebat Divus iactari fluctibus Orbem
Ut iacta solet sæva procella ratem
Ingemuit estque in hac prorumpere verba
Direxit voces ad superosque suas
Icarus (o Superi) sim veloces datel pennas
Ut superem fluctus & super astra ferar

Scripturus Anagrama hoc observa 1mo, nomen illud majoribus literis scribe et chartam in singulas literas divide 2do vocalem nunc hanc, nunc illam nunc cum hac, nunc cum illa consonante conjunge & divisiones quas posueris 3tio postquam omnes literæ nominis comprehendent unam, plures dictiones, illas dictiones sine omni commutatione carmini insere.

Cabalisticum Carmen artis nihil laboris habet plurimum. Quod ad nomen ex Hebræo obscurum sermonem significat, quo ad rem est carmen quo aliqui felicitatem illo ipso anno, quem literis exprimimus, ominamur, Carmen illud in hoc se jactabat et literis illum ad dandum numerum, quem in singulis literis voluerint contineri authores,

Sciendum itaque est quid litera, et quem numerum designet. Itaque a, significat unum, B 2, C 3, D 4, E 5, F 6, G 7, H 8, I 9, K 10, post K singulæ notæ [illegible] significabunt decades, sic L 20, M 30, N 40, O 50, P 60, Q 70, R 80, S 90, T 100 aqua

a quo rursus centenarius numerus assumitur, et sequentibus literis tribuitur, ita V 6. V 100, X 800, Y 400, Z 500. Tali modo et taliter in literis contento numero exprimuntur certi anni, ita ut nec supra, nec infra, anni numerum sit numerus in literis contentus. In versum ergo Cabalistico, cum his literis dictiones sunt collocandae quae certum annum exprimant, tale fuit carmen illud quod designavit annum 1685

Leche secunda tibi ferat o Rex saecula Joannes.

Chronosticon quod ad nomen componitur ex Graeco Chronos id est tempus, et Stychos id est Carmen. Quo ad rem est carmen in quo ponuntur tales dictiones quae literis habeant annum. Carmen hoc erit simile Cabalistico nisi differunt omnes et singulae literae, denotet numerum aliquem in Chronostico, tantum illae literae, quae significant numerum Ecclesiasticum ex quibus collectus debet prodire numerus designans annum aliquem, tale fuit carmen illud quod designabat annum 1685

Fausta tibi inducat Rex Sarmata saecla Joannes.

Observa imo in Chronostycho, et numero Ecclesiastico C valet 100, D 500 L 50, M 1000 V 5 X 10.

2do Chronosticon et soluta et ligata oratione potest scribi. 1

3tio In Chronostico non solum ordinariae sed et aliae literae aequivalentes poni possunt sic pro X ponendo V V, pro centum pone II.

4to Permutantur etiam ordines literarum Chronostico melius tamen si permutentur.

5to Literae exprimentes annum majores sunt scribendae

Carmen Polonicum est oratio numero syllabarum et simili terminatione seu ut vulgo dicimus cadentia alterius carminis alligata differt a latina, quia non pedibus alligatur sed syllabis. 2

Quia Carmen latinum similem cadentiam non requirit, excepto carmine Leonino et Rythmo, Carmen vero Polonicum hoc exigit.

In carmine Polonicum excellerunt Twardowski, et Kochanowski, Poetae nostri Poloni, sed et praesens saeculum sat multos habet magnos Poetas.

Sciendae sunt de Carmine Polonico haec. 1mo

Carmen Polonicum potest se extendere usque ad 13 syllabas, Kochanowski in aliquibus tamen carminibus usque ad 14 syllabas non se extendit, sed ordinarie ultra 5 syllabas, scito tamen nullis te teneri legibus, et ad 18 syllabas et plures ascendere descendere etiam ad 4 non posses. 2do

Virtutes carminis Polonici praeter communes cum latino sunt Caesura 2 et cadentia seu terminatio similis Caesura carminis Polonici est syllaba posita in fine dictionis finalis post certum numerum syllabarum, cum enim carmen hoc constet certo numero syllabarum, certo etiam loco debet habere Caesuram et sic carmen 13 syllabarum 7 loco caesuram, 12 syllabarum 6 loco, 11 syllabarum 4 loco, 10 syllabarum 5to loco, 9 syllabarum 5to loco, 8 syllabarum 3tio loco, vel 4to. Sed elegantius 4to

Syllabarum 9 loco, 5 Syllabarum 2 loco, hoc est Adonium suo loco seu carmini Saphico respondens terminatione.

Cadentia seu terminatio est similis desinentia duarum Syllabarum, penultimae et ultimae unius dictionis cum duabus Syllabis penultimae et ultimae alterius dictionis tum in uno tum in diversis carminibus.

Aliquando Carmen non respondet uno in terminatione simili et ejusmodi carmina praesertim si sunt paucarum syllabarum v.g. 8 vel 7, valent ad cantum et dictionem aliquando 1 uno, 4 2do respondet in simili terminatione ut in somnis vith humenze et 4 rovisshimis, et hujusmodi carmina valent ad solam lectionem, ad bonam similitudinem terminationis requiritur, ut terminatio sit in duabus syllabis, scilicet in penultima et ultima, hic mala est ista cadentia, biezy, duzy, unde in ultima syllaba eadem debent esse vocales et consonantes, similiter in penultima eadem vocales. Cavendum est etiam ne simplici verbo correspondeat cadentia verbi compositi, ut biezy, zabiezy, hoc enim est vitium, sciendum enim est hoc quod frequentius verbis terminentur quam substantivis, pulchre etiam terminantur propriis nominibus.

Inventio seu fictio Poëtica, elocutio et alia sunt Carmini Polonico cum Latino communia, et sine his Carmina Polonica sunt similia Cantilenis mendicantium.

Nota hic quando aliqua Polonica Carmina dicuntur v.g. Saphica aut Horatiana non ideo sic vocant, quod illa composuerit Sapho, aut Horatius, sed quod imitentur in hoc Saphicum Carmen, aut Horatianum quia scilicet tot constat syllabis, quot Carmina Saphica, aut Horatiana latina.

§ 3tius

De Poësi Elegiaca

Elegia dicitur a verbo Graeco elego quod significat misereor unde elegia solet decantat hominum miserias planctus, infelicitates luctum, fit tamen aliquando, ut etiam res laetae scribantur Elegiis.

Hoc Carmen n[on] habet certam legem in sua arte, aliquando enim ponitur Exordium per Apostrophen, ad aliquam personam fictam vel veram ut ad Musas, ad Libellum, Amicos &c.

Deinde Narratio subjungitur tandem Epilogus, haec tamen non semper observanda sunt nam frequenter circa omne vitium Elegia solam habet narrationem.

De Essentia carminum seu potius Elegiarum est ut scribantur Carmine Hexametro & Pentametro alternatim nam inde solum agnoscimus Elegiam.

Figurae dolorem et laetitiam excitantes debent adhiberi ad quod interducunt interjectiones heu, vae &c.

Sensus debet claudi Hexametro & Pentametro Carmine

Fortunam reverenter habe quicunque repente
Dives ab exili progrediare loco.

§ 4tus de Poësi

§ 4tus.

De Poesi Lyrica.

Poësis Lyrica, quo ad nomen derivatur à nomine Lyra, quia talia Carmina canebantur ad Lyram, quæ lyra alio nomine dicitur Barbitus, Barbiton, Testudo, Cetera, Plectrum, Calamus, Buxus, Hic cantus dicebatur Ode, unde ipsa Ode est cantus Metricus, Lyrovario genere accomodatus. Hunc cantum sequebantur saltus circa Deorum aras, qui saltus si fuerunt à dextra ad Sinistram, et iterum ad dextram revertebantur, dicebantur Strophi, unde strophe idem erat quod versio, et est 1ma pars Odes. Si autem saltus fuerunt à Sinistra ad dexteram, dicebantur Antistrophi, hinc dicta Antistrophe, quæ 2da pars Odes. Tandem erant saltus, quibus ante aram subsistere solebant et cantabant Epodon, id est cantum posteriorem, unde Epodus quod libet genus Carminis vocari potest, quod iam vel ceteris libris completis additur, vel cum integris versibus longioribus alii breviores subjiciuntur. Hinc Horatius librum, quem quatuor libris Lyricorum addidit recte Epodum nominavit.

Materia Poësis Lyricæ sunt illa omnia, quæ ad Demonstrativum, Deliberativum et Judiciale genus possunt revocari, præcipua tamen materia sunt sententiæ, si Odis præfigantur ut fecit Pater Sarbievski in illa Ode 4ta ad Crispum Lovinium ne nimium adolescentiæ fidat. Vive jucunde metuens Juventæ &c. De malis Nota, sicut in carmine Heroico gravitas in Bucolico, simplicitas in Elegiaco, teneritudo affectus in Satyrico & Jambico acrimonia in Comedia Sales in Epigrammate acumen, ita in Lyricis suavitas sensuum & verborum prædominatur.

Species Poësis Lyricæ sunt ista.

Hymnus.

Quo ad nomen derivatur à Græco hymneo, id est laudo seu celebro quo ad rem est cantus divinus, laudibus accomodatus seu Carmen laudes DEI BEATISSIMÆ & Sanctorum continens.
Materia hymnorum sunt laudes DEI BEATISSIMÆ & Sanctorum.
Hymnus inchoatur vel ab exclamatione, vel ab allocutione per Apostrophen vel à Salutatione Sanctorum, vel ab invitatione mortalium ad laudes DEI. &c. Aliorum.
Hymni scribuntur omni genere Carminis, potissimum tamen dymetro Jambico.

Dytirambus

Dytirambus quo ad nomen componitur ex Græco quo ad rem est carmen in honorem Bacchi cantare solitum. Qui Bacchus à Poëtis dicitur hanc vitam Cum dicitur Janua bis ingressus, id est bis natus, qui etiam dicitur dytirambus et Bimater.

Hoc saeculo lata omnia Dytirambo describimus, maxime illius usus est in Epithalamiis, id est Nubtialibus materiis.

Duplex est modus scribendi Dytirambum

1mus Modus quando scribitur Trochaico carmine ita ut omnes Versus sint Dythirambi Dimetri, Acatalectici, Otus vero etiam Trochaicus Cathalectus sed Tpedium, qui locis paribus etiam admittit spondeum, patet hoc in Dythyrambo Patris Sarbievski.

Surge Musa Nubtialis
Amussata voce plausus
Per feracis arva Vilnae
Quaere flores carpe frondes
Carminumque mille fata
Vere pulchro, cinge pulchro
Rore sparge tempora

2dus Modus scribendi Dythirambi est antiquus usitatus scilicet, per congeriem varii generis sensuum, antiqui enim solo furore, seu impetu Poetico excitati quocumque carminis genere scribebant Dythirambos, ita ut quandoque omnia genera et species carminum unus Dythirambus contineret in quo modo omnino observandum est, ut etiamsi secum genera et species carminum permisceantur, nihil ominus eo genere carminis finiatur Dythirambus quo est inchoatus.

Sylva

Sylvae, quae ad nomen ducunt Originem, à similitudine Sylvae, quadrem sunt Carmina in diversis Materiis scripta in unum librum collecta, v. g. Salutationes Gratulationes etc. etc. quia sicut in sylvis diversae inveniuntur arbores ita diversa hic carmina ex diversis materiis reperiuntur, vide si placet Sylvas Statii quas Hexametro carmine et Phaleuntio scribsit

§ 5tus

De Poësi Drammatica

Poësis Drammatica est carmen, quo describuntur actiones humanae per modum colloquii, introducturque personae inter se colloquentes.

Dramma dividitur in Tragediam et Comediam; Tragico Comediam, Comico Tragediam

Tragedia ducitur à Graeco Tragico quod significat atrociter seu flebiliter canere vel ducitur à nomine Tragos quod significat Hyrcum quia olim Tragediis Poëtae in praemium dabatur Hyrcus, unde extat illud Horatii Carmen

Carmine qui Tragi

Carmine qui Tragico vilem certabit ob hyrcum.

Vel etiam ducitur ab ipso nomine Tragos, quia olim uter plenus musto (quod vocabatur Tragos) Cantoribus donabatur, vel quod fecibus Authores scenici perlinerent ora, ne agnoscerentur ab auditoribus, nec dum enim scenae, id est Personae ficto ornatu Personam aliquam à se diversam repraesentantes, erant inventae.

Tragoedia quoad rem est Poesis Drammatica infelices hominum insignium exitum describens, seu Virorum Illustrium actiones per inductas personas imitans.

Comedia, quoad nomen ducitur à Como, Deo Laetitiae vel à Graeco Come, quod villam significat, eo quod Athenienses in villis adhuc manentes hoc genus carminis excogitarant vel quod in honorem Comij Dei, Pastorum compactis assis obibant vicos, sylvas, agros cum cantibus, postea vero conditis versibus, in iisdem additis scenicis seu Personis fictis peragebantur stylo simplici.

Virtutes Tragediae sunt, ut Personae in Tragedia sint Illustres, v. g. Reges, Duces, &c. [1mo]

Ut Tragedia abundet affectibus commiserationis, terroris &c. [2do]

Tragedia à Comedia per hoc differt quia Tragedia continet in se graves Personas, Reges, Duces &c. magnos timores, mutationes fortunae inopinatas, exitu funesto terminatur, tranquilla habet principia, funestos fines, exhibentur fugienda vitia, saepe etiam à veris Historicis inchoatur,

Comedia vero continet homines fortunae mediocris, laetos exitus actionum, habet turbulenta et funesta principia, fines fortunatos, ad extremum omnis Comedia habet argumentum fictum.

Quodsi Personae graves, v. g. Deorum, Regum, Ducum &c. admiscentur personis humilibus, iam dicetur illa actio Tragicomedia.

Nota etiam, quod Comedia in loco simplici, ut vico. Tragedia vero in Aulis Regum vel Imperatorum exhibeatur.

Tragico comedia est Poema mixtum ex duobus prioribus estque imitatio actionis tristis et hilaris ab infelicitate & commiseratione ad felicitatem transeuntis.

Comico Tragedia, è contra, a felicitate transit ad infelicitatem.

Poeta scribens Tragediam Tragicus, carmen vero Tragicum agit, scribens vero Comediam dicitur Comicus, Carmen vero appellatur Tragicum, seu potius dicam Comicum.

Comedia continet in se carmen vel Senarium, vel Iambicum, Scazonticum, sicut et Tragedia, et Comedia habet quatuor partes, Prologum, seu prologium, seu Protasionem

tationem in qua explicatur breviter quid sit agendum quid dicendum in tota dra-ma, Dramma verò provenit à Graeco Dramo, id est fingo vel ago, ex quo intel-liges dramma esse factum fictum, seu fabulosum.

Tertia pars dicitur Epitbasis id est incrementum et processus rhetor.

Quarta, Catastrophe, quo est laeta conversio rerum cum jucundo exitu.

Tragedia easdem partes solum Cathastrophen infelicem finem, exitumque lugubrem.

Comedia triplices sunt Motoria, seu turbulenta, statoria, seu quieta, Mi-sta, ex utroque, id est partim, turbulenta, partim quieta.

Adduntur tamen Tragediae intermedia seu aliqui jucundi sales, et ab-sione funestis rebus suis auditor, afferat tamen quod dicitur mimus, itidemque addi-tur Musica, illi verò, qui exhibent mimos dicuntur mimi, vel mimici.

Tragedia dividitur in tres actus, seu partes aliquando in plures ex quibus cuilibet additur Chorus id est aliquae Personae, quae monent auditorem ne nimis fidat fortunae, vel ne cadat animo in fortuna misera, vel etiam ad dolorem et la-crymas, vel ad plausus excitant.

Tragedia communiter scribitur carmine Senario, Iambico, raro Metro Iambico, seu Scazontico. Chori tamen carmine Lyrico id est Saphico, Dimetro Iambico, Glyconico.

Nota sic, hoc saeculo quodcumque Dramma dicitur Dialogus hoc est duorum sermo, ex eo quod indicantur Personae secum colloquentes, horum Dialogorum argumentum solet esse verum, vel hoc est Historicum vel fictum.

§ 5.tus

De Poësi Satyrica, Bucolica, Georgica, Ecloga.

Satyrica quoad nomen derivatur à nomine Satyricos quod significat mor-dax vel derivatur à nomine Satyrorum hominum Sylvestrium qui erant petulci aliorumque carpebant vitia, alii deducunt à Saturitate, quod haec dicta esset satura, ratione varietatis carminum Personis quae ad omnem populum, magis quam ad unum extendebantur. Satyra quoad rem est Poëma urbanum jocosum perstrin-gens mores et vitia hominum.

Satyra nullas habet partes ordinarias, sed impetu quodam fertur in vitia tunc non curat venustatem carminis, admittit frequentes Elisiones, monosyllabis claudit etc.

Cavendum tamen est, ne id quod apprehenditur, clarè sit omnibus, sed debet minus pluri-bus, propter rudes obscurari.

Satyra scribitur

Satyra scribitur carmine Hexametro aliquando Iambico habet aucta dicta sententiosa, gravia non perstringit vitia communiter minora, sed majora, minora enim vitia risum non tantopere provocant, quem intendit Satyra.

Bucolica Poësis quoad nomen componitur ex Bus, id est Bos quoad rem est Poema quo res Pastoriae, verbo Pastorum lites &c. describuntur.

Georgica Poësis quoad nomen componitur ex nomine Georgos, quod ex Graeco significat Rusticus, quoad rem est Carmen res Rusticanas seu agrestes describens sine ulla Allegoria, et per hoc differt ab Ecloga, quae ut infra dicetur idem praestat sed adhibita allegoria.

Materia Poësis Georgicae sunt illa quae spectant ad agriculturam ut sunt, terrae foecunditas, jumenta, Sylvae.

Ecloga seu Idillia, quoad nomen derivatur à nomine Eclogome, quod significat eligere. quoad rem est Poësis Rusticana, sub taciti et sub Allegoria laudat bella, consulta &c. ut cum Rusticus sub Allegoria tempestatis, aut incendia deplorat bella. &

Hujus Poësis inter Graecos Author Democritus, inter latinos Virgilius.

Personae hic Inducuntur Pastorum, Hortulanorum, Agricolarum &c. et à praecipuo persona illa scilicet, quae ut Judex, vel Dux constituitur, solet dari Eclogae titulus

Materia Eclogae est descriptio Sylvarum, agrorum, fluviorum, vindimiarum, et aliarum rerum aggrestium.

Ecloga fit modis tribus

Quando Poëta vel Rusticus ab invocatione, vel admiratione sui inchoat. 1mo

Quando duae aut 4 personae (nam plures Ecloga non admittit) se se alloquuntur 2do
et hinc incipit, annotatione loci et hoc genus vocatur, ut Virgilii in Ecloga

Quando certamen instituitur proposito in praemium Hyrio aut alio agresti dono et Judex aliquis constituitur, ut apud Virgilium Palamon. 3tio

Virtutes Eclogae sunt istae

Ut sit clara, nisi Enigmata in certamine Rusticorum dissolvantur. 1ma

Ut similitudines obvias affectus comparationesque rudes contineat 2da

Ut post aliquos versus, idem repetatur ut apud Virgilium 3tia
Incipe Maenarios mecum mea Tibia versus.

4ta Ut frequenter ponatur casura Buccolica.
5ta Ut plura sibi similia correspondeant ut in illo Virgilij
Torva Leæna lupum, lupus ipse Leænam.

§ 7mus

De Carmine ejusq denominationibus

De versu ejusq denominationibus, non est quod notetur hic siquidem hoc in
1mo Alvaro habetur, notari tamen potest, differre versum a carmine, quia carmen dici potest
de pluribus versibus non idem est,
2do Versum esse avertendo, quia ut bene scribatur versus, Poeta, Numeri, pedes,
Voces multotie debent verti versuum, seu carminum, sicuti sunt varia
generi, ita etiam variæ denominationes.

1mus Fons denominandorum Carminum à materia

Denominatur 1mo Carmen à Materia sic Heroicum ideo tale dicitur quia Heroum
gesta describit, Elegiacum res lugubrales, Satyricum perstringit vitia et mo-
res, Comicum à Comedia, Boccolicum a Buccolicorum cantilenis, vel colloquijs
is, Georgicum ab Agricultura, Genethiacum, quo in alicujus nativitate vel
anniversaria natalis die utimur, Dira, quod continet minas, seu est imprecato-
rium quo Poetarem vel Personam aliquam omnibus infortunijs maledictis
devovet ac proscindit, Eucharisticon à gratiarum actione, Encomiasticon seu Pa-
negyricum & laudatorium plan pro laudo cantu accipitur.

2dus Fons denominandorum Carminum ab Authoribus

Plurima Carmina apellationem suam habent ab inventoribus, sic Adonium ab Ado-
ne Poeta, Alcaicum, ab Alceo, insigni Poeta Lyrico: Alcmanicum ab Alcmane
Poeta Anacreonticum ab Anacreonteo Poeta Lyrico Archilochium ab Archiloco Po-
eta Lacedæmonio Jambici carminis inventore, Arystophanicum; ab Aristophane Poe-
ta Comico, inventore Carminis Pentametri Asclepiadeum ab Asclepiade Poeta Ba-
chilidium à Bachi sacris in quibus hoc carmen canebatur Boetianum à Boetio Poe-
ta Sarserosi, Callimachicum à Callimacho Poeta Cyrinensi Elegiographicum ab Ele-
giographo inter Græcos celeberrimo, Catullianum à Catullo Poeta Veronensi Cyrilli-
lium à Cyrillo Poeta Euripideon, ab Euripide Poeta Tragico à canibus Archilai dila-
niato Galliambicum, à Gallis Sacerdotibus Deæ Cybelles qui hoc carmine in sacris
istius Deæ utebantur Glyconicum, à Glicone Poeta Horatianum, ab Horatio eo quod
frequenter ille sit usus Horatius, Hypponacteum ab Hypponacte Poeta Ephesiano Leoni-
tico, seu Choriambici Carminis inventore, Scazonticum autem carmen ideo sic dicitur
quia Scazonte

Quia Scazon ex Graeco significat claudicare hoc autem carmen in sito pede claudicat, hoc est dissentit a Jambico, Choriambos vero ex Graeco significat dubium versum quia in Scazontico Jambus vertitur in locum spondei, Hymeniacum seu Hymen ab Hymeneo Deo nuptiarum quia hoc carmen in nuptiis canebatur, Ithyphalium ab Ithyphallis, Bacchi famulis, Ibitinum ab Ibiting Poëta Rhegino, Pancratium a Pancratio Politiano Poëta, Phaleutium a Phaleutio seu Phalecio Poëta, Pindaricum a Pindaro Poëta Lyrico Thebano cuius domui Alexander Magnus, Thebas expugnando pepercit, Plautiniacum a Plauto Poëta Comico, Saphicum a Sappho insigni Poëta Symonidio, qui primus invenit artem memoriae.

3tius Fons denominandorum Carminum a numero Syllabarum

Sunt Carmina quae suam denominationem habent a numero Syllabarum quibus constant, sic pentasyllabum, id est 5 Syllabarum carmen, quia πεντα ex Graeco significat 5, sic Adonium Carmen dicitur pentasyllabum Heptasyllabum id est 7 Syllabarum, quia hepta ex Graeco significat 7, sic carmen Anacreonticum dicitur Heptasyllabum, Hendecasyllabum, id est carmen 11 Syllabarum Hendeca enim ex Graeco significat 11, sic Phaleutium et Sapphicum carmen dicuntur Hendecasyllaba.

4tus Fons denominandorum Carminum a numero versuum

Sunt plurima Carmina quae a numero versuum denominantur, sic Monostychon id est unus versus, Monos enim ex Graeco significat unum, stychos autem versum, Dystychon id est duorum versuum, dys enim ex Graeco significat duo, Tetrastychon, id est 4 versuum quia tetra ex Graeco significat 4, Pentastychon id est 5 versuum, Hexastychon, id est 6 versuum.

5tus Fons denominandorum Carminum

Nota hic duplicem esse mensuram Carminis scilicet Latinam, et Graecam, Latina mensura est qua per unum pedem scandit Carmen, et dicitur Monopodia, Graeca est, qua per duos pedes scandit carmen, et dicitur Dypodia, quia Graeci Jambica et Trochaica scandebant per duos pedes, hinc carmina, quae apud Latinos sunt duorum pedum dicuntur Monometra, quia Graecus illa scandendo, ex illis duobus faceret unum, seu potius unum iam vero carmina, quae apud Latinos sunt 4 pedum a Graecis dicuntur Dymetra, quia Graecus scandendo ex 4 pedibus faceret duos ut patet in hac scansione, Latinus ita scandit

Veni | Creator | Spiritus |

Graecus ita scandit

Veni Creator | Spiritus |

Monometrum ergo carmen dicitur, quod habet 2 pedes, Dymetrum, quod habet 4 pedes iuxta scansionem Latinam, Trimetrum quod habet 6 pedes Tetrametrum, quod habet 8 pedes

Nota hic Carmina quae habent pedes impari numero non possunt scandi per dypodiam.

6tus Fons denominandorum Carminum a Perfectione et Imperfectione

Sectione.

Antiqui Poetæ hanc additionem vel detractionem appellabant depositionem, ratione ergo additionis vel detractionis carmen appellabat, unde Catalecticum carmen quo ad nomen derivatur à Græco catalyno, id est terminatio, quo ad rem, est carmen tale, cuj ad perfectionem una Syllaba deest in fine v. g. ergo iacet.

Acatalecticum quo ad rem tale est carmen cuj ad perfectionem non desunt vel potius non deest, nec etiam superabundat Syllaba in fine, v. g. ergò iacebit.

Brachicatalectum seu Holopon, id est Mutilum est carmen tale cuj ad perfectionem desunt duæ Syllabæ v. g. sit hoc carmen.

Iam subito Corvus, qui modò Cygnus erat.

In hoc carmine Pentametro est pes et Spondeus et Dactylus, Rat, Syllaba in fine si inchoabit Dactylum desiderabit duas Syllabas, et ratione hujus deffectus duarum Syllabarum brevium dicitur Brachicatalectum, si autem ista Syllaba Rat inchoabit, desiderabit unam Syllabam, et ratione deffectus unius Syllabæ, dicitur Catalecticum, si verò Syllaba Rat, accipiatur cum Syllaba Rus quæ est cæsura in medio carmine nihil huic carmini deerit, et iam dicetur Acatalecticum, unde adverte, quod unum idemq carmen diverso respectu appellabitur Catalecticum, Carmen Acatalecticum, Brachicatalectum. Hoc per Catalecticum carmen, cuj una Syllaba superabundat in fine

Primus Fons denominandorum Carminum à pede frequentius posito

Sunt nonnulla carmina, quæ denominantur ab illo pede qui in illis frequentius reliquis ponitur, sic carmen Iambicum appellatur, quia in illo ponitur Iambus ∪ –, Carmen Dactylicum à – ∪∪ Trochaicum à – ∪

Duus Fons denominandorum Carminum ab Instrumento.

Sunt etiam aliqua carmina, quæ suam denominationem suam ab instrumento sumpserunt illo quod canebantur.

Jnus Fons denominandorum carminum à Natione

Sunt aliqua carmina quæ appellationem suam sortitæ sunt ab illa Natione quæ tali carmine usa est, sic carmen dicitur Ionicum, aut Ionicum, quia tali carmine Iones populi utebantur.

Iomus Fons denominandorum Carminum a compositione et diversi genere Carminum scribendi.

Per genus carminum intelligitur quæcumq diversitas in carminibus, unde non tam carmina ipsa, quam Odæ compositæ ex diversis carminibus ita appellantur v. g. Monocolos id est unius generis, Dicolos, id est, duorum generum, Tricolos trium generum, Tetracolos 4 generum, Pentacolos 5. generum Octocolos 8. generum.

Mmus Fons denominandorum Carminum à Conversione post unum genus ad aliud.

Nota Colon e Græco significat genus, vel membrum, Strophi verò significant conversionem, sic Monostrophos cum post unius generis carmen fit conversio ad ejusdem generis carmen, Dystrophos, cum post duo Carmina duorum generum fit conversio ad pri-

mum

num genus carminis, Dystrophos, cum post tria carmina trium generum fit conver:
sio, et ad primum genus carminis, Tetrastrophos cum post 4 carmina, 4 generum fit con:
versio ad unum genus carminis.

Ode Monostrophos, Monocolos est quando Oda habet unius generis carmen, nec po:
test esse versio ad alia carmina,

Ode Dicolos Dystrophos est in qua post 2 carmina diversi generis, fit reditus ad
genus carminis illius quo inchoata Ode.

Tricolos Tristrophos est quando post 3 carmina, trium generum fit reditus, ad
genus carminis illud, quo incepit Ode,

Tetracolos, Tetrastrophos est, quando post 4 carmina, 4 generum fit reditus ad 1um
Genera carminum Odiacorum sunt propria, Asclepiades, Saphica, Adonia, Glyco:
nia Horatiana et caetera.

Monostropha, Monocola, seu unius generis carmina sunt ista. Quando ponun: 1mo
tur omnia carmina Dactylica, Hexametra ut quovis Poemate Hystorico. Quando ponunt 2do
omnia Carmina Acatalecta Asclepiadea. Quando ponuntur Senaria Iambica ut in 3tio
Tragediis Senecae. Quando ponuntur omnia carmina Dactilica Acatalecta Penta= 4to
metra, Alcaica, quae constant spondeis tribus, Choryiambis, et Pyrrichio. Quando po: 5to
nuntur omnia Iambica Dimetra ut in Hymnis. Quando ponuntur omnia i Phaleu= 6to
tio. Quando vel omnia Iambica, vel omnia Trochaica, vel omnia Anapestica, vel omnia Dac: 7mo
tilica ponuntur.

Dycola Dystropha sunt, quando ponuntur 2 genera vel duae species carminum. Quando 1mo
ponitur unum Glyconicum alii Asclepiadeum. Quando ponitur 1mus Versus Dactylicus Hep: 2do
tameter, Acatalectus Archilochius 2do Versus Archilochius, Cum primus versus est Heroicus, 3tio
Hexameter, Acatalectus, 2dus vero Iambicus Archilochius, Dymeter Acatalectus. Cum 1mus Ver 4to
est Dactylus, Hexameter, 2dus Senarius Iambicus.

Tystropha, Dicola sunt quando omnes versus sunt Trochaici Saphici, 4tus vero Dactilicus
Adonius, ut est ille Integer vitae etc

Tetrastropha Tricola sunt cum 2 versus sunt Asclepiadei, 3tius Dactylicus Pherecratius Tri:
meter Acatalectus 4tus Gliconicus

Polystropha, Polycola, quando est Ode plurium generum, quia poli ex Graeco signifi:
cat multum, tales sunt Dytirambi, quos Classici Poetae omnibus generibus et speciebus car:
minum scribebant.

Propter meliorem istorum et notitiam et recordationem adduco exempla ex Odis Horatianis sic
Ode 1ma libri 1mi est Monocolos, sunt enim in illa omnes versus Choryiambici, As:
clepiadei, Tetrametri Acatalecti, iam vero versus Asclepiadeus, Choryiambicus Tetrame:
ter, Acatalectus constat ex duobus – ∪∪ – Choryiambis et Pyrrichio vel Iambo vel quod
idem fuit.

– – | – ∪ ∪ – | – ∪ ∪ – | ∪ ∪ Asclepiadei Car[illegible]
– – | – ∪ ∪ | – | – ∪ ∪ | – ∪ ∪

\#

Mecaenas Atavis / edite Regibus /

Vel Mecaenas Atavis / edite Regibus /

Ode 2da est Dycolos, Tetrastrophos, cuius tres versus sunt Hendecasyllabi Sapphici Pentametri, Acatalecti qui constant – ∪ / – – / – ∪ ∪ / et duobus – ∪ / – ∪ / vel ultimo loco sic – ∪ / – – / – ∪ ∪ / – ∪ / – ∪

Saphicum

Iam satis terris nivis / atq[ue] dirae /

Quartus autem quisq[ue] est Adonius, Dymeter, Catalecticus, constans ex dactylo et spondeo, vel choreo sic:

– ∪ ∪ / – ∪

Adonium

Terruit / urbem /

Ode 3tia est Dycolos Distrophos cuius quisq[ue] versus est Choriambus Glyconicus, Trimeter, Acatalectus, constans ex – – / – ∪ ∪ / et ∪ ∪ / vel ∪ – quod idem facit – et duobus – ∪ ∪ sic

– – / – ∪ ∪ / – ∪ ∪ /

– – / – ∪ ∪ / ∪ ∪ /

Glyconicum

V. G. Sic te diva potens Cypri /

vel Sic te / diva potens / Cypri /

2dus versus est Choriambicus, Asclepiadeus, Tetrameter, Acatalectus, constans – – ∪ ∪ / et caesura – / tandem duobus – ∪ ∪, vel – – / duobus – ∪ ∪ / et Pyrrichio vel Iambo ut notavi supra in Ode 1ma.

Ode 4ta est, Dycolos Dystrophos, cuius quisq[ue] versus est Dactylus Archilochius, Heptameter, Acatalectus, qui 1mo, 2do, 3tio, 4to loco constat – ∪ ∪ / – – / indifferenter, ut versus Heroicus, deinde constat 3, – ∪ vel – –, ultimo sic

– – / – – / – – / – – /

– ∪ ∪ / – ∪ ∪ / – ∪ ∪ / – ∪ ∪ / – ∪ / – ∪ / – ∪

Archilochium V. G. Solvitur / acris hyems grata / vice veris et / Favonii

2dus est Archilochius Heptameter constans 1mo loco ∪ –, vel – – 2do loco ∪ –, et caesura –, deinde tribus – ∪, vel – –, ultimo sic.

∪ – / ∪ – / – / – ∪ / – ∪ / – ∪ /

V. G. Trahuntq[ue] siccas / machinae carinas /

Ode 5ta est Tricolos, Tetrastrophos, cuius duo versus sunt Asclepiadei qualis est illa in 1ma Ode Mecaenas Atavis etc: tertius Pherecratius, Trimeter, Acatalectus constans – – / – ∪ ∪ / et – – sic:

– – / – ∪ ∪ / – ∪

V. G. Grato / Pyrrha sub antro /

4tus est Glyconicus, qualis est ille: Sic te diva potens Cypri

Ode 6ta est Dycolos, Tetrastrophos, cuius tres versus sunt Asclepiadei, 4tus est Glyconi-

odo 7ma

Ode 7tima est Trycolos, Dystrophos, imus Versus est Heroicus Hexameter Calectus, constans 6 pedibus, 1mis 4 locis constat – ∪ ∪, vel – – indifferenter, 5to loco – ∪ ∪ / 6to loco – – / vel – ∪, sic: — Hexametru Dactilicum

– – / – – / – – / – – / – ∪ ∪ / – ∪ /
– ∪ ∪ / – ∪ ∪ / – ∪ ∪ / – ∪ ∪ / – ∪ ∪ / – ∪

V. G. Aegrum fatigat ille labor quem primis nulla referuntur

Nota hic in hoc genere Hexametro, loco Dactyli qui poni debet 5to loco aliquando a gravibus Poetis ponitur spondeus et carmen tale vocatur Hexametrum Spondaicum

V. G. Cara Deum soboles magnum Iovis incrementum.

2dus est Dactylicus, Alemanius, Tetrameter, Acatalectus habens 4 pedes, ultimos versus Heroici, sic: — Dactylicus Almanius

– ∪ ∪ / – ∪ ∪ / – ∪ ∪ / – ∪

V. G. Aut Ephesum Bimarisve Corynthi

Ode 8tava est Dycolos, Dystrophos. 1mus versus est Arystophanius, Dymeter, Acatalectus, constans ex – ∪ ∪ – / et ∪ – – / sive ex ∪ – ∪ sic — Arystophanius

– ∪ ∪ – / ∪ – ∪

V. G. Lydia dic per omnes

2dus est Choriambicus, Alcaicus, Tetrameter, Acatalectus, constans ex Epythryto, 2do duobus – ∪ ∪ –, et ∪ – –, sive ∪ – ∪, sic: — Alcaicus Tetrameter

∪ – – / – ∪ ∪ – / – ∪ ∪ / ∪ – ∪

V. G. Te Deos oro Sybaricus properes amando

Ode 9na, est Tricolos, Tetrastrophos, 1mi duo versus, sunt Alomanii, Dactylici, Acatalectici qui constant, 1mo loco ∪ – / vel – – / 2do loco ∪ – / et syllaba longa, sive Caesura deinde duobus dactilis, vel ultimo Amphimacro, sic: — Alomanicus

∪ – / ∪ – / – / – ∪ ∪ / – ∪ ∪

V. G. Vides ut alta stet nive candidum

3tius versus est Iambicus, Achilochius, Dymeter Hypercatalectus, constans 4 pedibus, 1mi loco constat ∪ – / vel – – / et syllaba longa vel brevi sic:

∪ – / ∪ – / ∪ – / ∪ – / ∪ – / ∪ /
– – / – – / – /

V. G. Sylvae laborantes gelu

4tus Versus est Dactylicus, Alcaicus, Acatalectus, constans duobus – ∪ ∪ / et duobus – ∪ / vel ultimo – –, sic — Pindaricum

– ∪ ∪ / – ∪ ∪ / – ∪ / – ∪

V. G. Flumina constiterint acuto

Ode 10ma, est Dycolos, Tetrastrophos, qualis est Ode 7ma

Ode 11ma, est Monocolos, sunt enim versus omnes Choriambici, Alcaici, Pentametri

Alcaicus Tetrameter Acatalectici, qui constant è Spondeo, tribus Choriambis, et Pyrrichio vel Iambo

– – | – ∪ ∪ – | – ∪ ∪ – | – ∪ ∪ – | ∪ ∪

V.G. Tune quaesieris scire nefas quem mihi quem tibi

Ode 12ma, Est Dycolos, Tetrastrophos, qualis est Ode 2da et 5ta

Ode 13tia, Est Dycolos Dystrophos, qualis est 3tia Ode

Ode 14ta, Est Tricolos, Tetrastrophos, qualis est Ode 5ta et 3tia

Ode 15ta Est Dycolos, Tetrastrophos, qualis est Ode 6ta

Reliqua posteriorum librorum sunt similes praedictis

§ 2 Fons denominandorum Carminum à praecipuis pedibus

Quodlibet carmen respectu pedum, qui illud componunt, potest dici talis vel talis generis.

Genera autem carminum sunt 4, Iambicum, Trochaicum, Dactylicum, et Anapesticum.

Reliqua omnia carmina ad haec genera referuntur. Quaedam etiam carmina ratione diversae scansionis nunc Dactylica, nunc Anapestica dici possunt, ut Pentametrum, Dactylicum, potest dici Anapesticum.

De Carminibus quae nascuntur ex Iambicis. Carminis Iambici inventor est Archilochus. Sciendum sicut nullum carmen potest descendere ultra pedes 2, ita nullum potest ascendere supra 8 pedes exceptis Plautinianis et Terentianis quibus aliqui 10 pedes concedunt.

Sciendum adhuc esse duplices locos, pares, et impares, Ille locus est par, qui habet alterum sibi correspondentem, qualis est 2dus, 4tus, 6tus, 8tavus, impar est qui non habet alterum correspondentem sibi, ut: 1mus 3tius, 5tus, 7mus, 9nus, Iambicum ergo carmen locis imparibus admittit ∪ –, et ∪ ∪ ∪, excepto ultimo loco, qui nunquam admittit ∪ ∪ ∪, sed solum ∪ –, et hoc vocatur carmen Senarium Iambicum, praedictos pedes admittens sic:

Senarium Iambicum

```
∪ – |        ∪ – |          ∪ – |
∪ ∪ ∪ | ∪ ∪ ∪ | ∪ ∪ ∪ | ∪ ∪ ∪ | ∪ ∪ ∪ | ∪ – | – – | ∪ – |
– ∪ ∪ |        – ∪ ∪ |        ∪ ∪
∪ – |          ∪ – |          – ∪ ∪ |
                              ∪ – – |
```

V.G. Alium silere quod voles primus sile

Nota carmen Senarium Iambicum esse duplex purum et non purum, Purum est illud, quod omnibus locis admittit solum ∪ –, quale est illud carmen Phasellus ille, quem videtis hospites. Non purum est illud, quod constat

1ma

praedictis pedibus, eiusq usus frequentissimus est, in Tragoediis exprimendis.

Nascuntur 2do ex Iambicis Dymetra Iambica Acatalecta, carmen autem Dimetrum Iambicum, constat 4 pedibus, locis paribus, constat solo Iambo. Imparibus vero consentit cum Senario Iambico, hoc est, 1mo et 3tio loco constat Iambo, spondeo, dactylo, anapaesto, tribrachi.

Dymetrum Iambicum

∪– –– ∪∪– ∪∪∪ –∪∪	∪–	∪– –– ∪∪– ∪∪∪ –∪∪	∪–

V. G. Sile Sylvestris quod voles

Nascuntur 3tio Carmina Scazontica seu Chori Iambica ita dicta ab Hypponacte a quo inventa creduntur. Carmen Scazonticum admittit sex pedes, primo quatuor pedibus consentit cum Senario Iambico, 5to loco solum ∪–, 6to ––, vel –∪ admittit, sic

Scazonticum

∪– –– –∪∪ ∪∪– ∪∪∪	∪– –– –∪∪ ∪∪– ∪∪∪	∪– –– –∪∪ ∪∪– ∪∪∪	∪– –– –∪∪ ∪∪– ∪∪∪	∪–	–– –∪

V. G. Athym | silvestre quod voles | sis | primus |

Nascuntur 4to Archilochica Iambica, Catalectica, Hypponactea, Carmen Hypponacteum constat 5 pedibus et caesura, omnibus locis consentit cum Senario Iambico, 2do tamen et 3tio loco si ponatur spondeus cultus est.

∪– –– –∪∪ ∪∪– ∪∪∪	∪– ∪∪∪	∪– –– –∪∪ ∪∪– ∪∪∪	∪– ∪∪∪	∪– –– –∪∪ ∪∪– ∪∪∪	–

V. G. Ternos | veruipti | conspicos | Phalernos |

Nascuntur 5to Carmina Anacreontica. Carmen Anacreonticum constat tribus ∪– et syllaba una, 1mo tamen loco admittit spondeum, vel Anapaestum sic.

∪– / ∪∪– | ∪– | ∪– | ∪ vel –

V. G. Sat est | quette dulci
Vel Ides sunt | fovere corpus |

De Carminibus quae ex Trochaicis nascuntur, sunt Carmina Saphica quid sit carmen saphicum, dictum est supra, Carminis Trochaici Auctor dicitur Alemano Poe

eta, ab alii Sapho, Trochaicum carmen à Iambico solô numero differ

Nascuntur 2do ex Trochaicis Phaleuptia, Carmen Phaleucium dicit a Phaleucio Poeta, quod etiam appellatur hendecasyllabum, ex eo, quod 11 syllabæ reperiuntur in tali versu constat 5 pedibus – – | – ∪ ∪ | et duobus – ∪, vel – –, ultimo sic:

– – | – ∪ ∪ | – ∪ | – ∪

V. G. Terrarum | dea | gentiumque | Roma |

Nascuntur 3tio, Carmina Archilochia, Quid sit carmen Archilochium dixi supra. Hic addo Carmen Archilochium constat 4, pedibus et syllaba, est duplex, purum et non purum, locis imparibus admittit solum – ∪ Iurum, paribus verò – ∪, vel – –. Si non est purum, constat pedibus supra dictis, Quale est illud: solvitur acris hyems etc.

De Carminibus, quæ nascuntur ex Anapæsticis.

Hujus Carminis Inventor dicitur esse Aristophanes, appellatur hoc Carmen militare, qui ita currit ut sonabant tympana militia Romana.

Anapæstica carmina possunt descendere ad duos pedes, descendere verò ad 6. Nascuntur 1mo Acatalecta, Aristophania, seu Seneciana; estque hoc carmen præcipuum inter Anapæstica, constat 4 pedibus, 1mo loco constat – –, vel – ∪ ∪, vel ∪ ∪ –, 2do loco – –, vel ∪ ∪ – 3tio loco – –, vel – ∪ ∪, vel ∪ ∪ – 4to loco – –, vel ∪ ∪ –, sic:

– – | – – | – – | ∪ ∪ – |
– ∪ ∪ | – ∪ ∪ | – ∪ ∪ |
∪ ∪ – | | ∪ ∪ – |

V. G. Lacrymis | Catellus | Catulus | fluat |

In hoc carmine pes 2dus, debet terminare dictionem, hoc carmen aliquando nullum habet Anapæstum.

Nascuntur 2do Carmina Catalecta, Pindarica.

De Carminibus quæ nascuntur ex Dactylicis

Carmen Dactylicum, ita nuncupatum à posito frequenter – ∪ ∪, Ante Homerum vocabatur Phytium, quia Sacerdotes Apollinis dicuntur illo cecinisse triumphos Apollini post victum Serpentem, Phytonem post Homerum verò dictum est, Carmen Heroicum, quia 1mus Homerus facta Heroum illo descripsit.

Dactylicum Carmen potest descendere ad pedes duos, ascendere verò usque ad 7.

1mo Ergo ex Dactylicis nascuntur carmina Heroica; quæ constant Versu Hexametro. Versus Hexameter quid sit dixi superius.

2do Nascuntur Carmina Elegiaca quæ etiam præter Hexametrum admittunt Pentametrum, Versus autem Pentameter constat ex 5 pedibus, 1mo loco constat ex duobus – ∪ ∪ vel – –

– –, 2do loco, – ∪ ∪, vel – – et cæsura –, deinde constat duobus dactylicis, et cæsura qua cum illo ponitur in medio, facit 4 pedes.

– – | – – | – | – ∪ ∪ | – ∪ ∪ | o
– ∪ ∪ | – ∪ ∪ | – | – ∪ ∪ | – ∪ ∪ |

Ut 6 Et subito casus qui saltere vuint

Nascuntur 2do Carmina, Elegiaca, quid sit Elegiacum, dixi.

Nascuntur 3tio Carmina Glyconica, carmen Glyconicum quid sit, dixi.

Nascuntur 5to, Asclepiadea ita dicta à suo Inventore, Asclepiade, Carmen Asclepiadeum quid sit, dixi supra.

Nascuntur 6to Carmina Alcaica ab Alcaeo Inventore suo dicta, Carmen Alcaicum constat – –, vel ∪ –, deinde et cæsura, postremo duobus – ∪ ∪, ut visum est supra in Carmine illo Mecænas atavis etc.

Hæc carmina alio nomine vocantur Horatiana, ex eo quod Horatius præcipue illis sit usus, in suis Odis, item, vocantur Alcaica.

Alius fons denominandorum Carminum à certo et diversa forma scribendi.

Carmen est Acrostycon, seu Acrostychis estque illud, in quo initiis litteris versuum alicujus nomen exprimitur, alij vero vel iisdem terminantur etiam in fine, solet etiam et in medio versuum exprimi nomen aliquod. — nium

Tale est illud Acrostycon de Nomine IESV

In rebus tantum Divina est conjunctio mundI
Erigit humanum sensum laude venustE
Sola salus nobis et mundi summa potestaS
Venit peccati nodum dissolvere fructV
Summa salus cunctis nituit per sæcula IesuS

Tale est illud de Musica.

Multis multa juvant me vero musica tantuM
Voce sua tantum me juvat ac gemitV
Salve supremi soboles donumque tonantiS
Ipse juvat Phœbus Jupiterque ipse tibI
Condonet tua laus clarissima sydera ronE
Alta soli niteant æria luce tuA

Tale est illud de Iuda in Principio et in mediis dictionibus Carminis.

Impius, Inconstans, Judas, Infidus, Iniquus,
Vilis Vanicrepus, Veterator, Vappa, Venenum,
Decoctor, Discors, Delator, Dira, Dolosus,
Antifur, Atrox, Astutus, Apostata, Avarus,
Sanio, Seductor, Stultus, Servus, Sceleratus.

2dum Carmen est Aguidicum, ab aliis dictum, quadratum, estq illud carmen, in quo tales dictiones in uno versu praecedunt, à quibus per ordinem sequentia inchoantur, talia sunt illa Carmina.

Divinis semper virtutis Nomine Dives,
Pauper & abjecto rerum pergrinus Olympo,
Virtutis rerum meritis decorabere semper
Nomine pergrato decorabere Divus in Astris
Dives Olympo semper in Astris laude perenni

3tiū Carmen est Alphabeticum, quod omnes Alphabeti literas in se continet.

Gaza frequens Libycos duxit Carthago triumphos

4tum Est Cancrinum, quod retrò gradiendo verbo ad verbum legi potest

Otto tenet mappam madidam mappam tenet Otto
Vel Roma tibi subito motibus ibit amor
Vel Signa te signa temere me tangis et angis
Metra subi retra, tegdes meritis artem
Vel Arva subi vimibus arva plet

5tum Carmen est Cancrinum, quod non literas vel syllabas, sed integras dictiones continet, quas retrò legendo bonum sensum servabis, tale est illud Haeretici

Cuj Catho Roma: Belligerabo sacris, nec probo dicta Patrum
Vel Patrum dicta probo nec sacris belligerabo
Laus tua non tua fraus, virtus non copia rerum
Leg. è contra Scanderg te fecit, hoc decus eximium
Eximii decus hoc fecit te Scanderg rerum
Copia non virtus, fraus tua, non tua laus

Idem etiam in Polonico plerumq contigit quod genus carminis vocatur vulgo Rakis

Sobyszym Panem ole

Folguymi Panom nie sobie ma rada
Daruymi wierne, nie iest wnich przysada
Przysada wnich, iest nie wiernej darzymi
Rada ma sobie nie, Panom folguymi · Legitur e contra
Vel. Godnosci trzeba nie placi tu cnota
Jednosci pragną, nie pragną tu złota
Vel Wiarę uprzeymą nie dans sobie wiarę
Wmiarę mienią być rzemień ciggnie wiarę
Vel. Wiecznie wam sługę, nie sługę na chwile
Bezpiecznie wierce, nie rad ja czmile.

Carmen est Serpentinum seu congruans quando duo carmina habent sibi communes dictiones, seu quod varie potest legi, adinstar serpentis sinuosi. · 8tium

Et comis in Sylvis Venatur Et omnia Servat
Et lupus nutritur Vastat

Carmen est correlativum, seu Relativum in quo ordine servato singulis dictionibus, alia proportionata respondet in alio Carmine quale est illud · 9num

Vervex cum puero puer altera sponsa Maritus
Cultello flammis fune ligare cadunt

Carmen est Echo cum pars in medio, aut in fine versus, tanquam a Sylva vel rupibus repercussa vox repetitur v. g. · 10um

Quis vocat an verbis me ludit amabilis Echo illis.

Carmen est Grammaticum in quo ita Ordo Grammaticus perturbatur, ut non intelligatur quamdiu non fiat Ordo Grammaticus · 11um

v. g. Sursum edit pannum, panem quoque sustineamus.
In isto versus sensus obscurus est, donec Ordo Grammaticus fiat, talis,
Sus edit sursum tynea pannum, mus panem.

Carmen est Choroscopium, quod idem est plane cum Acrostycho, quando scilicet est talis dispositio literarum, ut vel initiales vel finales literis nomen aliquod exprimant. Hoc tamen differt ab Acrostycho, quia Choroscopium requirit disponi in certam figuram v. g. Aquila, Colossi &c. · 12mum

Carmen Protheicum cum unus versus, servato eodem sensu, et ijsdem verbis multiplicari potest. v. g. · 13mum

Tot sibi sunt dotes Virgo quot Sydera Coeli
Hic versus mille vicibus variari potest iuxta numerum stellarum.

Carmen est Leoninum, a Leone Inventore dictum quando medium sui carminis respondet in cadentia v. g. · 14mum

Quaerebat flavos per nemus omne favos · 15tium

64.

13tiu Carmen est literale, in quo omnes dictiones carminis ab una eademque litera incipiunt.

14tu Carmen lusorium, in quo diversæ dictiones Carminis, conveniunt secum in literis et syllabis, disconveniunt in sensu

V. G. Quid facies facies Veneris si veneris ante
Ne sedeas sed eas ne pereas per eas.

15tu Carmen est Plaustrale, quod constat vocabulis longissimis V. G.

Gaudet honorificabilitudinitatibus Hermes
Vel. Conturbantur Constantinopolitani
Innumerabilibus solicitudinibus

16tum Est serpentinum quando medius versus, ille pro initio Hexametri positus, potest esse pro fine Pentametri V. G.

Omnia vincit amor cœlos et tartara et urbes
Et nemora, et pisces omnia vincit amor

17mum Carmen Arithmeticum in quo solæ vocales debent apprehendi A E I O V, et servare inter se proportionem A. valet 1 E. valet 2, I. valet 3, O. valet 4, V. valet 5, V. G.

Rex Anglicum gente bona dat signa serena

Sint Iudæi 15, et Catholici 15 si vis Iudæos à Catholicis separare vel ex navi submergere, sitte in[illegible] 2 Catho: primo esse, ideo, quia ista vox Rex habet in se vocalem quæ valet 2 postea alternatim sic te procedendo Iudæum 1, quia ista vox Angli, est vocalis 1 in ordine vocalium, et valet 1 etc etc etc quæ spectant ad Arythmeticam.

§ 8vus

De Reliquis pertinentibus ad Poësim

Ad Poësim spectat etiam carmen, quod dicitur Palinodia, Palinodia autem est cantus retractorius, cum post laudem vitupero, vel post vituperationem laudo,

Media, quibus perfecta ars versificandi acquiritur, sunt hæc, 1mo Lectio bonorum Poëtarum 2do Imitatio 3tio exercitium frequens, usus enim optimus est omnium rerum Magister, Lima frequens, nam male tornatos incudi reddere versus non pigeat.

Ad perfectionem hujus artis spectat ut figuris et Tropis versus exornentur, et Epitheta accomodentur Substantivis Adiectivum, Substantivo inquantum fieri potest, Sejungatur Rythmica videtur cadentia, caveatur collisio Consonantium et Vocalium et elisiones frequentes, pedes pedibus nectantur per Cæsuras, permisceantur Spondæi Dactylis

In materia lenta vel gravi sint spondæi ut: Oportuna Gente Saturnia Regna

gna. Velocitatem impetum et vehementiam benè exprimas per dactylos.

Hexametrum Carmen elegantissimè desinit in trisyllabum, vel dissyllabum, mono:
nosyllabum, quadrisyllabum, Pentasyllabum durissimè v.g.

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus,

Pentametrum eleganter desinit in dissyllabum, trisyllabum vel [illegible] insulsè

Nota hic 1mo quodlibet carmen, denominari potest multoties, juxta hos fontes, quos in praecedenti Paragrapho habes et sic v.g. hoc carmen Integer vitae scelerisque purus est Saphicum, spectando numerum syllabarum, Hendecasyllabum spectando materiam, dicetur Lyricum, spectando Autorem, Saphicum, spectando numerum versuum, Tetrastychon stropha, spectando dimensionem, Trimetrum, spectando perfectionem vel imperfectionem, Brachicatalectum, spectando compositionem ex diversis generibus carminum, dicetur stropha illa dycolos, spectando praecipuos pedes, Trochaicum, spectando conversionem strophorum post unum genus ad aliud, Tetrastrophos, spectando certam formam scribendi, dicetur ut disponetur v.g. si disponetur in formam Columnae, dicetur [illegible] Stychon.

Nota 2do, quando interrogaris ab aliquo, quale est hoc carmen, v.g. Integer vitae etc. si est doctus ille à quo interrogaris, responde illi hoc totum quod habes in nota 1mo, et facilè te doctum aestimabit, si est minus doctus ille, à quo interrogaris, facilè poteris intelligere quod ille à te vult obviam denominationem v.g. Carminis Saphici, noli ergo illi obviam denominationem dicere, sed minus notam. v.g. est Brachicatalectum, sic, ubi responderis, obstupebit ille tuam responsionem, nec plura ex te quaeret.

De venustate et virtute communi omnium carminum

Sciendum fictio Poëtica seu inventio summè est Poëtae necessaria, sine fictione idem carmen est, ac corpus sine anima. 1mo

Sciendum, requiritur ad carmina dispositio artificiosa. 2do

Sciendum debet esse elocutio consistens translationibus liberioribus, figuris vehementioribus, comparationibus ductis à rebus eximiis. 3tio

Caesura maximè pentametri, qua vix aliquod carmen caret; nulla autem caesura fiat in monosyllabo. 4to

Deductio sensuum, sic in Poëmate deducitur sensus per aliquot versus similiter in Hexametro et Pentametro, in Oda Horatiana pulchra deductio sensus ad strophas sequentes. 5to

Prius in carmine ponendum est adjectivum, quam Substantivum, ita tamen ut interponatur aliquod inter adjectivum et Substantivum, et ut adjectivum et Substantivum non sit ejus terminationis. 6to

Vix non cuilibet Substantivo, addendum est adjectivum praecipue translatum 7timo

Non sunt pares se ponendae dictiones pari numero syllabarum 8vo

9no Frequentes elisiones, collisiones, vocalium et Consonantium vitandæ.

10mo Ne singulæ dictiones singulos pedes contineant, ut in illo, Aurea scribis Carmina &c. sed singulæ dictiones pedibus secum conjungantur.

11mo Cavendum ne monosyllabis Quadrysyllabis et plurimum dictionum seu syllabarum dictionibus Carmen claudatur.

De Officijs Musarum &c sunt 9

Calliope, Clio, Thalia, Melpomene, Polyhymneia, Terpsichore, Euterpe, Erato, Urania.

Eruditio Poëtica

Apollo Jovis et Latonis filius, Deus est Poëtarum, potestates ejus tres, ut s Phœbus in Cælo, Liber Pater, seu Bacchus in terris.

Apollo apud inferos habet insignia, Arcum et pharetram, liram et Clypeum.

Musa latiné sonat cantum teste Virgilio.

Aggrestem tenui meditaber arundine musam

Musæ quot, dictum superius, nunc tantum describuntur illarum officia.

1 Clio historiam invenit, æternitati gesta commendat,
2 Euterpe dicta tibicina quia præest cantum.
3 Talia quod est Comediarum &a.
4 Melpomene quæ tragedias conscribit.
5 Terpsichore, aliter dicitur Cytharistria, chordis delectatur et instrumentis musicis.
6 Erato est Dea proses amorum et Chorearum.
7 Polyhymnia est Dea oraculorum rerumq. panegyricarum, ab aliquibus dicitur Regina eloquentiæ, adtestante Vate Venusino seu Horatio.

Rhethoricos dictat Polyhymnia Musa colores.

8. Urania Græcis dicitur Cælum, Astrologiam investigat et rerum divinarum ratione occupat.
9 Calliope quæ vocis amænitate antecellit reliquis omnium Musarum munus brevi sic habeat.

Clio, gesta canens transactis tempora reddit,
Dulciloquis calamos Euterpe flatibus urget,
Commica lascivo gaudet sermone Talia,
Melpomene tragicho proclamat mæsta querelis
Terpsichore affectus cytharis movet, imperat, auget
Plectra gerens Erato saltat pede, carmine vultu
Signat cuncta manum loquitur Polyhymnia gestis.

Urania

Vrania Coeli motus scrutatur et Astra
Carmina Calliope libris heroica mandat.

Poëtae Musas Jovis & Mnemosynes filias esse fingunt, quia sapientia et memoria necessaria sunt studiosorum cultoribus, collocantes eam in montibus, quia studiosi solicitudinem amant ut dicit O.

Carmina secessum scribentes et otia quaerunt

Heliconiades, ab Helicone Boeotiae monte, Parnassides à Parnasso — Denominationes Musarum

Qui celsus Zephyrum fertur super Aethera clivo.

Est mons Phocidis sacer Baccho et Apollini dicitur et Aonides à Monte Aonia Regionis Boetiae, Cytharides ab Insula Cythera, quae antea Porphyris dicta est juxta Cretam, Pyerides à Pyeria Urbe Syriae, Castalides à monte Castali ad radices Parnassi situato, Pegasides à fonte quem Pegasus ictu ungulae fingitur aperuisse, hic fons alio nomine dicitur Aganippe Hyppocrene, ideo et Musae dicuntur Aganippedes et Hyppocrenes, tandem Camaenae dicuntur quasi amaene canentes.

Pegasus — Equus alatus ex Medusa sanguine editus quam Perseus interfecerat, hic in Parnasso fontem elicuit, qui fons dicitur Castalicus, vel Caballinus, vel Hyppocrene vel Aganippe.

Pegasus alter Bellerofonteus, et dicitur à Bellero fonte qui est Pegaso usus adversu Hymeram.

Parnassus — Est mons duplici assurgens clivo, quorum unus Thitorea alter Hyampeum dicitur sacer Musis et Apollini.

Dii — Jupiter Saturni filius, patrem Coelo pepulit Mercurius Jovis et Maiae filius, praeses mercium, nuntius deorum, auther furum, deus facundiae Bacchus vini repertor, natus ex femore Jovis, Mars frater Bellonae deus Bellorum, Apollo auther carminum Hercules ob fortitudinem et gloriam, in numerum deorum relatus, Vulcanus, aliter Mulciber ob deformitatem Coelo detrusus claudicat est deorum faber, et deus fabrorum, servos habet Bronten Steropen et Pyrachmon, Neptunus deus aquarum.

Insignia deorum — Jupiter ornatur fulmine et sceptro, Hercules Clava, Mars framea Bacchus thyrso, Mercurius galero et Caduceo Apollo Cythara et arcu, Neptunus tridente, Mulciber malleo Pallas seu Minerva hasta et aegide,

Dii et dei inferni — Pluto filius Saturni inferorum obtinet imperio frater est Jovis et Neptuni Minos, Eacus et Radamanthus judices sunt apud inferos Charon vector in Styge, Cerberus Custos.

Deæ, — Proserpina, Megera, Hymera, Alecto, Thisiphone, Cloto Lachesis, et Atropos, quæ dicuntur Parcæ, quod nulli parcant.

Dy et Deæ maris — Oceanus, Neptunus, Triton, Palæmon, Pollux, Castor, Nereus, Protheus, [illegible] bus, Melicerta, Glaucus et Panopeja. Tethis, Amphitrita, Doris et Nereides [illegible]

Cognomina Dearum — Hamadryades, seu Driades dicuntur Deæ sylvarum, Naiades sunt Deæ fontium, aliter dicuntur Nymphæ, Oreades Deæ montium, Hamadriades verò Deæ [illegible]rum, Nereides verò Deæ maris appellantur.

De Pleiadibus — Pleiades latinè Virgiliæ, Athlantis, qui Cœlum humeris fulcit filiæ sunt [illegible] Jove inter sydera relatæ, in signo Tauri verò exoriuntur et Cœlum in [illegible] solount, nomina earum sunt Electra, Alcyone, Celæno, Maja, Asterope, Tayg[ete], Merope, quarum septima vix cerni potest, quod hæc viro mortali Syzyphi [illegible] liæ Diis nubsissent; quasi latitat fumbunda: appositè Ovidius.

Quæ septem dici sex tamen esse solent.

De Deorum muniis — Agonius, qui agendis rebus præest

Æolus Deus ventorum, continet sub se subditos, Aquilonem, Boream, Caurum, Austrum, Notum, Zephyrum, Eurum Favonium Ethesias, Alcyonius Deus hortorum, Aristeus Deus apum et mellis, Averruncus Deus qui mala à frugibus avertebat, Consus, Deus Consily, Janus Deus Janui, Terminus, vel Lymentinus Deus limitum, Myagrus Deus muscarum, Palæmon, [Deus] portuum, Priapus, Deus hortorum, Vitunnus Deus vitæ, Hymeneus Deus Nuptiarum, Arculus Deus Cistarum, Morpheus Deus somniorum, Cupido [Deus] amorum. Veteres triginta millia Deorum teste Hesiodo habuerunt.

De Dearum muniis — Ceres, Dea frugum, Diana Dea nemorum, Bubbona, Dea boum, Dice, Dea [con]tentionum et litium dirremptrix. Themis aliter Astrea, Dea Justitiæ, Empanda, Dea [...]rum patentium, Flora, vel Chloris Dea florum, Furina Dea furum, Hebe, Dea Juventutis, Hyppona Dea Equorum, Libitina Dea sepulchrorum et exequiarum, Mon[eta] Dea largiam, Meditrina Dea medicinarum, Pomona Dea fructuum, Rum[ina] Dea Infantorum, Vacuna, Dea otiosorum, Lucina, Dea Partuum Volupta, Dea gaudiorum,

De Gratiis — Charites seu gratiæ sunt tres, Agglaia, Talia, et Euphrosine, Veneris et Lybiæ filiæ.

De fluviis auriferis — Tagus, in Hyspania, Padus, in Italia, Hebrus in Thracia, Pactolus, in [...] Hydaspes in Lybia, Ganges, in India

De fluviis infernorum — Styx, Lethe, Cocythus, Flegeton, Acheron. Pavor, et terror equi Martis.

Pirois, Eous, Æthon, et Flegon — Equi solis 4

Orpheus, Æthon, Alastor, Nicteus — Equi Lunæ

Columbæ Veneris iugales, Pavones Iunonis, Aquilæ Iovis, Leones Herculis et Dianæ. — De Syrenibus

Calliopes Musæ et Acheloi earum nomina sunt, Agolosi, Thelliopsi, Risino, Miatis.

Orpheus Princeps lyricæ, Terceus, Amphion, Philamon, Linus, Arion, Ethida, Euripides, Corbus. — De Cythar[o]edis

Apellex, Zeuxes, Protogenes. — De Pictoribus

Aurora aliter hesperus, estque uxor solis, cætera legendo Poëtas ex illis rescies.

Epithaphium est (quod ut plurimum Metro componitur) Epigramma funebre quod inscribitur funebribusque seu sepulchris defunctorum, illorumque nomen, ætatem, merita, statum, dignitatem, dotes animi corporis, mortis et cætera cum commiseratione comprehendit.

Huc revocatur Epicedium Xenia Threni, inter Epithaphium et Epicedium hoc intercedit discrimen, quia epithaphium tumulo inscribi solebat, Epicedium autem canebatur, cum iusta mortuo persolvebantur, Epithaphia sunt alia gravia alia jocosa, Epithaphia gravia, desiderant delectum verborum et sententiarum, in illis commemoratur defuncti felicitas, fortitudo clementia &c:

Inchoatur ut plurimum ita: Deo optimo Maximo piisque animis.

Si vero sint ridicula Epithaphia omnia in his debent esse ad iocum composita, utriusque classis Epithaphiorum, Hæc interim habe exempla. — Pontifici Alexandro

Petrus erat quem petra tegit dictusque supremus
Pastor tot restat de primo lumine lucis

Quisquis ades, qui morte cades, sta, respice, plora,
Sum quod eris modicum cineris cum venerit hora. — Vetuli

Tres habuit furias quondam sed vestra manes,
Ut perit furias quatuor Orcus habet. — Luthero

Unus erat Barathro canis ast ubi Luter obiisti
Orcus habet binos post tua fata canes

Grammaticam scivi multosque docuique per annos — Grammatico
Declinare tamen non potuit tumulum — cuidam

607 4

Cuidam — Hic iacet Smolicus, Regius Aulicus
Qui placuit multis, Quid amplius vultis

Quibusdam — Hic iacet Henricus, Rodericus, et Fridericus
Non bene recordor nomen tamen ibat in icus,

Cuidam — Hic jacet durandus positus sub marmore duro
An sit salvandus ego nescio, nec ego curo

Doctoribus Craco: — Hic jacet Kurdolowita, Pones ipsum Miechowita
Pones hoc Pienrowita, Bene est ista, quia omnis fuit Masowita.

Cuidam — Hic jacet Jodocus, qui fuit Rombolocus
Magister in Artibus, preceptor in partibus
De gratia speciali, mortuus in hospitali

Stulto cuidam Joanni — Deus Omnipotens Vitulo misere Joanni
Quem mors preveniens non sivit esse bovem.

Epitaphia Polonica

Dzieciecin — Oycze nademną płakać niepotrzeba
Moia niewinność wniosła mię do Nieba
Bogday tak wiele tobie przyczyniła
W wielu lat mnie smierć sroga ukrzywdziła

Petronelli — Tu Petronela ktory dziecinstwo y lata
Ociec iey Marcin spitek, a Matka Agata
Petronello, chcesz uyć Piotra odźwiernego
Powiedz musisz miała imię Corki iego

Lichwiarzowi — Tu iest ciało lichwiarza ktory lichwy liczy
Po piętnastu odesła w piekielney ciemnicy
Gdzie niesrodne hegmany inszy przymiot maią
Bo tu palce czernieią a tu ugarciią

Pod Chorągwią pogrzebionym — Gościu przechodząc tędy patrzay na mogiły
W tym mieyscu dwa narodu zwłoki zgromadziły
Turcy y ci Polacy, y tu Chłop się bili
Bisurmańcy tu będą tu kopcą pamiętali.

Białygłowie przy becie pogrzebionej — Ocieraiącey beczki winne białygłowie
Tak się iey mocnym winem zamieszało w głowie
Iż swoie ciało pogrześć w piwnicy kazała
By się zmarłey choć kropla, z pod beczki dostała

Słuchay co za głos

Słuchay za głos idzie z grobu piianice
Kto przechodzisz pragnący życz zdrowia szklenice.

Tu Bębenista leży czekaiąc dnia sądnego Bębniście
Rychło usłychał pobudki zarzyli na niego
Pamięć iezli nie w niebie, dusze niech nad Amurami
Odpoczywa, a ciało pospołu z gromami

Tu Kostera spoczywa nago urodzony Kosterze
Nago z karczmy przychodził nago pogrzebiony
Kiedy też wstanie nago a tak bez odzienia,
Musi się gnać na męki w piekle upłomienia

W tym grobie szafarz leży w tey mierze szczęśliwy Szafarzowi
Że umarł y pogrzebion iako kto cnotliwy.
Że go Bóg uchował pogrzebu takiego
Jaki sprawiono w piekle dla szafarza złego.

Przeżywszy wielkie prace, trudy y kłopoty Chłopu
Tu sobie odpoczywa Chłopek od roboty
Przy Chłopkach Adamowe trwaią przywileie
Ale to nad przywiley y że zniósł złodzieie.

Ten grób dostał się iedney iadowitey żenie, Złey Żonie
Aleby miała ziemia morskie przyrodzenie
Żeby co nieczystego z siebie wyrzucała
Kiedyżbyś dawno ta niebaczna grobu nie dostała.

Chłop krótki, trumna krótka, krótki też nadgrobek Karłowi
Tu leży mały wzrostem tak drobny Sobek.

W tym grobie Duda leży dudy nałożono Dudzie
A po śmierci na starey wierzbie obwieszono,
Śmierć trochę uprzedziła że się opak stało,
Bo co się dudom dzieie, to dudzie być miało.

Tu Piianica leży ale tylko ciało, Piianicy
Duszy nie wiem iesli się gdzie w niebie dostało.
Bo pewna że tak w niebie iako y na ziemi
Zamykaią dla zwady drzwi przed piianemi

W tym grobie Furman leży iest pod piaskiem Furmanowi
Duszy szukay w piekle tey pełno dnownacowo.

bo wsi

Bo ieśli tam piekło, gdzie czarci mieszkaią
Pomniany wyc o diabłach w błocie powiadam.

Pielgrzymowi

Pielgrzymowałem do Rzymu śmiercią przyciśniony
Tu sobie odpoczywa Pielgrzym pogrzebiony
Panie który odpuścił Łotrowi prawemu
Odpuść y pielgrzymowi mało co lepszemu.

Utonionemu

Wonczem, woda mię zewsząd ogarnęła
Jako szkuta do Gdańska z ziemią popłynęła
Więc na czasy potomne [illegible] słyną żydowiemi
Że przez zdrowie Oyczyzny ten potok piemi.

Wysockiemu

2 Umarłem w młodym wieku, y tu mnie schowano
1 Uczyłem się w Pruszech Wysockiem mnie zwano
U śmierci wszytcie ciemie młody iako stary
Napadnie li ięy na raz nieda dorość miary.

Sobiechowi

Wszyscy ludzie którzy cię za żywota znali
Siła o twoich pieniądzach Sobiechu trzymali
Ale ia tego doznał w swey własney potrzebie
Żeś ty nie miał pieniędzy, one miały ciebie.

Doktorowi

Śmierć ci to iusz nie żarty, gdy bierzesz doktory,
A iakoż to może być dobrey myśli chory,
Y ogrzewacz Adrianie niepomogą zioła
Komu się na śmierć zbierze, musi stanąć zgoła

Koniowi

Tym cię marmurem uczcił twoy Pan żałośliwy
Pomnąc na twoy dzielność glinko białogrzywy
Byłeś tyś bardzo godzien niepodleyszy skonie
Świecić na wielkim niebie przy tonym Pegazie
Ach nieboże tobyś mógł wzawod z wiatry biegać
A niemogłeś nieszczęsny śmierci się wybiegać.

Dzieciątku

Cosciu pożałuy idąc niemiało imienia
Niemiało [illegible] w duchu odnowienia
Nieumiałom się nazwać kiedy mnie spytano
A tak mię do żywota księgi nie wpisano

Dziecięciu

Tu małe dziecię leży iednako płaczmy
Rayskie iabłko, lubo go nie iednako ięmy
Bo y zębków nie maiąc iesć go nie pomogło
Prędcie się sarki bustrzec, okrutney niemogło.

Tu lezy Burdyn wyzet, nie wiem iakiey wiary
Ze nie poszedł wszyli go Lutry do swey fary

Ku Mikołaiowi Burchartowi Predykantowi, ktory z drabiny po kurzy łażąc spadszy szyię złamał.

Sto bereene kokoszy czemu tu grzebiecie
Xiądz Mikołay tu lezy zatego nie wiecie
Zaydzie pozdy me dziatki, obo miete kokoszy
Nabawiły forenney na wieki rozkoszy
Chceceliż pospieszyc na me delicye
Połgnicie tak i kurczakow, iako y ia zyie.

Łaziego Herby

Patka w polu czerwonym to herb był przy Oycu
A po Matce zas drugi trzy kołace w koycu.
Po Babie iedney rog, a kozik po drugiey
A w Chełmie klucz od boru na przeprawie długiey.

Kucharzowi.

Jacto tu lęzy kucharz ktorym piiał wiele
Ktory spaliwszy na kuchni pogrzebion w popiele

[illegible]

Wonsem Rybki mię w klęcach pochowały
Ale kiedy przybywaie godow okazały
Swe członki iako Jonasz z nich wynoszę zdrowe
Z rodu sobie przywłaszczy dni Jonaszowe

Kotowi

Pokiś tu bury kocie na myszach przestawał
I w insze się myslistwo z Jastrzęby nie wdawał
Byłeś w łasce u wszi, y głaskano cię skorę,
A tyś mrucząc podnosił twardy ogon w gorę
Potym gardząc myszami, ktoreś pułmiski
Oblizałeś po ptaki w gołębnice bliski
Dałeś też za to gardło, y wiszsz na dębie
A twoiey śmierci myszy rady y gołębie.

Chłopu.

Wiey trumnie sę złożone, y kości y zęby
Chłopa ktory gorzałce często dawał gęby
Niechże zato okrutnie swoiey śmierci łaie
Że mu od tych w tym grobie gorzałki nie staie.

Adde tibi interdum Orpheus noster cecinit, quod si testudo sua,
Quo huiusque personabat, non satis dignos nobili aure tua edidit so=
nos

nos pro, tua Indole, concede sibi veniam, cô contentus, quod futura
sere, vel expositorem nancisceris Orpheum, si ad Apollinis lyram
terius commorari libuerit, vel si in campum eloquentiæ descendere pla
bit, Princeps Oratorum, Tullius, gratiore suada sua pronas delimet au
Hæc autem quæ tibi Orpheus occinuit, omnia cedant ad

Majorem Dei Gloriam, Virginis sine labe conce
Honorem, Sanctorum, Sanctarumque Cultum, et
Profundam venerationem

że petym [illegible]
mistę [illegible]
Cumnie vincit labor
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Damisię [illegible]
Przabowiem Damisię [illegible]
[illegible] Damisię [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Damisię [illegible]
[illegible] Damisię [illegible]
[illegible] Damisię [illegible]
[illegible]

ZYGMUNT AUGUST KRÓLEWIC

BIBLIOTEKA

RKps. Nr. 414.
na początku k. 2; potem str. 90.

Skanowanie i opracowanie graficzne na CD-ROM :

DIGITAL – CENTER

ul. Krzemowa 1
62-002 Suchy Las
www.digital-center.pl
biuro@digital-center.pl
tel./fax (0-61) 665 82 72
tel./fax (0-61) 665 82 82

Wszelkie prawa producenta i właściciela zastrzeżone.
Kopiowanie, wypożyczenie, oraz publiczne odtwarzanie w całości lub we fragmentach zabronione.

All rights reserved. Unauthorized copying, reproduction, lending, public performance and broadcasting of the whole or fragments prohibited.